

Tartu Ülikooli Narva Kolledž

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Eesti tuleviku heaks

Narva 2010

**TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS
TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE
ERIALA ÜLIÕPILASTELE**

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

SISSEJUHATUS

Õppevahend „Tekste ja ülesandeid erialase eesti keele õppeks TÜ Narva kolledži kohaliku omavalitsuse korralduse (KOV) eriala üliõpilastele“ on veebist kättesaadav ülesannetega varustatud tekstikogumik koos lisadega. Selle eesmärgiks on anda tudengitele võimalus laiendada erialast sõnavara, arendada erialaste tekstide lugemise oskust, harjutada oma arvamuse avaldamist ning erialastel teemadel esseede kirjutamist.

Õppijate eeldatav eesti keele oskuse tase peaks olema vähemalt B2, kuna KOV eriala üliõpilased on lõpetanud üldhariduskooli ning sooritanud riigikeele eksami. Käesolev õppematerjal on koostatud C1 keeleoskustaset silmas pidades.

Autentsed ehk mugandamata tekstid on õppematerjali valitud põhimõttel, et kõik käsitletavat teemad oleksid nii või teisiti seotud KOV eriala ainekursustel õpitavaga. Erialakeelt õpetaval inimesel on võimalus käsitleda just neid teemasid, mis talle tunduvad sobivad, kuna tekstide valik on üsna mitmekesine sisaldades nii väljavõtteid seadustest, inforohkeid teabetekste, ajaloolisi ülevaateid kui ka ajaleheartikleid.

Õppevahend ei ole mõeldud päris iseseisvaks õppimiseks (kuigi see ei ole välistatud), vaid erialakeele õpetajatele abivahendiks. See koosneb 28 peatükist/tekstist, mis on järjestatud temaatiliselt. Käsitletavat valdkonnad on: avalik teenistus, Eesti omavalitsuste ajalugu, Eesti kaasaegne omavalitsus, bürokraatia Eestis, KOV ja riik, KOV korraldust reguleerivad õigusaktid, riiklik järelevalve KOV tegevuse üle, valla- ja linnaeelarve, KOV-ide suutlikkuse edetabel Eestis, sotsiaalhoolekanne, kodanikuühiskond, eetika, Eesti ametnikud, Eesti põhiseadus, demokraatlikud valimised, korrupsioon ja haldusreform.

Iga teksti juurde on loodud kuus kuni kaheksa erinevat tüüpi tekstipõhist ülesannet, mis on huvipakkuvad ning aitavad üliõpilastel teksti paremini mõista, selle üle arutleda, sõnavara laiendada, grammatikat korrata, esseesid kirjutada.

Iga peatüki puhul võib õpetaja otsustada, milliseid lugemiseelseid ülesandeid teha ning kas teksti loetakse auditooriumis või kodutööna. Häälamisoskuse parandamiseks võib lasta üliõpilastel tekste häälega ette lugeda.

Tundmatut sõna kohates on üliõpilasel teksti lugemise protsessis järgmised võimalused: küsida sõna tähendust kaastudengitelt, vaadata järele sõnaraamatust või sülearvuti abil veebisõnastikest aadressil www.eki.ee, küsida õpetajalt, kes siis parafraseerides õigele teeotsale juhatab. Grammatikareegleid oskab iga õpetaja vajadusel selgitada vahetult enne ülesande tegemist. Selleks, et essee kirjutamine kodutööna õnnestuks, võib teemad tunni lõpus üksikasjalikult läbi arutada, et üliõpilane saaks teha oma valiku. Essee hindamiseks on olemas kindlad kriteeriumid (vt LISA), mida tuleks selgitada ka üliõpilastele, et nad teaksid, mida neilt oodatakse.

Koostajad avaldavad tänu Margarita Koskinenile, kes avaldas 2006. a kirjutatud magistritöö lisana „Tekste ja ülesandeid erialase eesti keele õpetamiseks KOV korralduse eriala üliõpilastele“, mille jätkuks kujuneski praegune õppevahend.

I AVALIK TEENISTUS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

https://www.eesti.ee/est/avalik_teenistus/

Avalik teenistus on töötamine riigi või kohaliku omavalitsuse ametiasutuses. Riigi- või kohaliku omavalitsuse ametnikuna võib teenistusse võtta 18-aastaseks saanud vähemalt keskharidusega **teovõimelise** Eesti kodaniku, kes valdab eesti keelt. Kõrgemad ja vanemametnikud peavad olema vähemalt 21-aastased.

Ametisse võib nimetada ka Euroopa Liidu liikmesriigi kodaniku, kes vastab seadusega ja seaduse alusel **kehtestatud** nõuetele. Ametisse võib nimetada ainult Eesti kodaniku, kui ametikohal **teostatakse** avalikku võimu ja kaitstakse avalikku huvi.

Ametniku ametisse nimetamisel rakendatakse katseaega, mis võib kesta kuni 6 kuud.

Ametnikul on õigus 35-kalendripäevasele **põhipuhkusele** ja teistele puhkustele puhkuseseaduses ja Avaliku teenistuse seaduses **sätestatud** korras. Vähemalt kolmeaastase teenistusstaazi korral antakse ametnikule kolmanda ja iga järgmise aasta eest üks päev lisapuhkust, kuid kokku mitte rohkem kui 10 kalendripäeva.

Ametnikul on **suhetes** oma tööandja ning sotsiaalkindlustust või **-hooldust** teostava asutusega kõik õigused, mis on ette nähtud töölepingu alusel töötavale isikule.

<http://www.avalikteenistus.ee/?id=10448>

Mis on avalik teenistus ja kes on avalik teenistuja?

Eesti 1996. aastal **jõustunud** avaliku teenistuse seaduse (ATS) kohaselt loetakse avalikuks teenistuseks töötamist riigi või kohaliku omavalitsuse (KOV) ametiasutuse koosseisus ettenähtud **valitaval** või **nimetataval** ametikohal. ATS jaotab avaliku teenistuse kaheks: ametnikeks ja **abiteenistujateks**.

Ametnik on riigi või kohaliku omavalitsuse ametiasutuse koosseisus ettenähtud ametikohale nimetatud või valitud isik. Kõik inimesed, kes saavad riigilt palka, ei ole ametnikud ning sõnad „riigipalgaline”, „riigitöötaja”, „avalikus sektoris **hõivatu**”, „avalik teenistuja” ja „ametnik” ei ole sünonüümid.

Ametnikke võib pidada „riigi **selgrooks**”, kelle töö puudutab ühel või teisel moel kõiki riigi elanikke – ametnikud annavad oma panuse riigi arengusuundade seadmisesse ja poliitikate elluviimisesse ning **toimetavad** kodanikeni riigi pakutavad avalikud teenused. Abiteenistujad tagavad ametiasutuste siseselt ametnike tööks vajalikud tehnilised tingimused.

Mis on avaliku teenistuja töös erilist ja erinevat?

Kuna ametnikutöö on otseselt seotud avaliku võimu teostamisega, paljude inimeste elu puudutavate otsuste **langetamise** ning elluviimisega, paneb avaliku teenistuse seadus teenistujatele võrreldes töölepingu alusel töötavate inimestega mitmeid lisakohustusi ja **tegevuspiiranguid**, kuid teisest küljest näeb ette ka täiendavad sotsiaalsed garantiid ning soodustused.

Iga avalik teenistuja on osa suuremast süsteemist, mille ühine eesmärk on ühiskondliku huvi teenimine. Peamised põhimõtted, mida kõik teenistujad oma töös arvestama peavad, on kirja pandud avaliku teenistuse eetikakoodeksisse.

Kui palju on Eestis ametnikke? Kes on Eesti ametnik?

2008. aasta seisuga on Eestis 68 keskvalitsuse ja 227 KOV ametiasutust. Neis asutustes teenistuses olevad 23920 riigi- ja ligikaudu 5464 KOV ametnikku (seisuga 31.12.2008) jagunevad üldiseks avalikuks teenistuseks, kus **teenistussuhteid** reguleerib täielikult või olulisel määral ATS ja eriteenistuseks, kus teenistussuhted on valdavalt reguleeritud eriseadustega (kaadri- kaitseväelased, politseiameetnikud, piirivalveametnikud, prokurörid, kohtunikud jt). Avaliku teenistuse ametikohtadel töötavad inimesed moodustavad ligikaudu 4,5% Eesti **tööhõivest**.

Sõltuvalt ATSi laienemise ulatusest, eelkõige aga ametikohtade põhigruppidesse jagunemise (kõrgemad, vanem- ja nooremametnikud) ühilduvusest, on Riigikantselei statistika analüüsimisel ning valdkondade koordineerimisel jaotanud ametnikud kolme suurde gruppi:

- 1) **riigiametnikud** (sh enamus eriteenistuste ametnikest, nagu politsei- ja piirivalveametnikud, prokurörid ja kohtunikud, kelle põhigruppidesse jagunemine on võrreldav üldise avaliku teenistuse ametnikega);
- 2) **eriseaduste alusel teenistuses olevad ametnikud (kaadri- kaitseväelased);**
- 3) **kohaliku omavalitsuse ametnikud.**
 - Avalikus teenistuses (ministeeriumides ja nende valitsemisalas olevates ametiasutustes, põhiseaduslikes institutsioonides ja maavalitsustes ning kohtutes) töötas 31. detsembri 2008. a seisuga kokku 23 920 riigiametnikku;
 - 55,1% riigiametnikest on nooremad kui 41 aastat;
 - 54,6% riigiametnikest on naised ja 45,4% mehed;

29,3% riigiametnikest on olnud teenistuses alla viie aasta; 47,4% riigiametnikest on olnud teenistuses üle 10 aasta.

ÜLESANDED

1. Tõlkige tekstis tumedalt trükitud sõnad.

2. Kirjutage tekstist välja kõik tingimused, mis esitatakse Eesti avaliku teenistuse ametnikule.

- 1) Tal on keskharidus.
- 2) ...

3. Lugege statistilisi andmeid ja kommenteerige neid. Näiteks: milline on KOVis töötavate meeste-naiste vahekord, milline on vanuseline koosseis jne.

- 1) 2008. aasta seisuga on Eestis 68 keskvalitsuse ja 227 KOV ametiasutust. Neis asutustes teenistuses olevad 23920 riigi- ja ligikaudu 5464 KOV ametnikku;
- 2) 2006. aasta suve seisuga on üle 85 protsendi Eesti omavalitsusjuhtidest on mehed, naisjuht on vaid kuuel linnal ja 26 vallal;
- 3) 55,1% riigiametnikest on nooremad kui 41 aastat;
- 4) 54,6% riigiametnikest on naised ja 45,4% mehed;
- 5) 29,3% riigiametnikest on olnud teenistuses alla viie aasta; 47,4% riigiametnikest on olnud teenistuses üle 10 aasta.

4. Mida tähendavad allolevad sõnad, mis neil mõistetel vahet on?

- 1) riigipalgaline
- 2) riigitöötaja
- 3) avalikus sektoris hõivatu
- 4) avalik teenistuja
- 5) ametnik

5. Argumenteerige poolt ja vastu.

Avaliku teenistuse ametid on hvitavad ja mitmekesised.

Avalikus teenistuses töötajal on rohkem õigusi kui tavalistel töötajatel.

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Et luua täiuslik riik, tuleb kõigepealt luua sellised olevused, kes igal pool ja alati ohverdaksid omaenda hüve ühiskondliku heaolu nimel. A. Schopenhauer

Kui ametnikke oleks rohkem, oleks ka meie elu parem

Ametnikud kui ühiskonna eliit

II KOHALIKU OMAVALITSUSE ROLL EESTI AVALIKU HALDUSE SÜSTEEMIS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Kohalik omavalitsus moodustab avaliku halduse süsteemis nii poliitiliselt kui administratiivselt iseseisva tasandi. Kohalik omavalitsus on iseseisev oma siseelu korraldamises, olles samas ka riigi kui terviku koostisosa ja avaliku halduse organisatsioonis seotud riigihaldusega.

Põhiseaduse kohaselt otsustavad ja korraldavad kohalikud omavalitsused kõiki kohaliku elu küsimusi iseseisvalt, lähtudes samas seadustega kehtestatud piiridest. Igal kohalikul omavalitsusel on eraldiseisev eelarve ning haldusaparaat, valitav esinduskogu (valla- või linnavolikogu) ning selle poolt moodustatav täitevorgan (valla- või linnavalitsus). Kohaliku omavalitsuse roll riigis on erinevate teoreetiliste käsitluste puhul erinev, sõltudes paljuski sellest, millistes piirides on tal õigus iseseisvalt lahendada kohaliku elu küsimusi. Kui näiteks riikliku omavalitsuse teooria kohaselt on kõigi avalike ülesannete täitmise eest vastutav riik, kes loob kohaliku iseloomuga ülesannete paremaks täitmiseks justkui riigi käepikenduseks kohalikud omavalitsused, kes täidavad riigi poolt määratud ülesandeid ning saavad raha riigilt, siis kogukondliku omavalitsuse teooria kohaselt on kohalikud omavalitsused riigist ja keskvalitsusest sõltumatud – nad on otse elanike poolt valitavad ja rahastatavad ning otsustavad kohaliku elu küsimusi ja kaitsevad kogukonna huve riiklike huvide ees. Kogukondliku omavalitsuse mudeli korral ei teosta riik järelevalvet, vaid sellest on eelkõige huvitatud omavalitsuse elanikud, kes tunnevad huvi eelarve täitmise vastu ning kohalik omavalitsus, kes korraldab revideerimist ja muud kontrolli.

Eesti omavalitsussüsteem ei ole puhtal kujul üks ega teine, küll aga on mõlemale süsteemile omaseid tunnuseid, mis illustreerivad kohaliku omavalitsuse tihedat seotust riigiga: näiteks osutab kohalik omavalitsus enamuse avalikest teenustest. Hinnanguliselt osutavad kohalikud omavalitsused inimestele 70 protsenti kõigist pakutavatest avalikest teenustest.

Kohalik omavalitsus on eestlastele olnud ajalooliselt omane kogukondliku elu korraldamise vorm. Seda on mõtet on läbi aegade kinnitanud mitmed valdkonna teadlased – professor Jüri Uluots kirjutas 1930. aastatel: „Ei ole õiguslikku põhimõtet, mis võiks Eestis võistelda omavalitsuse ideega, vanuselt, pidevuselt ja kasvatuslikult. Eesti omavalitsus on olnud nurgakiviks, millele praegune aeg tugineb.” 2003. aastal kinnitas seda mõtet toonane Tartu Ülikooli professor Wolfgang Drechsler: „Eesti riik on ajalooliselt välja kasvanud kohalikest omavalitsustest ja eestlased on elanud kogukondlikus iseorganiseerimises, kui ühiselu struktuuris, sajandeid kauem peaaegu kõigist Euroopa rahvastest.”

ÜLESANDED

1. Moodustage käändsõnadest tegusõnad

- 1) Mis? – Mida tegema?
- 2) Avalik – avalikustama
- 3) Haldus
- 4) Iseseisev
- 5) Seadus
- 6) Piir
- 7) Raha
- 8) Korraldus
- 9) Huvi
- 10) Elu
- 11) Kontroll
- 12) Otsus

2. Koostage iga esimeses ülesandes moodustatud tegusõnaga tekstiga seotud lause.

3. Moodustage omadussõnadest mäarsõnad

- 1) Missugune? – Kuidas?
- 2) Iseseisev – iseseisvalt
- 3) Poliitiline
- 4) Administratiivne
- 5) Kohane
- 6) Teoreetiline
- 7) Kogukond
- 8) Tihe
- 9) Hinnanguline
- 10) Ajalooline
- 11) Kasvatuslik

4. Pange lünka eelmisest ülesandest õige sõna.

- 1) Mitmed probleemid on omavahel (tihe) seotud.
- 2) Madis on juba mitu aastat olnud (iseseisev)
- 3) Noored võivad (kasvatuslik) küsimustes vanematelt nõu küsida.
- 4) Varsti luuakse (hinnanguline) 4000-5000 uut töökohta.
- 5) Eesti on (poliitiline) stabiilne riik.
- 6) Üliõpilase lõputöö (teoreetiline) alus oli tugev.
- 7) (Kogukondlik) elu korraldab kohalik omavalitus.
- 8) Direktor esines (päevakohane) kõnega.
- 9) (Administratiivne) on Eesti jagatud 15 maakonnaks.
- 10) Riigi valitsemise tavad on välja kujunenud (ajalooline)

5. Moodustage laused sõnadega

- 1) Käepikendus
- 2) Nurgakivi
- 3) Ühiselu
- 4) Siseelu
- 5) Eraldiseisev
- 6) Esinduskogu
- 7) Kogukondlik
- 8) Kehtestatud
- 9) Vastutav
- 10) Järelevalve

6. Millised teksti kohta esitatud väited on õiged, millised valed ja mille kohta ei saa teksti põhjal otsustada? Parandage valed väited.

- 1) Omavalitsus on ammustest aegadest tuntud ühiselu korraldamise vorm Eestis.
- 2) Enamiku avalikest teenustest osutab Eestis elanikele riik.
- 3) Omavalitsused kaitsevad riigi huve elanike eest.
- 4) Kohalik omavalitsus on poliitiliselt ja administratiivselt iseseisev üksus.
- 5) Kohaliku omavalitsuse tegevust piiravad seadused.
- 6) Kohalikud omavalitsused on riigiga tihedalt seotud.
- 7) Igal täitevorganil on põhiseaduslik kohalik omavalitsus.

- 8) Omavalitsuse kohta kehtib kaks teooriat.
- 9) Kohalik omavalitsus kontrollib riigi eelarvet.
- 10) Riigikogu valib kohaliku omavalitsuse liikmed.

7. Arutlege

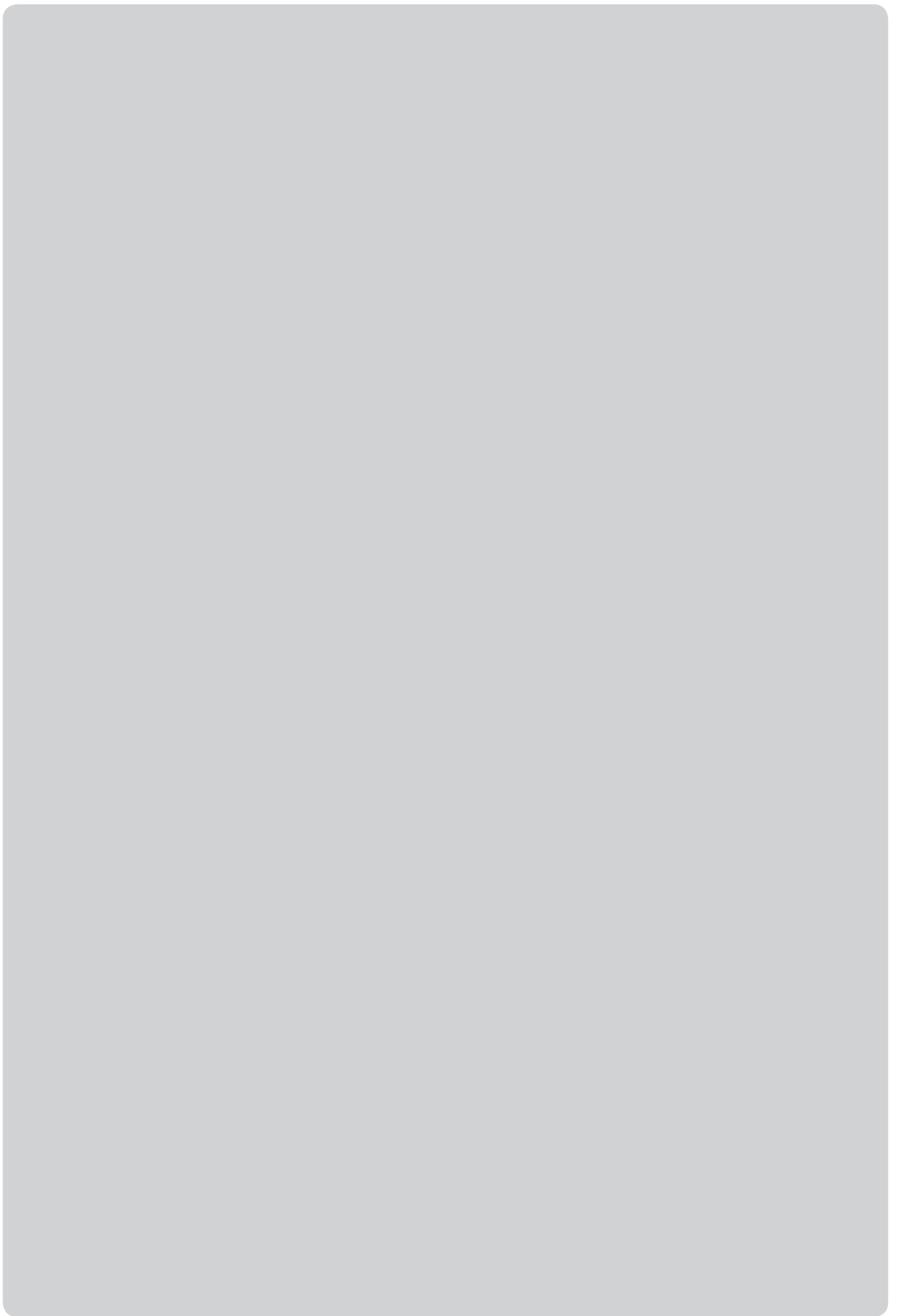
- 1) milliste eluvaldkondade korraldamise õigus on Eesti kohalikel omavalitustel;
- 2) milliseid avalikke teenuseid kohalikud omavalitused elanikele osutavad.

8. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Kohaliku omavalitsuse tähtsus elanike probleemide lahendamisel

Kohalik omavalitsus kui ühiselu korraldamise vorm

Kohalik omavalitsus on iseseisev oma siseelu korraldamisel

III EESTI OMAVALITSUSTE AJALUGU

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Eestis võib kohaliku omavalitsuse eelkäijateks pidada kihelkondi. Kihelkonna keskuseks oli linnus ja seda juhtis vanem. XIII sajandil oli Eestis umbes 40 kihelkonda. Pärast ristiusustamist rajati siia Lüübeki (Tallinn, Narva, Rakvere) ja Hamburgi-Riia (Tartu, Haapsalu, Paide, Pärnu, Viljandi) linnaõigusel põhinevad linnad. Eestlaste ja liivlaste esmaseks omavalitsusüksuseks oli *vakus*, mis tuleb sõnast *vakk*, st esialgu harilikult kolme kuni kuut küla. Hiljem võis vakusesse kuuluda kuni sadakond talu.

Vakuse juhiks pandi talupojast ametiisik *vardja* (vakuse eestseisja, hiljem mõisasundija ehk kubjas). Lõuna-Eestis asendus vakus hiljem vardjas- ehk kubjaskonnaga, kuid pärisorjusliku surve all hääbus vakusevormiline omavalitsus aegamööda. Mõistega *vald* tähistati esialgu mingit maarahva jaoks välist võimu, näiteks mõisniku meelevalda. Hiljem hakkas *mõis* tähendada ühe mõisa võimuala. Vald sai iseseisvaks omavalitsusüksuseks 1866. aasta vallaseadusega. Selle järgi osalesid valla täiskogul kinnisvara omavad või rendikohta pidavad vallakogukonna liikmed ning üks esindaja iga kümne maatamehe kohta.

Tähtsamad jooksvad küsimused lahendas valla volikogu, mille valitud vallavanem pidi hea seisma volikogu otsuste täitmise eest. Omavalitsuse arengule aitas kaasa ka 1877. aasta linna-reform Venemaa Läänemere-äärsetes kubermangudes. Pärast seda kaasati valla valitsemisse eluaegsete raehärrade asemel juba rohkem inimesi. Linnaomavalitsus tegeles peamiselt kohaliku majanduse ja heakorraga, kuid isegi neis valdkondades võis kuberner sekkuda.

Aegamööda tõusis eestlaste osa ka linnavalitsemises. XX sajandi algul saadi esimesena oma kontrolli alla Valga linnavalitsus: 1902 sai Valga linnapeaks Viljandimaa mees Johannes Märtsen, kes oli selles ametis kuni 1917. aastani. 1906. aastal sai esimese eestlasena Tallinna linnapeaks Voldemar Lender.

ÜLESANDED

1. Selgitage välja, mis on

- 1) Kihelkond
- 2) Linnus
- 3) Vald (2 tähendust)
- 4) Mõis
- 5) Ristiusustamine
- 6) Pärisorjus
- 7) Rendikoht
- 8) Maatamees
- 9) Kuberner
- 10) Kubjas
- 11) Raehärra

2. Leidke lause lõppudele algused.

- 1) talupojast ametiisik.
- 2) eestlaste osa ka linnavalitsemises.
- 3) ühe mõisa võimuala.
- 4) peamiselt kohaliku majanduse ja heakorraga.
- 5) linnaõigusel põhinevad linnad.
- 6) iseseisvaks omavalitsusüksuseks vallaseadusega.
- 7) vakus hiljem vardjas- ehk kubjaskonnaga.
- 8) esialgu mingit maarahva jaoks välist võimu.
- 9) volikogu otsuste täitmise eest.
- 10) raehärrade asemel juba rohkem inimesi.

3. Valige lünka õige määr- või kaassõna.

XIII sajandil oli Eestis umbes 40 kihelkonda.	lahti / umbes
Iga kümne maatamehe peab olema üks esindaja.	kohta / kohal
..... ristiusustamist rajati Eestisse hansalinnad.	pärast / enne
Vald tähendas esialgu mingit maarahva välist võimu.	jaoks / peale
Vakus tähendas esialgu kolme kuni kuut küla.	harilikult / ebatavaliselt
Vakus asendus vardjas- ehk kubjaskonnaga	varem / hiljem
Pärisorjuse ajal vakusevormiline omavalitsus hääbus.	raskelt / aegamööda
Pärast seda kaasati valla valitsemisse inimesi.	rohkem / juurde
Linnaomavalitsus tegeles kohaliku majanduse ja heakorraga	peamiselt / vaikselt
Vallavanem pidi hea seisma volikogu otsuste täitmise	tagant / eest
Omavalitsuse arengule aitas haldusreform.	kaasa / isegi

4. Kirjutage numbrid arvsõnadena. Lugege laused.

- 1) XIII sajandil oli Eestis umbes 40 kihelkonda.
- 2) Vald sai iseseisvaks omavalitsusüksuseks 1866. aasta vallaseadusega.
- 3) Omavalitsuse arengule aitas kaasa ka 1877. aastal toimunud linnareform.
- 4) XX sajandi algul saadi oma kontrolli alla Valga linnavalitsus.
- 5) 1902 sai Valga linnapeaks Viljandimaa mees Johannes Märtsen.
- 6) Märtsen, kes oli selles ametis kuni 1917. aastani.
- 7) 1906. aastal sai esimese eestlasena Tallinna linna- peaks Voldemar Lender.

5. Arutlege (tehke kokkuvõtte) teksti põhjal, mis iseloomustab

Omavalitsusüksuste arengut.

Omavalitsusüksuste valitsemisvormide arengut.

6. Tehke teksti kohta viktoriin. (Variant: Tehke teksti kohta 5 õiget ja 5 väärat väidet.)

7. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Eesti omavalitsuste minevik, olevik ja tulevik

Eestlased ajaloo risttuultes

Ajalugu õpetab, et inimesed ja riigid käituvad mõistlikult alles siis, kui nad on ammendanud kõik teised võimalused. A. Eban

IV

EESTI KAASAEGNE OMAVALITSUS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Omavalitsusüksusteks on vald ja linn. 2006. aasta seisuga on Eestis 32 linna ja 194 valda. Esinduskoguks on volikogu, mis valitakse **võrdelise** valimissüsteemi alusel neljaks aastaks. Hääletamisõiguslikud on püsivalt kohaliku omavalitsuse territooriumil elavad vähemalt 18-aastased Eesti kodanikud ja Euroopa Liidu kodanikud, kelle püsiv elukoht on vastavas linnas või vallas. Samuti on kohalikel valimistel **hääleõiguslikud** Eestis seaduslikult viibivad välismaalased, kes elavad siin alalise elamisloa alusel, kelle püsiv elukoht on vastavas vallas või linnas või kes elavad Eestis pikaajalise elamisloa või alalise elamisloa alusel. Kandideerimisõigus on vaid Eesti ja Euroopa Liidu kodanikel, kelle püsiv elukoht on antud vallas või linnas.

Volikogu suurus sõltub valla või linna elanike arvust. Volikogud on minimaalselt seitsme- või **enamaliikmelised**. Näiteks 10 000 kuni 50 000 elanikuga linnades või valdades on volikogu liikmete miinimumarv 21. Volikogu konkreetse suuruse otsustab volikogu neljaks aastaks enne kohalikke valimisi, kuid volikogu peab arvestama sellega, et liikmete minimaalne arv sõltub omavalitsuse elanike arvust ja **on määratud** seadusega.

Volikogu **pädevusse** kuuluvad järgmised olulisemad tegevused:

- valla või linna eelarve vastuvõtmine;
- kohalike maksude ja maksusoodustuste kehtestamine;
- valla või linna arengukava kinnitamine;
- laenude võtmine;
- volikogu esimehe ja aseesimehe valimine;
- vallavanema või linnapea valimine;
- osavalla või linnaosa moodustamine jne.

Volikogu võib vastu võtta määrusi ja otsuseid. Määrused sisaldavad üldkohustuslikke **ettekiri-jutusi**, otsuseid tehakse üksikküsimustes. Vähemalt ühel protsendil hääleõiguslikest valla- või linnaelanikest on õigus teha ettepanekuid linnavolikogu või -valitsuse õigusaktide vastuvõtmiseks. Volikogu **istungid** on üldjuhul avalikud. Volikogu valitud linnapea või vallavanem moodustab valitsuse ja esitab selle volikogule kinnitamiseks.

Omavalitsuse **täidesaatvaks** organiks on valla- või linnavalitsus, kes:

- valmistab ette volikogus arutamisele tulevad küsimused;
- lahendab ja korraldab kohaliku elu küsimused;
- esindab valda või linna kohtus.

Valla- või linnavalitsused annavad välja määrusi ja korraldusi. Valla- või linnavalitsuse tegevuse kontrollimiseks moodustab volikogu revisjonikomisjoni. Enamik volikogu otsuseid tehakse

avalikul hääletusel, ainult **isikuvalimised** otsustatakse salajasel hääletusel. Vallad ja linnad võivad ühiste huvide kaitsmiseks ja täitmiseks moodustada omavalitsusüksuste liite. Valla- või linnavalitsuse istungid on tavaliselt kinnised, kuid volikogu istungid on avalikud. Vähemalt neljandik volikogu koosseisust võib algatada **umbusalduse** avaldamise volikogu esimehele, vallavanemale või linnapeale, mõnele valitsuse liikmele või volikogu komisjoni esimehele.

Valla- ja linnavalitsuse olulisemad tuluallikad on:

- osa üksikisiku **tulumaksust**;
- maamaks;
- riigi toetus;
- kohalikud maksud;
- laenud;
- **laekumised** teistelt omavalitsustelt;
- **trahvid**;
- teenused jne.

1994. aastal kehtestas Riigikogu kohalike maksude seadusega üheksa kohalikku maksu. 2006. aastaks on neist järele jäänud seitse: müügitmaks, **paadimaks**, reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, mootorsõiduki maks, loomapidamismaks ja **lõbustusmaks**. Kõige rohkem on kohalikud omavalitsused kehtestanud reklaamimaksu ning teede- ja tänavate sulgemise maksu.

Kohalike omavalitsuste olulisemad kuluallikad on haridus (õpetajate ja lasteaia-töötajate palgad), kommunaalmajandus (hoonete ja teede remont ning uute hoonete ehitus), kultuur (kultuurimajad, raamatukogud), sport (spordikoolid, staadionid), sotsiaalhoolekanne (toetused, **hoolekandeesutused**), **üldvalitsemine** jne.

Muud omavalitsuslikud asutused

Kohalik omavalitsus pole ainus omavalitsusvorm. Mitmes riigis tegutseb peale selle ka mitteterritoriaalseid omavalitsusi. Eestis võivad näiteks **vähemusrahvuste** liikmed luua vabatahtlikkuse alusel kulturomavalitsusi. Kulturomavalitsuse idee sündis Austria-Ungaris. Selle mõte oli luua riigis igale rahvusele autonoomne institutsioon, mis hoolitseks rahvuskultuuri, -teaduse ning -hariduse eest. Paraku ei jõutud Austria-Ungaris seda kavatsust **ellu viia**.

Esimesena teostus rahvuste kultuuriautonomia idee hoopis 1925. aastal Eestis. 1927. aastal kinkis Palestiinas asunud juudi rahvusfond Eesti Vabariigile erilise **aukirja** selle eest, et ta andis 1925. aastal esimese riigina juutidele nn rahvuskultuurilise autonoomia.

Mitteterritoriaalseteks omavalitsusteks on ka **kutseesindused** (näit **kaubandus-tööstuskojad**), mille eelkäijad olid gildid ja tsunftid. Praegu on Eestis terve rida erinevaid kodasid (kaubandus-tööstuskoda, notarite koda, arstide koda jt).

ÜLESANDED

1. Tõlkige või seletage oma sõnadega paksult trükitud sõnu.

2. Leidke lause algusele teksti põhjal sobiv lõpp.

- 1) Volikogu valitakse võrdelise ...
- 2) Hääletada võivad ...
- 3) Kandideerimisõigus on vaid Eesti ja Euroopa Liidu kodanikel, ...
- 4) Volikogud on minimaalselt ...
- 5) Valla või linna arengukava kinnitamine kuulub ...
- 6) Volikogu võib ...
- 7) Vähemalt ühel protsendil hääleõiguslikest valla- või linnaelanikest on õigus teha ettepanekuid ...
- 8) Linnapea või vallavanem moodustab ...
- 9) Linnavalitsus valmistab ette ...
- 10) Vallavalitsused annavad välja ...
- 11) Umbusalduse avaldamise võib ...
- 12) Kõige rohkem on kohalikud omavalitsused kehtestanud ...
- 13) Kohalike omavalitsuste olulisemad kuluallikad ...
- 14) Vabatahtlikkuse alusel võib luua ...

3. Pange tegusõnad umbisikulisse tegumoodi.

Volikogus tehakse järgmisi olulisi tegevusi:

- 1) valla või linna eelarve vastuvõtmine – võetakse vastu valla või linna eelarve;
- 2) kohalike maksude ja maksusoodustuste kehtestamine –
- 3) valla või linna arengukava kinnitamine –
- 4) laenude võtmine –
- 5) volikogu esimehe ja aseesimehe valimine –
- 6) vallavanema või linnapea valimine –
- 7) osavalla või linnaosa moodustamine –

4. Moodustage teksti põhjal küsilauseid küsimustega

- 1) Kui palju
- 2) Kes
- 3) Mitu
- 4) Milline
- 5) Millest
- 6) Mida
- 7) Millal
- 8) Kellel
- 9) Mida teeb?
- 10) Mis ajaks

5. Esitage väiteid omavalitsusliitude poolt ja vastu.

6. Arutlege, millised maksud on kindlasti vajalikud ning ilma milleta omavalitsus ja/või riik hakkama saaks?

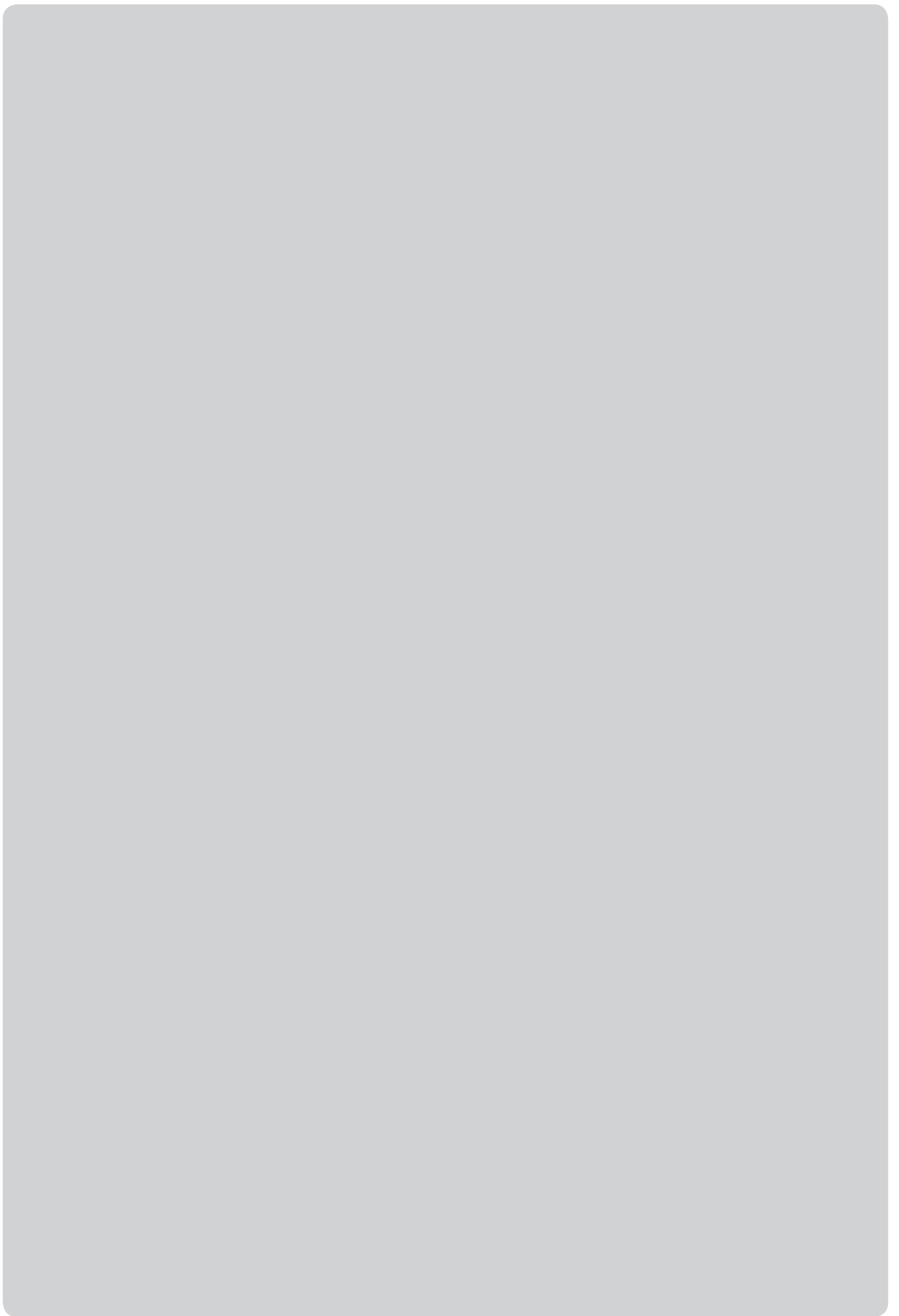
7. Arutlege, millistel põhjustel võib omavalitsusjuhile umbusaldust avaldada.

8. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Ühest Eestis tegutsevast kutseesindusest ehk kojast

Ühest Eestis tegutsevast vähemusrahvuse kulturomavalitsusest

Juudi rahvusfondi antud aukirjast Eesti vabariigile

V BÜROKRAATIA EESTIS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Narva 2010

Taasiseseisvunud Eesti sai oma ametnikkonna päranduseks nõukogude režiimilt. Et eraomand Eesti NSVs praktiliselt puudus, olid inimesed riigist absoluutses sõltuvuses. Kui temast midagi ei sõltunud, hakkas inimene arvama, et tema toimetulek on kellegi teise mure. See käis ka tolleaegsete ametiisikute kohta. Ka ametnik oli kaitsetu riigi poliitilise ladviku omavoli vastu. Et säilitada kohta ja hüvesid, polnud oluline mitte seaduse-, vaid sõnakuulekus. Seetõttu õitses nõukogude ajal ka nn telefoniõigus. Kõrgele ametnikukohale jõudmiseks tuli kindlasti kuuluda valitseva ainupartei ridadesse. Enamus väiksemaid ametnikke komparteisse ei kuulunud. Niisugustes oludes tegutsenud ametnikele oli aeg jätnud oma pitseri. Taasiseseisvunud Eesti oli sunnitud alustama oma tööd paljude selliste riigiametnikega, kelle hulgas valitsesid veel nõukogulikud hoiakud ja väärtushinnangud.

Avalik teenistus seati Eestis sisse 1. jaanuaril 1996. Seni töötasid kõik ametnikud töölepingu alusel, ilma avaliku teenistusega kaasnevate nõuete, piirangute ja hüvitusteta. See ei tähenda, et Eesti ametnikkonna kujunemine algas alles avaliku teenistuse seaduse (ATS) kehtestamisega. Riigiparaadis pandi toime suured muutused juba enne selle seaduse vastuvõtmist. Välja oli vahetatud palju tippjuhte, loodud uusi struktuure, mida varem polnud või mis eksisteerisid vaid formaalselt. Nullist alates tuli luua välisministeerium, piirivalveamet, tolliamet jt asutused.

1996. aastaks oli Eesti Vabariigi ametikohtade hierarhia enam-vähem välja kujundatud. Selles töös oli palju probleeme:

- otsuste tegemine oli liialt tsentraliseeritud,
- seadusandlus oli puudulik,
- riigiametniku palk oli väike ja sotsiaalsed tagatised nõrgad,
- koolitus ei vastanud nõuetele või puudus hoopis,
- töö dokumentidega oli nõrk.

ATS sõnastas selgelt kaks olulist mõistet – avalik teenistus ja ametiasutus. Avalik teenistus on töötamine riigi või kohaliku omavalitsuse ametis. Ametiasutus on riigi või kohaliku omavalitsuse eelarvest finantseeritav asutus, kelle ülesandeks on avaliku võimu teostamine.

Avaliku võimu teostamist ei saa riik usaldada igauhele. Ametnik peab olema teovõimeline, vajalik on haridus ja pädevus, teatud isikuomadused, riigiametnik peab olema Eesti kodanik ja vähemalt 21-aastane. Kohaliku omavalitsuse ametnik peab olema vähemalt 18-aastane. Ka ei tohi ametnik olla karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest jne. Siiski on avaliku teenistuse seaduse rakendamine olnud seni puudulik. See on süvendanud Eesti riigiametniku isiklikku sõltuvust oma vahetust ülemusest. Samuti on poliitilise surve tõttu pidurdunud ametnike enesetunnetuse ja teadvuse areng.

Lisaks ATS-le reguleerivad Eestis ametnike käitumist veel teisedki õigusaktid: korruptsiooni-vastane seadus, isikuandmete kaitse seadus, riigisaladuse seadus, sisekorraeeskirjad jne. Isiku kaitse ja osaluse tagamiseks on kasulik olla kursis 2002. aastal kehtima hakanud haldusmenetluse seadusega.

Üsna oluline samm oli korruptsioonivastase seaduse vastuvõtmine 1999. Ehkki seadus kehtib juba seitse aastat, ei saa võitlust korruptsiooniga pidada kuigi edukaks. Põhjus on selles, et korruptsioon on väga keerukas nähtus, mida pole suudetud isegi üheselt defineerida.

Korruptsiooni olulised elemendid on isiku ebalojaalsus, salatsemine ja kasulootus. Lihtsustatult võib korruptsiooni all mõista ametisiku tegevust või tegevusetust, millega ta tekitab riigile, omavalitsusele või avalik-õiguslikule juriidilisele isikule kahju või saab ise tulu. Korruptsiooni vastu võitlemine on väga raske. Eestis kehtivas korruptsioonivastases seaduses on rõhk asetatud korruptsiooni ennetamisele. Selleks on välja töötatud järgmised meetmed:

- ametisikute majanduslike huvide deklareerimine ja nende avalikustamine;
- töökohapiirangud (näiteks ei tohi ametisik töötada ametikohal, kus tema otseseks ülemuseks on kas lähisugulane või hõimlane);
- toimingupiirangud (ametiisikul on keelatud toimingud hõimlaste ja sugulastega).

Ükski riik maailmas pole päriselt suutnud korruptsioonist vabaneda, eesmärk on selle nähtuse minimaliseerimine. Tihti on korruptsiooni seostatud diktatuuri ja türanniaga, kuid samas on korruptsioon laialt levinud ka demokraatlikes riikides. Poliitiline korruptsioon on oht demokraatiale, sest mitte kogu võim pole sel juhul enam legaalne, vaid eksisteerivad võimukanalid, mis mõjutavad otsuseid ebaseaduslikul viisil. Mõned autorid arvavad, et korruptsioon on oht demokraatia legitiimsusele, teised leiavad, et tegemist on vaid demokraatliku süsteemi puudusega. Funktsionalistid aga peavad korruptsiooni minimaalset taset mõistlikuks, sest see soodustab investeerimist ja innovaatilist lähenemist ning võimaldab turul kiiremini toimida.

Nagu mujal maailmas, iseloomustab ka Eesti bürokraatiat püüde käitumisreegleid üha rohkem formaliseerida. Samas on kaasaegsed nõudmised organisatsioonile sellised, et inimesele tuleb jätta tunduvalt suurem tegevusvabadus, et ta tõhusalt töötaks. Niisiis peaks demokraatlikus ühiskonnas mängima suuremat rolli just isiklik vastutus ja mitteformaalne käitumine.

Kõik tänapäeva administratsioonid täidavad seejuures viit ülesannet:

- 1) info kogumine ja töötlemine kõige ühiskonnas toimuva kohta;
- 2) poliitilise süsteemi varustamine teadmistega, et poliitikud saaksid teha otsuseid;
- 3) rahva varustamine hüvede ja teenustega;
- 4) avaliku poliitika regulatsioon ja täideviimine, et seada inimeste käitumisele üldised piirid (näit liikluseeskirjad, inimõiguste kaitse jne);
- 5) ressursside mobiliseerimine (näiteks maksude kogumine, riigifirmade juhtimine).

Administratsioon peaks olema poliitikute „teener”, aga tänapäeval on tihti probleemiks see, et need rollid on vahetunud, sest bürokraatidel on oma tegevusvaldkonnas suuremad teadmised kui poliitikutel. Bürokraatide võimalus otsustada ressursside jagamise üle annab neile mõjuvõimu klientide üle. Poliitikud ja kliendid vahetuvad kiiresti, samad ametnikud aga jäävad.

ÜLESANDED

1. Kirjutage tekstist välja kõik võõrsõnad ja seletage nende tähendust.
2. Moodustage teksti iga lõigu kohta üks küsimus (12 tk). Esitage naabrile küsimusi ja vastake ise tema küsimustele.
3. Kirjutage iga väite kohta üks poolt- või vastuargument.
 - 1) Eesti inimesed arvavad, et nende toimetulek on kellegi teise mure.
 - 2) Avaliku võimu teostamist ei saa riik usaldada igaühele.
 - 3) Seni on avaliku teenistuse seaduse rakendamine olnud puudulik.
 - 4) Eestis on võitlus korruptsiooniga väga edukas.
 - 5) Poliitiline korruptsioon on oht demokraatiale.
 - 6) Eesti bürokraatia jätab inimestele suure tegevusvabaduse.
 - 7) Administratsioon on poliitikute „teener”.
4. All olevate seaduste kirjelduste abil sõnastage, mida reguleerivad
 - 1) korruptsioonivastane seadus – reguleerib, mis on korruptsioon ja kuidas seda vältida
 - 2) isikuandmete kaitse seadus –
 - 3) riigisaladuse seadus –
 - 4) sisekorraeeskirjad –
 - 5) haldusmenetluse seadus –
 - 6) ravimiseadus –
 - 7) turismiseadus –
 - 8) töölepinguseadus –
 - a) täpsustavad asutuses töötamise tingimusi ja korda
 - b) sätestab riigisaladuseks oleva teabe, riigisaladuse ja salastatud välisteabe salastatuse kustumise ning salastamisaluse ja –tähtaja
 - c) reguleerib tööandja ja töötaja vahelisi suhteid, mis tekivad töölepingu alusel
 - d) sätestab alkoholi käitlemise üldised nõuded, riikliku korralduse ja järelevalve
 - e) määrab kindlaks ravimite tootmise, impordi, ekspordi ja turustamise korra
 - f) sätestab üldised nõuded turismiteenuse pakkumisele ja osutamisele

- g) sätestatakse korrupsiooni vältimise ja korrupsiooniga seotud ametiisikute vastutuselevõtmise õiguslikud alused
- h) kaitseb füüsilise isiku põhiõiguseid ja põhivabadusi isikuandmete töötlemisel kooskõlas avalike huvidega
- i) on suunatud isiku õiguste kaitse tagamisele ühtlase, isiku osalust ja kohtulikku kontrolli võimaldava haldusmenetluse korra loomise teel

5. Moodustage järgmistest sõnadest mitmuse ilmaütlev kääne ja kasutage neid lauses, mis võiksid olla ajalehe pealkirjad või väljendavad noorte uskumusi.

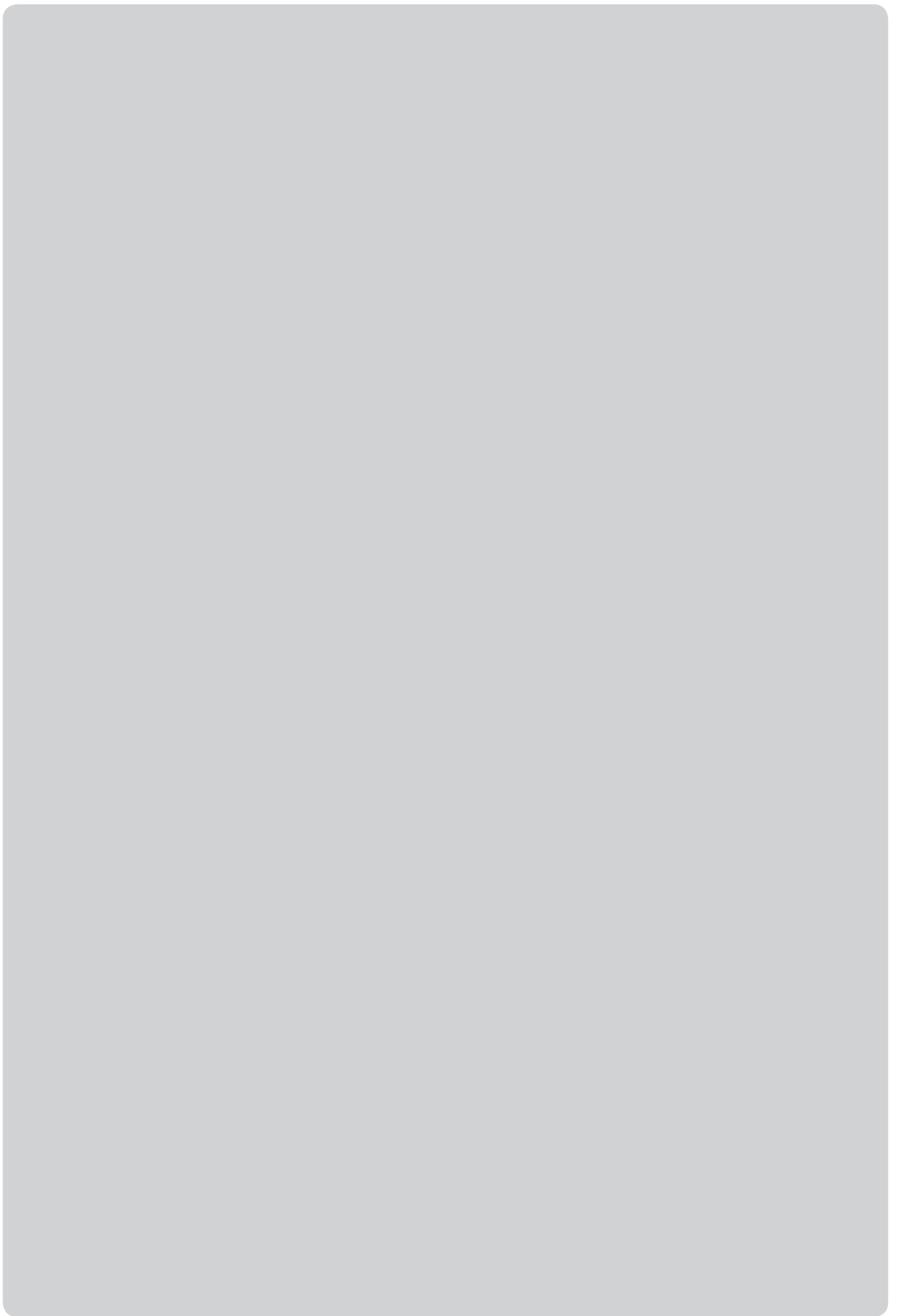
- 1) Seadus – seadusteta
- 2) teadmine
- 3) regulatsioon
- 4) nõue
- 5) piirang
- 6) hüvitus
- 7) töökohapiirang
- 8) huvi
- 9) ametnik
- 10) türann

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Bürokraatia laieneb, et täita laieneva demokraatia nõudmisi. Tundmatu autor

Tõsiasi on, et ükskõik, kes kogub kõige rohkem häält, võidab alati ainus partei, Bürokratiide Nähtamatu Partei. A. Toffler

Mida korrumppeerunum on riik, seda rohkem seadusi. Tacitus

VI KOHALIKU OMAVALITSUSE JA RIIGI SUHTED (KOV JA RIIK)

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÕ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Riigi ja kohaliku omavalitsuse koostöö toimub nii seaduses sätestatud kui mitteametlikel koostööviisidel. Õigusaktidest tulenevad järgmised riigi ja kohaliku omavalitsuse koostöö võimalused ja kohustused:

- Valla või linna volikogul ja kohaliku omavalitsuse üksuste liidul on õigus esitada Vabariigi Valitsusele ettepanekuid seaduste ning teiste õigusaktide vastuvõtmiseks või muutmiseks (KOKS § 65);
- Kohalike võimuorganitega konsulteeritakse kõigi neid otseselt puudutavate küsimuste planeerimise ja otsustamise puhul (KOKS § 65);
- Kohalike võimuorganitega konsulteeritakse, kuidas ümberjaotatavad rahalised vahendid neile eraldada (Euroopa kohaliku omavalitsuse harta);
- Kohalike omavalitsuste üldisi huve puudutava eelnõu koostajal on kohustus eelnõu enne valitsusele esitamist või ministri allkirjastamist kohalike omavalitsuste üleriigiliste liitudega kooskõlastada (Vabariigi Valitsuse reglement). Kohalike omavalitsuste liitudel on selleks ametlik juurdepääs ministeeriumidevahelisele õigusaktide eelnõude elektroonilisele kooskõlastussüsteemile e-õigus;
- Tasandusfondi ja riigieelarvest kohalikele omavalitsustele tehtavate eraldiste suurus ja jaotus riigieelarve eelnõus määratakse kindlaks üleriigiliste omavalitsusliitude ja valitsuse vaheliste iga-aastase eelarve läbirääkimiste tulemusena alates 1994. aastast (riigieelarve seadus § 9);
- Õigusaktide mõju hindamine ja ekspertis (õigustloovate aktide normitehnika eeskiri).

Lisaks on riigi ja omavalitsuse vahel näiteks järgmised koostöövõimalused:

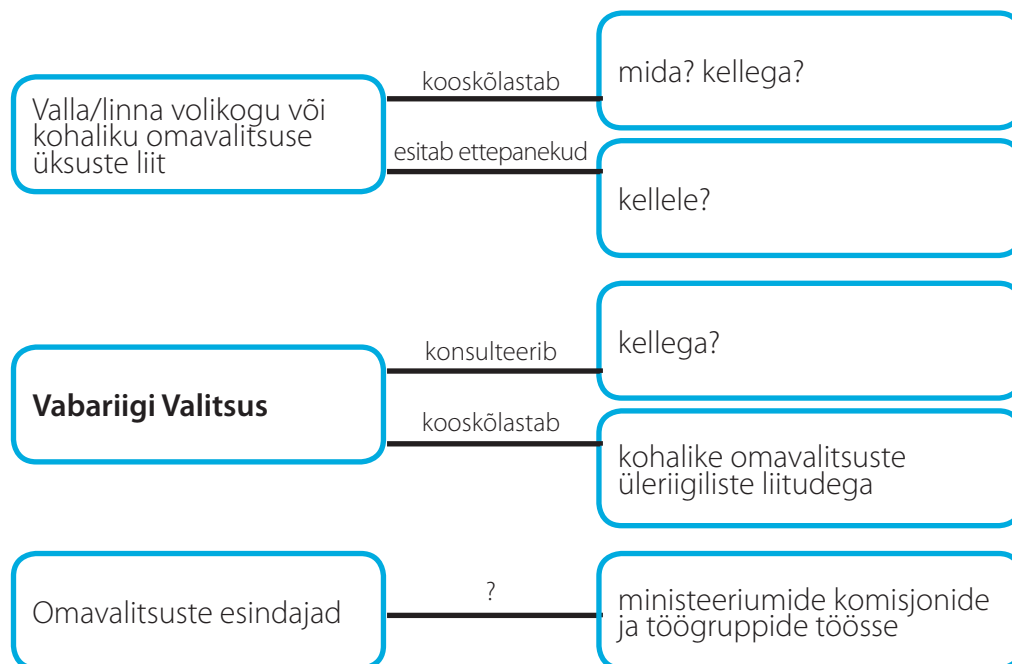
- Kaasamise hea tava näeb ette kohalike omavalitsuste ning nende liitude kaasamise ette juba varasemas eelnõu väljatöötamise staadiumis, kui seda on eelnõu kooskõlastusriingile saatmine e-õiguses;
- Kohalike omavalitsuste esindajaid kaasatakse valitsuskomisjonide ja ministeeriumide komisjonide ja töögruppide töösse, kui väljatöötamisel on kohalikku omavalitsust mõjutavad õigusaktid või muud meetmed.

ÜLESANDED

1. Leidke vasted.

1. Üksus	a) перераспределяемые денежные средства
2. Neid otseselt puudutavad küsimused	b) правосозидательный акт
3. Ümberjaotatavad rahalised vahendid	c) переговоры по бюджету
4. Ametlik juurdepääs	d) напрямую их касающиеся вопросы
5. Tasandusfond	e) правовой акт
6. Eelarve läbirääkimised	f) привлечение
7. Õigusakt	g) единица
8. Õigustloov akt	h) другие меры
9. Kaasamine	i) осуществить
10. Muud meetmed	j) официальный допуск
11. Teostama	k) уравнительный фонд

2. Lugege läbi tekst ning täiendage tabelit vastavalt loetule.

3. Kirjutage üles 5 märksõna, mis on seotud mõistega „koostöö”. Arutlege rühmades, millised tingimused on vajalikud heaks koostööks.

4. Lõpetage lause.

- 1) Kohaliku omavalitsuse organ võib...
- 2) Riik peab...
- 3) Riik konsulteerib...
- 4) Riik kaasab...
- 5) Kohalike omavalitsuste liitudel on...

5. Kasutage mõistet „kohalik omavalitsus” õiges vormis.

- 1) Riik saab delegeerida (kohalik omavalitsus) ülesandeid seaduse alusel.
- 2) (Kohalik omavalitsus) ei saa talle pandud ülesandeid delegeerida riigile.
- 3) (Kohalik omavalitsus) ja riigi suhted põhinevad seadustel ja lepingutel.
- 4) Ministeeriumide komisjonid võivad kaasata (kohalik omavalitsus) esindajaid töögruppide töösse.
- 5) Vallad ja linnad on (kohalik omavalitsus) üksused.
- 6) (Kohalik omavalitsus) teostatakse esindusdemokraatia kaudu.
- 7) Eestis on ühetasandiline (kohalik omavalitsus) süsteem
- 8) Igal (kohalik omavalitsus) on eraldiseisev eelarve.
- 9) (Kohalik omavalitsus) ametiasutused on valla- ja linnavalitsused koos struktuuriüksustega.

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Hullude seaduste ja heade ametnikega võib alati valitseda, halbade ametnike puhul ei aita ka kõige paremad seadused. O. von Bismarck

Kas poleks siis lihtsam, kui valitsus saadaks rahva laiali ja valiks uue rahva? B. Brecht

Parim on valitsus, kes valitseb kõige vähem, sest selle rahvas distsiplineerib end ise.
T. Jefferson

VII KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUST REGULEERIVAD ÕIGUSAKTID

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Narva 2010

Alljärgnevalt on loetletud peamised kohaliku omavalitsuse korraldust reguleerivad seadused. Lisaks kohaliku omavalitsuse korraldust reguleerivatele seadustele on mitmed kohaliku omavalitsuse ülesandeid sätestavad eriseadused (nt jäätmeseadus, sotsiaalhoolekande seadus, perekonnaseadus jne), seega kohaliku omavalitsuse ülesandeid leiab hajusalt paljudest seadustest. Samuti on otseselt kohalike omavalitsuste ülesandeid sätestavate eriseaduste kõrval ka muid seadusi, mis näevad ette, kuidas kohalik omavalitsus oma tegevust peab teatud valdkonnas korraldama (avaliku teabe seadus, raamatupidamise seadus jt.)

Kohaliku omavalitsuse seadusest tulenevaid ülesandeid sätestavad või täpsustavad ligi 300 erinevat seadusesätet (Geomedia (2008) uuringu põhjal „Kohaliku omavalitsuse üksuste haldussuutlikkus ja seda mõjutavad tegurid” http://www.siseministerium.ee/public/J_rvamaa_pilootuuring_FINFINFIN.pdf).

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (KOKS) (jõustunud 28.06.1993) määrab kindlaks kohaliku omavalitsuse ülesanded, vastutuse ja korralduse ning omavalitsusüksuste suhted omavahel ja riigorganitega. Lisaks sätestab kohalike omavalitsuste osalemise majandustegevuses, omavalitsusüksuste maa-alal ja koosseisus olevate üksuste moodustamise (linnaosa, osavald), linna- või vallavolikogu üldise struktuuri jne. Seadust on praeguseks muudetud pea 60 korda, mis näitab vajadust seadus uuesti läbi töötada ja kehtestada uus, muutunud tingimustele vastav kohaliku omavalitsuse seadus.

Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus (ETHS) (jõustunud 27.03.1995) sätestab Eesti territooriumi haldusjaotuse, haldusterritoriaalse korralduse muutmise ning haldusüksuste piiride ja nimede muutmise alused ja korra.

Riigieelarve seadus (RES) (jõustunud 01.01.2000) sätestab riigieelarve koostamise, vastuvõtmise ja täitmise korra, samuti riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised ja tasandusfondi eraldised kohalike omavalitsuste eelarvetesse.

Valla- ja linnaeelarve seadus (VLS) (jõustunud 01.01.1994) sätestab valla- ja linnaeelarve koostamise, vastuvõtmise ja täitmise korra. Välja on töötatud ka kohaliku omavalitsuse finantsjuhtimise seadus, mis ei ole veel Riigikogu poolt vastu võetud, aga mis sätestab lisaks kohaliku omavalitsuse eelarve koostamise, vastuvõtmise, täitmise ja aruandluse põhimõtetele kohaliku omavalitsuse üksuse konsolideerimisgrupi finantsdistsipliini tagamise meetmed ning raske finantsolukorra ohu kõrvaldamise menetluse põhimõtted.

Kohalike maksude seadus (KoMS) (jõustunud 24.10.1994) sätestab kohalikud maksud, kohalike maksude kehtestamise korra ja nendele esitatavad nõuded.

Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus (KOVV) (jõustunud 06.05.2002) määrab volikogu liikmete arvu, valimisringkondade- ja jaoskondade moodustamise, valijate arvestuse, kandidaatide registreerimiseks esitamise ja registreerimise ning hääletamise korra jne. Seaduse kohaselt saavad kohalikud omavalitsused valimiste kulude katteks eraldisi ka riigieelarvest.

Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seadus (KOÜSS) (jõustunud 25.07.2004) määrab kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise põhimõtted, mille eesmärgiks on kohaliku omavalitsuse üksuste haldussuutlikkuse ja edukate projektitaotluste koostamise suutlikkuse tõus, kohaliku omavalitsuse üksuste poolt tema territooriumil pakutavate avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi paranemine ning kohaliku omavalitsuse üksuste koostöövõime arenemine.

Kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seadus (KOLS) (jõustunud 01.01.2003) määrab maakonna kohaliku omavalitsuse üksuste liidu ja üleriigilise kohaliku omavalitsuse üksuste liidu asutamise ja tegevuse erisused, võrreldes mittetulundusühingute seadusega.

Avaliku teenistuse seadus (ATS) (jõustunud 01.01.1996) määrab riigi- ja kohaliku omavalitsuse teenistujate teenistusse võtmise korra, õigused ja kohustused. Seadus reguleerib ametnike atesteerimist, edutamist, distsiplinaarvastutuse määramist, teenistusest vabastamist, ametnike reservi jne.

Haldusmenetluse seadus (HMS) (jõustunud 1.01.2002) on suunatud isiku õiguste kaitse tagamisele ühtlase, isiku osalust ja kohtulikku kontrolli võimaldava haldusmenetluse korra loomise teel.

Halduskoostöö seadus (HKS) (jõustunud 1.07.2003) määrab kindlaks füüsilistele ja juriidilistele isikutele riigi ja kohaliku omavalitsuse avaliku halduse ülesannete (ehk haldusülesannete) iseseisvaks täitmiseks volitamise tingimused ja korra ning haldusorganite vahelise ametiabi osutamise alused ja korra.

ÜLESANDED

1. Lugege läbi teave erinevate seaduste kohta ning rühmitage need:

Seadused, mis on seotud ülesannete, vastutuse või kohustuste määratlemisega	Seadused, mis on seotud finantsidega	Seadused, mis on seotud kohaliku omavalitsuse territooriumiga	?

2. Leidke, millistest sõnadest koosnevad alljärgnevad liitsõnad. Milline sõnaosa on Teie arvates põhiline ning milline on täpsustav?

Linnavalitsus

Vallavalitsus

Omaavalitsus

Vallaeelarve

Linnaeelarve

Riigieelarve

Haldussuutlik

Jätkusuutlik

3. Uurige aegu, millal tekstis toodud seadused jõustusid! Märkige need ajateljele. Milline nendest seadustest on kõige „noorem”? Avaldage oma arvamust selle kohta, millega seoses võis tekkida vajadus selle seaduse välja andmiseks.

ajatelg

4. Kirjutage sulgudes olevad sõnad/numbrid õiges käändes.

- 1) Seadus sätestab (kohaliku omavalitsuse ülesanded)
- 2) Seadus sätestab (riigieelarve koostamise kord)
- 3) Seaduses sätestatakse (riigieelarve koostamise kord)
- 4) Seadus jõustus (01.09.1994)
- 5) Seadus määrab (omavalitsuste ühinemise põhimõtted)
- 6) Seadus määrab (volikogu liikmete arv)
- 7) Seaduses määratakse (volikogu liikmete arv)
- 8) Kohaliku omavalitsuse ülesanded tulenevad (seadus)

5. Ühenda lausepooled teksti põhjal! Kaks lausejätku jääb üle.

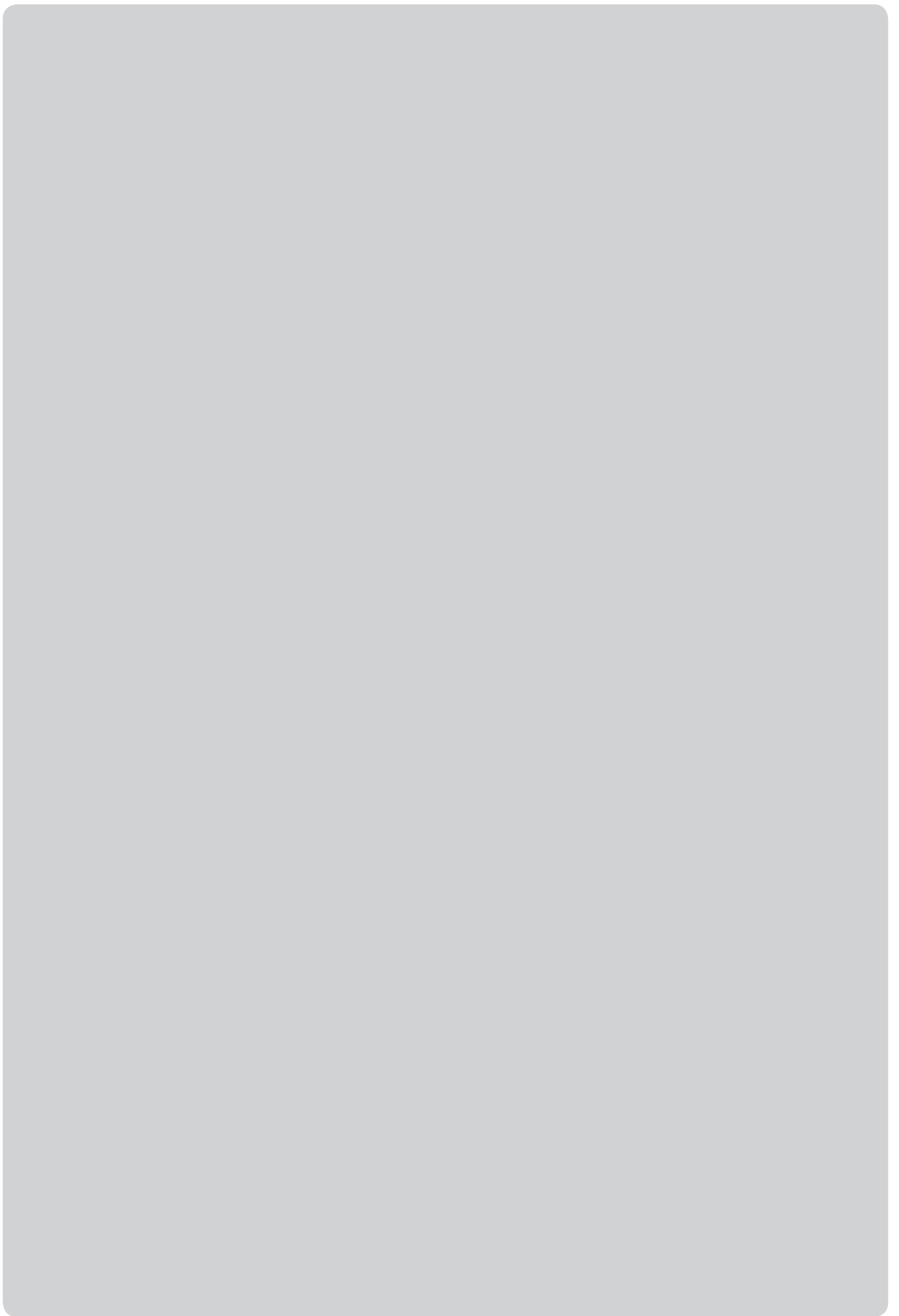
1) Kohaliku omavalitsuse korralduse seadust	a) lähtuma riigieelarve seadusest.
2) Ametnike atesteerimist ja edutamist	b) eraldisi ka riigieelarvest.
3) Kohaliku omavalitsuse finantsjuhtimise seadust	c) on muudetud umbes 60 korda.
4) Valimiskulude katteks saavad kohalikud omavalitsused	d) jõustus juba 1993. aastal.
5) Riigieelarve koostamise juures	e) ei ole Riigikogu veel vastu võtnud.
6) Valla- ja linnaeelarve koostamise juures	f) on aluseks riigieelarve seadus.
7) Tekstis loetletud seadustest oli kõige pikema nimetusega	g) reguleerib avaliku teenistuse seadus.
	h) lähtuda valla- ja riigieelarve seadusest.
	i) kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seadus.

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Ükski kirjapandud seadus pole kunagi olnud nii kohustuslik kui kirjutamata tava, mida toetab üldine arvamus. C. Catt

Seal, kus lõpeb riik, algab inimene, kes pole ülearune. F. Nietzsche

Kui inimesed on rikkumata, pole seadusi tarvis; kui inimesed on pahelised, ei peeta seadust kinni. B. Disraeli

VIII KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE SEADUS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

§ 22. Volikogu pädevus

- (1) Volikogu ainupädevusse kuulub järgmiste küsimuste otsustamine:
- 1) valla- või linnaeelarve vastuvõtmine ja muutmine ning majandusaasta aruande kinnitamine ning audiitori määramine;
 - 2) kohalike maksude kehtestamine, muutmine ja kehtetuks tunnistamine;
 - 3) valla või linna eelarvesse laekuvate kohalike maksude puhul soodustuste andmise korra kehtestamine;
 - 4) koormiste määramine;
 - 5) toetuste andmise ja valla või linna eelarvest finantseeritavate teenuste osutamise korra kehtestamine;
 - 6) valla- või linnavara valitsemise korra kehtestamine;
 - 7) valla või linna arengukava vastuvõtmine ja muutmine;
 - 8) laenude ja teiste varaliste kohustuste võtmine;
 - 9) valla või linna põhimääruse kinnitamine, muutmine ja kehtetuks tunnistamine;
 - 10) taotluse esitamine või arvamuse andmine valla või linna piiride või valla või linna nime muutmiseks ning sellega seotud varaliste või muude vaidluste lahendamiseks;
 - 11) osavalla ja linnaosa moodustamine ja lõpetamine, tema pädevuse kindlaksmääramine ja põhimääruse kinnitamine;
 - 12) volikogu järgmise koosseisu liikmete arvu määramine;
 - 13) valimisringkondade arvu, piiride ja ühtse numeratsiooni ning igas valimisringkonnas mandaatide arvu määramine, valla või linna valimiskomisjoni ja jaoskonnakomisjoni moodustamine;
 - 14) volikogu esimehe, aseesimehe või aseesimeeste valimine;
 - 15) vallavanema või linnapea valimine;
 - 16) valitsuse liikmete arvu ja valitsuse struktuuri kinnitamine;
 - 17) valitsuse liikmete kinnitamine ja nende vabastamine valitsuse liikmete kohustustest ning palgaliste valitsusliikmete ametisse nimetamine ja ametist vabastamine;
 - 18) umbusalduse avaldamine volikogu esimehele, volikogu aseesimehele, volikogu komisjoni esimehele, volikogu komisjoni aseesimehele, revisjonikomisjoni liikmele, valitsusele, vallavanemale või linnapeale või valitsuse liikmele;
 - 19) vallavanemale või linnapeale ja palgaliste valitsusliikmete töötasu määramine ning teistele valitsusliikmetele hüvituse maksmise otsustamine ja selle suuruse määramine;

- 20) volikogu komisjonide moodustamine ja tegevuse lõpetamine, nende esimeeste ja aseesimeeste valimine volikogu liikmete hulgast ja komisjoni koosseisu kinnitamine;
- 21) volikogu esimehele või ühele aseesimehele töötasu või hüvituse määramine või aseesimeestele hüvituste määramine;
- 22) volikogu liikmetele volikogu tööst osavõtu eest tasu ja volikogu ülesannete täitmisel tehtud kulutuste eest hüvituse suuruse ja maksmise korra kehtestamine;
- 23) valla või linna esindamise korra kehtestamine;
- 24) valla või linna poolt äriühingu ja sihtasutuse asutamine, lõpetamine ning põhikirja kinnitamine ja muutmine;
- 25) valla või linna osalemise otsustamine äriühingus, sihtasutuses, mittetulundusühingus ning nendes osalemise lõpetamise otsustamine;
- 25¹) valla või linna esindajate ja nende asendajate nimetamine kohaliku omavalitsuse üksuse liidu üldkoosolekule ja sealt tagasikutsumine;
- 26) rahvakohtunikukandidaatide valimine;
- 27) Vabariigi Presidendi valimiskogusse volikogu esindaja või esindajate valimine;
- 28) [kehtetu – RT I 2005, 31, 230 – 17.10.2005]
- 29) valla või linna ehitusmääruse kinnitamine, muutmine ja kehtetuks tunnistamiseks;
- 30) kinnisasja sundvõõrandamise taotluse esitamine;
- 31) üldplaneeringu algatamine ja kehtestamine; [RT I 2009, 28, 170 – jõust. 1.07.2009]
- 32) üldplaneeringu vastuvõtmine ja avaliku väljapaneku väljakuulutamine;
- 33) detailplaneeringu kehtetuks tunnistamine ja planeerimisseaduse § 10 lõikes 61 nimetatud detailplaneeringu kehtestamine; [RT I 2009, 28, 170 – jõust. 1.07.2009]
- 34) valla või linna ametiasutuse ja valla või linna ametiasutuse hallatava asutuse moodustamine, ümberkorraldamine ja tegevuse lõpetamine ning ametiasutusepõhimääruse kinnitamine;
- 35) valla- või linnaametnikele sotsiaalsete garantiide kehtestamine;
- 36) valla või linna ametiasutuste struktuuri ja teenistujate koosseisu ning palgamäärade ja palgatingimuste kinnitamine;
- 36¹) kaevetööde eeskirjade ja heakorra tagamiseks heakorraeeskirjade kehtestamine;
- 36²) koorte ja kasside pidamise eeskirjade kehtestamine;
- 36³) avaliku korra tagamiseks avaliku korra eeskirjade kehtestamine;
- 36⁴) jäätmekava vastuvõtmine ja ajakohastamine;
- 36⁵) jäätmehoolduseeskirja kehtestamine;
- 36⁶) jäätmeliikide, millele kohaldatakse korraldatud jäätmevedu, vedamissageduse ja –aja, jäätmeveo piirkondade ja jäätmeveo teenustasu piirmäära kehtestamine.

- 37) muud seadusega volikogu ainupädevusse antud küsimused.
- (2) Seadusega kohaliku omavalitsuse, kohaliku omavalitsusüksuse või kohaliku omavalitsusorgani pädevusse antud küsimusi otsustab kohaliku omavalitsuse volikogu, kes võib delegeerida nende küsimuste lahendamise valitsusele.
- (3) Kohaliku omavalitsuse volikogu võib delegeerida valla- või linnavalitsusele muudatuste tegemise aasta jooksul ametiasutuste struktuuris ja teenistujate koosseisus volikogu poolt kinnitatud teenistujate üldarvu ja palgafondi piires.
[RT I 2005, 31, 230 – jõust. 17.10.2005]

ÜLESANDED

- 1. Enne teksti lugemist mõelge, mis on Teie jaoks „seadus”? Milliseid seadusi oskate nimetada? Arutlege paaris ning tooge välja vähemalt kaks põhjust, miks peab ametnik tundma seadust.**
- 2. Lugege läbi väljavõte „Kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest”. Leidke, millist mõistet on tekstis kasutatud alljärgneva kohta. Näitelauset ei ole vaja koostada.**
 - 1) kompetentsus;
 - 2) ainult volikogul on õigus;
 - 3) annulleerimine;
 - 4) maksukohustus;
 - 5) usaldamatus, kahtlustus;
 - 6) muudatuste tegemine, mis tuleneb praegustest vajadustest;
 - 7) maja või maa;
 - 8) omandit ära andma või loovutama;
 - 9) kahjutasu;
 - 10) kõrgeim või madalaim lubatud määr.
- 3. Märkige loetud tekstis ära need volikogu pädevused, mida peate kõige tähtsamaks. Valige ainult viis. Võrrelge väikestes rühmades (3 – 4 inimest) oma nimekirja. Millised punktid olid sarnased? Leidke iga punkti juurde põhjendus. Põhjenduse andmisel on kasuks järgmised väljendid:**
 - 1) Anname ülevaate (millest?) oma rühma seisukohast
 - 2) Meil olid (ei olnud) sarnased mõtted
 - 3) Tulime ühisele seisukohale, et...
 - 4) Tähtsaks/vähemtähtsaks pidasime...
 - 5) Leiame, et kõige tähtsam/tähtsamad...
 - 6) Võime põhjendada seda sellega, et...
- 4. Valige ülesande teksti all olevate sõnade hulgast välja lünkadesse 1 – 10 sobivad sõnad. Sõnad on antud õiges vormis, üks sõna jääb üle.**

Volikogu võtab vastu (1) ja vajadusel muudab seda. Samuti kinnitab ta majandusaasta (2) Linna (3) vastuvõtmine on volikogu ainupädevus. (4) valib volikogu. Vastavalt volikogu otsusele võtab linn (5) volikogu määrab (6) ja kehtestab

(7) Volikogu võtab vastu (8) ja kuulutab välja (9) Vajadusel tunnitab volikogu (10) kehtetuks.

detailplaneeringu, koormised, avalik väljapanek, üldplaneeringu, ainupädevust, valla- või linna-eelarve, arengukava, varalised kohustused, kohalikud maksud, volikogu, aruande

5. Avage sulud.

- 1) (Haridus) on ta jurist.
- 2) Oma töös peab ametnik lähtuma (seadus)
- 3) Ülikoolis õppides tuleb arendada (erinevad pädevused)
- 4) Riigikogus vastu võetud seaduste väljakuulutamise on (president) ainupädevus.
- 5) (Umbusaldus) avaldamine võib kaasa tuua ametikohalt lahkumise.
- 6) Omanik nõustus vallale oma (maatükk) võõrandama.
- 7) Avarii tekitanud juht oli sunnitud (kahju) hüvitama.
- 8) Volikogu otsustas (linna endine põhimäärus) kehtetuks tunnistada.
- 9) Linnapea kirjutas (uus leping) alla.
- 10) Koosolekul räägiti osakonna järgmise aasta (eelarve)

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

X valla/ X linna arengukavast

X valla/ X linna kohalikest maksudest

X valla/ X linna jäätmekavast

IX

RIIKLIK JÄRELEVALVE KOHALIKE OMAVALITSUSTE TEGEVUSE ÜLE

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Riikliku järelevalve sisuks on kontroll kohaliku omavalitsuse üksuste poolt teostatavate haldustoimingute õiguspärasuse (seaduslikkuse) üle. Tulenevalt kohaliku omavalitsuse põhiseaduslikust garantiist ehk kohaliku omavalitsuse autonoomia põhimõttest teostatakse järelevalvet kohaliku omavalitsuse üle üksnes seadusega sätestatud korras. Vastavalt pädevusele teostavad kohaliku omavalitsuse tegevuse üle riiklikku järelevalvet:

1. Maavanemad, kellel on õigus teha järelevalvet kohaliku omavalitsuse üksikaktide ning teatud haldustoimingute seaduslikkuse, kohaliku omavalitsuse valduses või kasutuses oleva riigivara kasutamise seaduslikkuse ja otstarbekuse ning seadusega kohalikule omavalitsusele pandud või kohaliku omavalitsuse poolt halduslepinguga võetud riiklike ülesannete täimise üle. Kui maavanem leiab, et kohaliku omavalitsuse volikogu või valitsuse üksikakt ei vasta kas täielikult või osaliselt Põhiseadusele, seadusele või seaduse alusel antud muule õigusaktile, teeb ta kirjaliku ettepaneku viia üksikakt õigusaktidega kooskõlla. Kui volikogu või valitsus ei ole üksikakti 15 päeva jooksul pärast maavanema kirjaliku ettepaneku saamist Põhiseadusega kooskõlla viinud, pöördub maavanem haldusmenetluse seaduses sätestatud korras protestiga halduskohtusse. Maavanem teostab järelevalvet ka üksikakti suhtes esitatud kaebuse alusel. Kaebuste esitamise õigus on kõikidel asjasse puutuvatel isikutel.

2. Õiguskantsler teostab Põhiseaduse alusel järelevalvet kohaliku omavalitsuse õigustloovate aktide Põhiseadusele ja teistele seadustele vastavuse üle. Õiguskantslerile saadetakse kõigi kohaliku omavalitsuse õigustloovate aktide ärakirjad kümne päeva jooksul, arvates nende vastuvõtmisest, allakirjutamisest või jõustumisest. Kui õiguskantsler leiab, et õigustloov akt kas täielikult või osaliselt ei vasta põhiseadusele või seadusele, teeb ta akti vastu võtnud organile ettepaneku see akt (või selle säte) põhiseaduse ja seadusega kooskõlla viia. Kui akti 20 päeva jooksul Põhiseaduse või seadusega kooskõlla ei viida, teeb õiguskantsler Riigikohtule ettepaneku tunnistada antud akt või selle säte kehtetuks. Õiguskantsler alustab kontrolli kas enda algatusel, isikute avalduste alusel või maavanema asjakohasel pöördumisel. Õigus pöörduda õiguskantsleri poole õigustloova akti Põhiseadusele või seadustele vastavuse kontrollimiseks on igaühel.

3. Riigikontroll teostab kohaliku omavalitsuse üksuste üle oma pädevuse piires majanduskontrolli, kontrollides kohaliku omavalitsuse üksuse valdusse antud riigi kinnis- ja vallasvara, riigieelarvest antavate sihtotstarbeliste eraldiste, toetuste ning riiklike ülesannete täitmiseks eraldatud raha kasutamist. Ühtlasi kontrollib Riigikontroll riigi ja kohalike omavalitsuse üksuste vahendusel eraldatud Euroopa Liidu vahendite kasutamist ja selliste vahenditega seoses Euroopa Liidu ees võetud kohustuste täitmist. Euroopa Liidu vahendite lõppkasutajate ja Euroopa Liidu ees kohustusi omavate isikute suhtes on Riigikontrollil õigus teha menetlustoiminguid, selgitamaks Euroopa Liidu vahendite saamise tingimuseks olevate asjaolude paikapidavust ning vahendite kasutamise ja kohustuste täitmise õiguspärasust.

4. Ametid ja inspeksioonid, kellel on teatud valdkondades ja konkreetsetes seadustes sätestatud juhtudel ka riikliku järelevalve teostamise kohustus. Riikliku järelevalve teostamine on piiritletud kahe põhimõttega:

- 1) järelevalveõigus peab tulenema konkreetsest õigusaktist;
- 2) järelevalvet teostatakse kohtu kontrolli all, mis tähendab otsusega mittenõustumise korral õigust pöörduda kohtusse.

Euroopa kohaliku omavalitsuse harta (art 8) reguleerib administratiivkontrolli kohalike võimuorganite tegevuse üle järgmiselt: administratiivkontrolli teostatakse vaid põhiseaduses või seadusandluses ettenähtud juhtudel ja korras. Kontrolli eesmärk on tagada vaid kohalike omavalitsuste tegevuse vastavus seaduste ja konstitutsiooniliste põhimõtetega ning administratiivkontrolli kohalike võimuorganite üle teostatakse viisil, mis tagab, et kontrollorgani sekkumise ulatus oleks tasakaalus kaitstavate huvide tähtsusega.

ÜLESANDED

1. Võrrelge sõnu ning arutlege rühmas nende erinevate tähendusvarjundite üle.

Leidke vasted!

1. järelevalve	a) движимость
2. üksikakt	b) правомерность
3. haldusleping	c) надзор
4. haldusmenetlus	d) административный договор
5. õiguskantsler	e) недвижимость
6. kinnisvara	f) законодательство
7. vallasvara	g) монодокумент
8. seadusandlus	h) административный суд
9. halduskohus	i) административное производство
10. õiguspärasus	j) канцлер права

2. Lugege tekst ning leidke, millise järelevalveorgani töövaldkonda kuuluvad järgmised tegevused:

1. Teostab järelevalvet üksikaktide üle; Kontrollib, kas toiming on seaduslik; Kontrollib, kas riigivara kasutatakse seaduslikult ja otstarbekalt; Kontrollib, kas kohalik omavalitsus täidab oma ülesandeid	a) Riigikontroll
2. Teostab järelevalvet konkreetsetes seadustes ette nähtud juhtudel	b) õiguskantsler
3. Teostab majanduskontrolli; Kontrollib eraldiste kasutamist; Kontrollib kinnis- ja vallasvara kasutamist; Kontrollib Euroopa Liidu ees võetud kohustuste täitmist	c) Maavanem
4. Kontrollib, kas vastuvõetud aktid vastavad Põhiseadusele; Teostab järelevalvet vastuvõetud aktide seadustele vastavuse üle	d) Ametid ja inspeksioonid

3. Võrrelge järelevalveorganite kontrolliala. Kellega tuleb kohaliku omavalitsuse ametnikul kõige tihedamini suhelda? Põhjendage oma arvamust.

4. Muutke isikuline tegumood umbisikuliseks. Pidage meeles, et umbisikulist tegumoodi moodustatakse tegusõna nõrgast vormist. Pange tähele sõnade järjekorra muutust.

- 1) Päeva jooksul me suhtleme (suhtlema/suhelda/suhtlen) paljude inimestega.
- 2) Kohalikud omavalitsused saavad õiguskantslerile vastuvõetud aktide ära kirjad.
- 3) Kõik austavad osakonna juhatajat väga.
- 4) Riigikontroll kontrollib Euroopa Liidu vahendite kasutamist.
- 5) Järelevalveorganid teostavad järelevalvet kohaliku omavalitsuse tegevuste üle.
- 6) Me hindame inimest tema töö ja iseloomu järgi.
- 7) Vajadusel pöörduvad inimesed abi saamiseks õiguskantsleri poole.
- 8) Õiguskantsler alustab kontrolli ka inimeste avalduse alusel.

7. Ühendage lausepooled. Üks lausepool jääb üle.

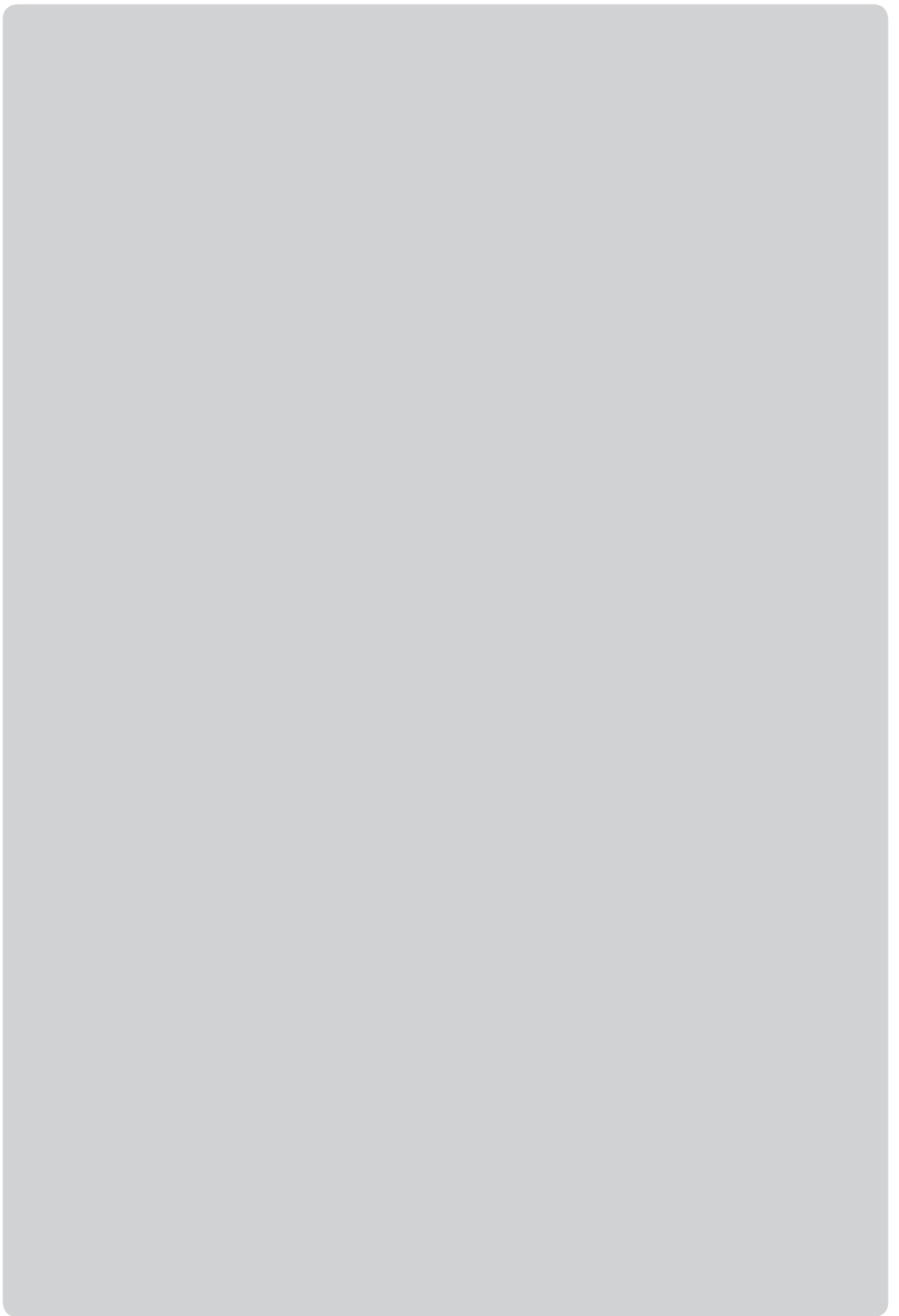
1. Maavanemad, õiguskantsler, riigikontroll, ametid ja inspeksioonid	a) kelle kontrollialas on majanduskontrolli küsimused.
2. Järelevalvet teostatakse kohtu kontrolli all,	b) teostada järelevalvet teatud valdkondades.
3. Euroopa Liidu vahendite kasutamisekontrolliga tegeleb Riigikontroll,	c) mistõttu võib otsusega mittenõustumise korral kohtu poole pöörduda.
4. Õiguskantsleri ja maavanema poolt on õigus pöörduda igaühel,	d) 15 päeva jooksul pärast maavanema kirjalikku ettepanekut.
5. Kui maavanem leiab, et mingi akt ei vasta Põhiseadusele,	e) siis teeb ta kirjaliku ettepaneku kohalikule omavalitsusele kooskõlla viimise kohta.
6. Ametitel ja inspeksioonidel on kohustus	f) sest nad kontrollivad õigusaktide vastavust Põhiseadusele ja teistele seadustele.
	g) teostavad riiklikku järelevalvet kohaliku omavalitsuse tegevuse üle.

7. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Kuidas tagada KOV tegevuse vastavus seadusandlusega?

Riigikontrolli rollist järelevalves KOV tegevuse üle

Maavanema rollist järelevalves KOV tegevuse üle

X VALLA-JA LINNAEELARVE

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Omavalitsuslike haldusfunktsioonide täitmise aluseks vallas või linnas ja üheks kõige olulisemaks vahendiks omavalitsusüksuse arengu kavandamisel on kohalik eelarve, mis lähtub kohaliku omavalitsuse arengukavast. Joonisel on näidatud kohaliku omavalitsuse arengudokumentide omavaheline seotus ning nende suhe eelarvesse.

Kohaliku omavalitsuse arengudokumentide süsteem

Allikas: Arengukaval põhinev kohaliku omavalitsuse arendustegevus. Siseministeerium ja Geomedia. Tartu–Tallinn 2007

Eelarve üldpõhimõtted

Eesti kohaliku omavalitsuse eelarve süsteemi aluseks on **eelarve tasakaalustatuse printsiip**, mille kohaselt eelarve tulud ja kulud on võrdsed või kui tuludes ja kuludes on vahe nähakse vahe katmiseks ette finantseerimistehingud.

Riik võib kohalikule omavalitsusele kohustusi panna ainult seaduse alusel või kokkuleppel kohaliku omavalitsusega ning seadusega kohalikule omavalitsusele pandud riiklike kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest (Põhiseadus). Selliseks riiklikuks kohustusteks on näiteks toimetulekutoetuse väljamaksmine.

Kohaliku omavalitsuse eelarve on iseseisev, s.t vallavõi linnaeelarve on riigieelarvest lahutatud ning selle kujundamise alused ja korra sätestab seadus (RES ja KOKS). Kohaliku eelarve iseseisvus ei välista riigieelarvest kohaliku omavalitsuse üksustele eraldiste tegemist. Riigieelarve seaduse (RES) kohaselt tehakse riigieelarvest eraldisi kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvesse eelarvete tasandusfondi kaudu ja sihtotstarbeliste eraldistena. Sihtotstarbelisi eraldisi tehakse näiteks teede ja transpordi valdkonnas teedehoiu rahana, haridusvaldkonnas haridustoetuse ning koolilõuna kulude katmise toetusena ning kultuuri valdkonnas investeeringukomponendi ja huviringitoetusena. Kohaliku omavalitsuse eelarveaasta algab 1. jaanuarist ja lõpeb 31. detsembril ning eelarve peab vastu võtma hiljemalt kolme kuu jooksul arvates eelarveaasta algusest. Valla- või linnavalitsus koostab eelarve projekti omavalitsusüksuse arengukava arvestades ja esitab selle volikogule hiljemalt üks kuu enne eelarveaasta algust. Kui eelarve ei ole aasta alguseks vastu võetud, võib valitsus iga kuu teha kulutusi ühe kaheteistkümnendikuni lõppenud eelarveaastaks ettenähtud kulutustest.

Nii valla- või linnaeelarve koostamise, investeringute kavandamise kui ka rahaliste vahendite taotlemise või laenude võtmise aluseks on kohaliku omavalitsuse arengukava. Arengukava on kohaliku omavalitsuse lühi- ja pikaajalise arengu eesmäärke määratlev ja nende elluviimise võimalusi kavandav dokument, mis peab igal eelarveaastal hõlmama vähemalt kolme eelseisvat eelarveaastat (3+1 aastat) või kui vallal või linnal on pikemaajalisi varalisi kohustusi, siis nime- tatud kohustuste perioodi.

Arengukava on kohustuslik strateegiline dokument, millest on aja jooksul üha enam saamas omavalitsusüksuse juhtimis- ja töövahend, mille kvaliteet ja praktiline väärtus avaldavad mõju kohaliku elu edendajate tegevusele ja töö tulemuslikkusele. Seda muuhulgas silmas Euroopa Liidu struktuurifondide kasutamise kaasnivate ressursside hankimisel, kus korrastatud tule- vikupilt arengukava näol on positiivse otsuse eelduseks. Näiteks regionaalvaldkonda puudu- tavates Euroopa Liidu struktuurivahendite jaotamise meetme tingimustes on toodud nõue, et projekti, mille rahastamist taotletakse, tegevused peavad otseselt tulenema kehtivast kohaliku omavalitsuse arengukavast ja olema kooskõlas regionaalsete ja valdkondlike arengukavade ning planeeringutega.

Üldplaneering on kohustuslik strateegiline dokument, mis aitab oluliselt kaasa kohaliku omavalitsuse sihipärasele arengule ning annab omavalitsusele võimaluse eesmärgistatult suunata kohalikku arendustegevust ja seega piirkonna tulevikuarengut. Planeeringu koostamise korraldaja ja kõigi menetlustoimingute läbiviija on kohalik omavalitsus.

Eelarve kulude ja tulude struktuur

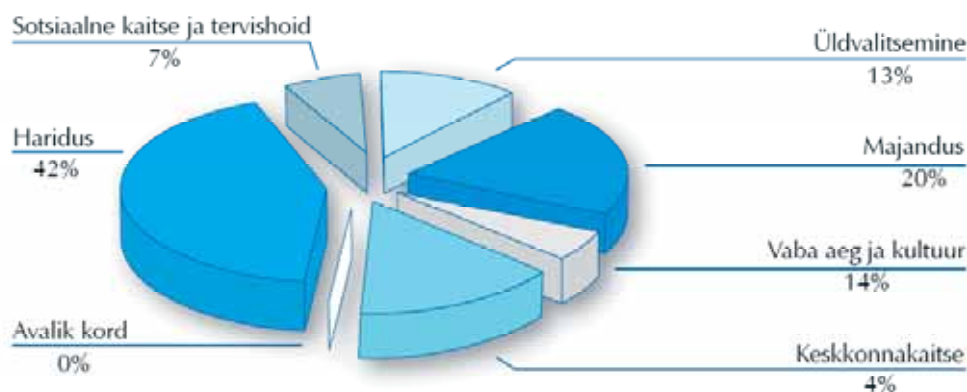
Kohalike omavalitsuste kuluartiklid liigendatakse valitsemisvaldkondade või majandusliku sisu järgi (Valla- ja linnaeelarve seadus).

Kohaliku omavalitsuse eelarve **kulud** jaotuvad tegevusvaldkondade vahel järgmiselt:

1. Üldised valitsemissektori teenused
2. Riigikaitse
3. Avalik kord ja julgeolek
4. Majandus
5. Elamu- ja kommunaalmajandus
6. Keskkonnakaitse
7. Tervishoid
8. Sotsiaalne kaitse
9. Vaba aeg, kultuur ja religioon
10. Haridus

Rahandusministeerium koostab igaaastaselt kohalike omavalitsuste eelarvete kulude analüüsi, mis erineb mõneti eeltoodud jaotusest ning mille kohaselt jagunevad kohalike omavalitsuste kulud peamiste valdkondade vahel järgmiselt:

Kohalike omavalitsuste 2007. aasta kulude struktuur tegevusvaldkondade lõikes

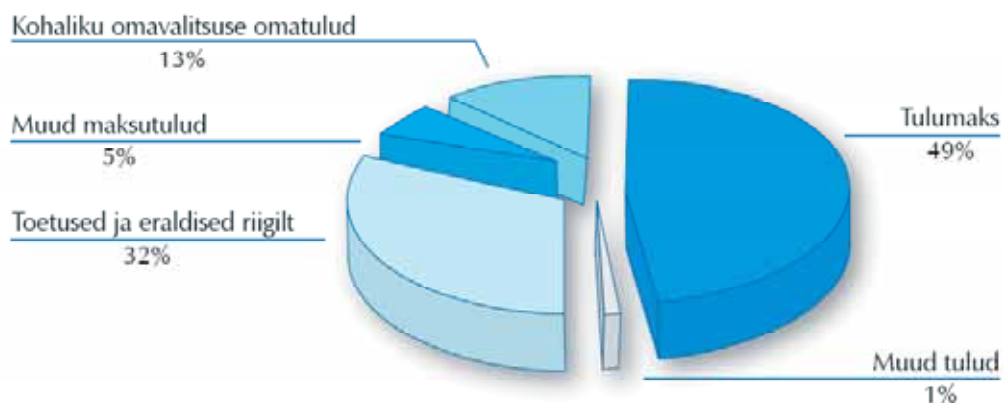

Kohalik omavalitsus täidab erinevaid funktsioone, haldab suurt osa avalikust infrastruktuurist ja osutab avalikke teenuseid. Olulisima valdkonnana võib tuua haridusvaldkonna (kohalik omavalitsus peab üleval ka koolimaju). Sellest tulenevalt moodustavad haridusvaldkonna kulud kõige suurema osa – 42% kohaliku omavalitsuse eelarve kuludest (vt ülemist joonist).

Kohalike omavalitsuste eelarvete **tulud** jaotuvad järgmiselt:

1. maksud (sh tulumaks, maamaks ja muud maksutulud);
2. kaupade ja teenuste müük (sh lõivud);
3. materiaalse ja immateriaalse vara müük;
4. tulud varadelt;
5. toetused, sealhulgas välisabi (sh tasandusfond, muud eraldised tasandusfondist, ministriumite sihtotstarbelised eraldised, riigieelarvelised investeeringutoetused ja eraldised fondidelt ja sihtasutustelt);
6. muud tulud (sh ressursimaks, trahvid).

Kohalike omavalitsuste tulude struktuur 2007. aastal

ÜLESANDED

1. Arutlege paaris järgmiste küsimuste üle ning ütlege oma seisukoht, kas on vaja pere eelarvet planeerida. Põhjendage oma arvamust.

- 1) Kui suured on Sinu peres tulud?
- 2) Kes toob kõige suurema tulu perre?
- 3) Millised on igakuised kohustuslikud maksud?
- 4) Millele veel kulub raha?
- 5) Kas säästudeks jääb raha üle?

2. Lugege tekst ning ühendage mõiste õige tähendusega.

1) Iseseisev eelarve	a) Füüsiliste ja juriidiliste isikute sissetulekult võetav maks.
2) arengukava	b) Kohaliku omavalitsuse lühi- ja pikaajalise arengu eesmärgi määratlev ja nende elluviimise võimalusi kavandav dokument.
3) üldplaneering	c) Loodusvara kasutusõiguse tasu.
4) eelarveaasta	d) Valla- või linnaeelarve on riigieelarvest lahutatud.
5) Sihtotstarbelised eraldised	e) Kohaliku omavalitsuse territooriumil kehtestatud maks.
6) Tulumaks	f) Kohustuslik strateegiline dokument, milles esitatakse linna arengu ruumiline kavand.
7) Ressursimaks	g) Periood 1. jaanuarist 31. detsembrini.
8) Kohalik maks	h) Eelarve tulud ja kulud on võrdsed.
9) Eelarve tasakaalustatuse printsiip	i) Raha, mis on eraldatud kindlateks kuludeks (nt koolilõuna kulude katmise toetus)

3. Uurige teksti juures olevaid diagramme. Leidke vastus järgmistele küsimustele:

- 1) Millised valdkonnad moodustasid 2007. aastal kõige suurema osa kohaliku omavalitsuse eelarve kuludest?
- 2) Milline valdkond moodustas kõige väiksema osa kuludest?
- 3) Millisele valdkonnale ei ole üldse kulusid planeeritud? Kuidas põhjendaksite?
- 4) Kust tuleb kohaliku omavalitsuse eelarvesse kõige suurem osa tulust?

4. Leidke paksus trükis antud sõnale sobiv sünonüüm teksti lõpust ning pange see õigesse vormi.

- 1) Üldplaneering aitab kaasa kohaliku omavalitsuse sihipärasele arengule.
- 2) Kohalik omavalitsus täidab erinevaid funktsioone.
- 3) Projekti tegevused peavad otseselt tulenema kehtivast arengukavast.
.....
- 4) Kohalik omavalitsus esitab Maksu- ja Tolliametile vajaliku informatsiooni.
.....

- 5) Politseid ja päästeteenistusi finantseeritakse riigieelarvest.
- 6) Kohalikud omavalitsused Eestis ei tegele kutsehariduse ega tööhõive probleemidega.
- 7) Arengukavas esitab kohalik omavalitsus korrastatud visiooni oma arengust.
- 8) Kokkulepetest koostati juriidiline akt.

Küsimused, tulevikupilt, dokument, eesmärgipärane, rahastama, teave, ülesanded, lähtuma,

5. Pange sõnad lauses õigesse järjekorda. Sõnad on antud õiges vormis.

- 1) eelarve, iseseisev, et, linnaeelarve, lahutatud, riigieelarvest, on, seda, tähendab
- 2) printsiibi, võrdsed, eelarve, kohaselt, on, tulud, tasakaalustatuse, eelarve, ja, kulud
- 3) peab, olema, alguseks, aasta, võetud, vastu, kohaliku, eelarve, omavalitsuse
- 4) arengukavast, lähtub, kohalik, omavalitsuse, eelarve, kohaliku
- 5) on, kohustus, toimetulekutoetuse, riiklik, väljamaksmine
- 6) maksutulud, Eestis, suurimaks, on, kohalike, elanike, tuluallikaks, omavalitsuste
- 7) täies, maamaks, eelarvesse, kohaliku, laekub, mahus, omavalitsuse

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Riigi tulud ja kulud

Kohaliku omavalituse tuludest ja kuludest

Perekonna tulud ja kulud

XI KOHALIKE OMAVALITSUSTE SUUTLIKKUSE EDETABEL EESTIS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Rein Sikk „Leia oma kodupaiga koht edetabelis“
<http://www.epl.ee/artikkel/478473> 22. september 2009

Esmakordselt Eesti ajaloos on valmis saanud meie 227 omavalitsuse suutlikkuse edetabel, mis näitab, kui suured on eri haldusüksuste võimed kohaliku elu korraldamisel. Tabeli tippu kroonib Viimsi vald Harjumaal, viletsaim on Öru vald Valgamaal. Konsultatsiooni ja koolituskeskus Geomedia analüüsis Siseministeeriumi tellimusel kahtkümend kaheksat kohaliku arengu näitajat läbi nelja aasta. Maksimaalselt võis saada 100 punkti. Viimsi kogus 83,6 ning Öru 13,3.

„See tabel on paljudele omavalitsustele valus tõde,“ nentis regionaalminister Siim Kiisler, kuid lisas, et oma hädaades pole mõtet peeglit süüdistada. Uuringut esitlenud Rivo Noorkõiv ja Veiko Sepp lisasid, nüüd oleks vaja määratleda üldine suutlikkuse piir ja sellest allapoole jäänuile tuleks anda väga selge sõnum muudatuste vajalikkusest.

Siseministeerium koostöös Geomeediaga kavatseb omavalitsuste suutlikkuse edetabeli koostamise muuta iga-aastaseks. Allpoolt leiate oma omavalitsuse koha suutlikkuse edetabelis. Tegemist on koondpunktidega, analüüsi aluseks olid aastad 2005–2008.

Mirko Ojakivi „Viletsaimad omavalitsused valitsevad Kagu-Eestis“
<http://www.epl.ee/artikkel/478425> 22. september 2009

Uuringu koostaja OÜ Geomedia juhataja Rivo Noorkõivu sõnul on omavalitsusi eri näitajate alusel püütud reastada ka varem, kuid mitte nii süsteemselt kui sel korral. Nii on omavalitsuste pingerida koostades arvesse võetud omavalitsustes elavate inimeste arvu, nende sissetulekute suurust, töötuse näitajaid, omavalitsuse pakutavate teenuste hulka ja näiteks ka omavalitsuste eelarvelisi näitajaid. Ka on pingerida koostades arvesse võetud, millised on omavalitsuses haridusvõimalused või kas seal tegutseb ettevõtteid, mittetulundusühinguid, ja ka seda, kas omavalitsuses on võimalik külastada ujulat või näiteks apteeki.

„Väga suuri üllatusi selle uuringu tulemused ei pakkunud, kuid kokkuvõtvalt saab öelda, et paremas olukorras on need omavalitsused, mis paiknevad linnaregioonis,“ ütles Noorkõiv.

Vaieldamatult kõige suurem omavalitsuste mootor on Tallinna linn, mis suudab positiivselt mõjutada sisuliselt kõikide ümberkaudsete omavalitsuste elukeskkonda. Eesti kõige võimekamaks vallaks võib uuringu kohaselt pidada Viimsi valda, sellele järgnevad Saku vald, Tallinna linn, Rae vald ja Saue linn.

„Tallinna ümbruses elab omavalitsustes kriitiline mass elanikke, kelle sissetulekud on üsna korralikud, ja sealt tekib omavalitsuste suutlikkus erinevate teenuste pakkumiseks,“ selgitas Noorkõiv.

Võimekuse poolest kõige täbaramas olukorras on enamasti Kagu-Eesti ja Peipsi-äärsed omavalitsused. Kõige nõrgem omavalitsus on uuringu kohaselt Öru vald Valgamaal, mis teenis sajast võimalikust punktist vaid 13,3 punkti. Öru vallavanema Andres Pallosoni sõnul on tulemus nukker. „Reeglina on selliste edetabelite lõpus Piirissaare vald, aga nüüd siis nii,“ lisas Palloson.

*Lühendatud tabelis on andmed viie esimese parima valla, Ida-Virumaa valdade, valiku Lääne-Virumaa valdade ja kahe viimastel kohtadel olevate valdade kohta.

KOV üksus	2005-2008 Indeks	Koht	2008 Indeks	Koht	2007 Indeks	Koht	2006 Indeks	Koht
VIIMSI VALD	83,6	1	83,6	2	84,3	2	83,4	1
SAKU VALD	82,9	2	81,8	4	84,6	1	81,5	3
TALLINN LINN	82,4	3	80,3	5	81,8	4	83,4	2
RAE VALD	82,0	4	84,5	1	81,8	3	79,2	5
SAUE LINN	80,5	5	82,2	3	77,7	7	80,0	4
JÕHVI VALD	67,5	23	71,1	14	68,5	22	65,2	30
KADRINA VALD	64,4	34	65,7	28	64,6	36	64,2	36
TOILA VALD	62,4	44	62,1	47	60,2	60	60,5	58
KUNDA LINN	59,7	60	58,7	63	60,4	55	60,7	55
SILLAMÄE LINN	56,6	76	57,4	73	55,7	79	56,7	81
KOHTLA-JÄRVE LINN	56,3	77	56,9	78	57,1	71	57,3	75
VAIVARA VALD	56,1	79	53,2	105	56,8	72	58,4	68
NARVA LINN	55,1	83	55,7	81	56,5	75	56,3	85
MAIDLA VALD	54,6	87	53,8	101	54,3	91	56,5	84
MÄETAGUSE VALD	51,0	114	54,1	99	53,8	96	50,7	115
ORU VALD	50,6	118	52,5	110	53,2	102	47,7	137
IISAKU VALD	48,7	124	50,3	125	47,0	147	47,9	135
KIVIÕLI LINN	48,7	125	50,1	127	50,0	123	49,1	126
LÜGANUSE VALD	46,4	143	52,7	108	49,2	132	45,3	152
ASERI VALD	45,9	148	44,7	159	48,8	135	48,5	131
RAKVERE VALD	45,7	150	46,6	148	49,5	126	46,2	146
ILLUKA VALD	45,0	154	49,7	130	44,5	164	45,2	153
AVINURME VALD	44,6	157	47,1	145	45,4	156	44,7	155
KOHTLA VALD	43,5	161	43,0	167	46,7	148	44,0	162
PÜSSI LINN	42,4	167	41,6	172	43,2	169	44,0	163
SONDA VALD	40,2	176	42,5	168	43,4	168	39,9	183
NARVA-JÕESUU LINN	37,8	192	44,1	160	41,1	181	39,2	189
KOHTLA-NÕMME VALD	37,8	193	38,6	196	34,6	206	38,5	191
TUDULINNA VALD	34,0	207	35,4	206	33,9	208	38,2	193
LOHUSUU VALD	26,4	221	31,8	214	27,2	223	31,8	216
ALAJÕE VALD	23,4	225	28,1	221	25,3	225	27,5	223
PEIPSIÄÄRE VALD	22,2	226	20,8	226	22,2	226	24,4	226
ÕRU VALD	13,3	227	15,1	227	15,0	227	15,5	227

ÜLESANDED

1. Koostage loetelu asjaoludest, mis kindlustavad hea koha edetabelis.

2. Lõpetage laused kolme sõnaga.

- 1) Konsultatsiooni ja koolituskeskus Geomedia analüüsis ...
- 2) See tabel on paljudele ...
- 3) Regionaalminister Siim Kiisler ütles, et oma hädades pole ...
- 4) Rivo Noorkõiv ja Veiko Sepp lisasid, et suutlikkuse piirist allapoole jäänuile tuleks anda ...
- 5) Siseministerium kavatseb omavalitsuste suutlikkuse edetabeli ...
- 6) Paremas olukorras on need omavalitsused ...
- 7) Vaieldamatult kõige suurem omavalitsuste mootor ...
- 8) Tallinn suudab positiivselt mõjutada sisuliselt kõikide ...
- 9) Täbaras olukorras on enamasti Kagu-Eesti ...
- 10) Öru vallavanema Andres Pallosoni sõnul ...

3. Kirjutage numbrid sõnadega.

- 1) Eesti ajaloos on valmis saanud meie 227 omavalitsuse suutlikkuse edetabel.
- 2) Jõhvi valla indeks aastatel 2005-2008 on 67,5 ja ta oli 23. kohal.
- 3) 2008. aastal oli ta indeks veelgi kõrgem: 71,1 ja see kindlustas talle 14. koha.
- 4) Võrreldes Jõhviga on Narva 49 koha võrra madalamal positsioonil.
- 5) Narva-Jõesuu linn on tõusnud 2007. aastal 189. kohalt 160. kohale, kuid 4 aasta kokkuvõttes jäänud siiski 192. kohale.

4. Kasutage mitmuse omastavat või mitmuse osastavat käänat.

- 1) Öru vald Valgamaal teenis vähe (punkt)
- 2) Väga (suur üllatus) selle uuringu tulemused ei pakkunud.
- 3) (Omavalitsus) on eri näitajate alusel püütud reastada ka varem.

- 4) Edetabel näitab, kui suured on eri (haldusüksus) võimed kohaliku elu korraldamisel.
- 5) Elanike abil, kelle sissetulekud on üsna korralikud tekib omavalitsuste suutlikkus (erinev teenus) pakkumiseks.
- 6) Tallinna ümbruses elab kriitiline mass (elanik)
- 7) Tallinna linn suudab positiivselt mõjutada sisuliselt (kõik) (ümberkaudne omavalitsus) elukeskkonda.
- 8) Omavalitsuste pingerida koostades on arvesse võetud omavalitsustes (elav inimene) arvu.
- 9) Arvestatakse omavalitsuse (pakutav teenus) hulka ja näiteks ka omavalitsuste (eelarveline näitaja)
- 10) (Edetabel) koostatakse eri andmete põhjal.

5. Analüüsige tabeli põhjal Ida-Virumaa linnade ja valdade kohta edetabelis. Näiteks: millistel kohtadel nad on võrreldes teiste maakondade linnade ja valdadega; millistel kohtadel asuvad linnad ja vallad üksteise suhtes jne.

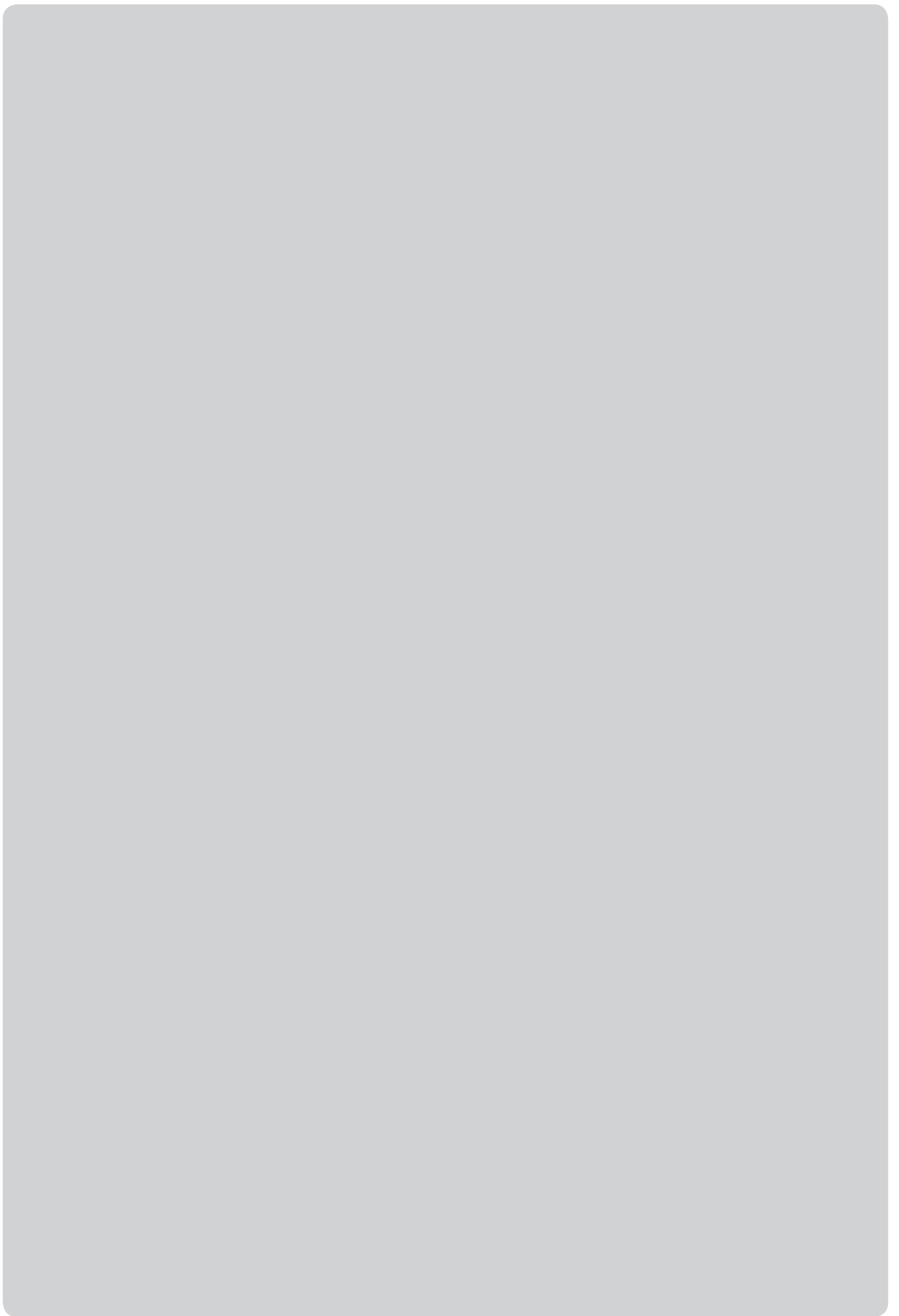
6. Moodustage edetabeli kohta 10 küsimust, mille esitaksite valla- või linnavalitsusele.

7. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Tallinn ning Harjumaa versus ülejäänud Eesti linnad ja maakonnad

Ida- Virumaa versus ülejäänud Eesti maakonnad

Narva versus ülejäänud Ida-Virumaa linnad ja vallad

XII SOTSIAALHOOLEKANNE

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Hoolekanne ja sotsiaalkindlustus Eesti NSVs

1944. aasta sügisest muutus **hoolekandetöö** põhiprobleemiks Suure Isamaasõja invaliidide, hiljem ka veteranide **elujärje** parandamine ja neile mitmesuguste soodustuste võimaldamine. Kohalike omavalitsuste ja eraorganisatsioonide roll kadus. Hoolekandetööd hakkas kontrollima **üksnes** riik. Suurem **rõhk** pandi sotsiaalkindlustusele, väiksem hoolekandele. Raskete liikumis- ja vaimsete **puuetega** inimesed ning puuetega lapsed olid N. Liidus n-ö **tabu**, enamasti saadeti nad silma alt ära suurtesse **hooldekodudesse**. Abivajaja probleemid jäid sageli kas teadmatuks või kaugeks. **Kurdid** ja **pimedad** olid teiste invaliididega võrreldes siiski teatud **eelisolukorras**.

Abiandmine koju ehk **lahtine hoolekanne** Eestis **taastati** alles 1980. aastate algul, mil võeti tööle **hooldusõed** ja hakati abistama üksi elavaid **vanureid**. 1980. aastate lõpul tuli juurde veel uusi hoolekandevorme. Samal ajal hakkasid tekkima ka hoolekandega tegelevad **vabatahtlikud** ühiskondlikud organisatsioonid. Üleminekuperioodi iseloomustas abiandmise juhuslikkus: eriti aktiivsed inimesed said abi neljast-viiest kohast, samas teised ei saanud midagi.

Hoolekanne ja sotsiaalkindlustus taasiseseisvunud Eestis

Pärast Eesti taasiseseisvumist läks hoolekande korraldamise **peavastutus** taas riigilt üle kohalikele omavalitsusele. Eesti ühiskond **elas üle** samasugused muudatused, nagu need olid kord juba toimunud aastatel 1925-1935. Praegu kehtiv sotsiaalhoolekande seadus **jõustus** Eestis 1995. **Vastavalt** sellele jt vastuvõetud seadustele peab kohalik omavalitsus **osutama** vallas või linnas elavatele elanikele sotsiaalhoolekannet, kui nad ei tule endaga toime ja vajavad abi.

Eesti hoolekandesüsteemi põhimõtted on järgmised: **inimõiguste** järgimine, **isikuvastutus** enda ja oma perekonnaliikmete eest, abi andmise kohustus, isiku ja perekonna **toimetuleku** soodustamine põhimõttel: **parem õng kui kala**.

Sotsiaalhoolekannet korraldavad Eestis sotsiaalminister, **maavanemad** ja kohalik omavalitsus. Peale riigi ja kohalike omavalitsuste osalevad sotsiaalhoolekandes ka vabatahtlike ühendused ja kirik.

Kohalikul omavalitsusel on hoolekandes järgmised ülesanded:

- Sotsiaaltoetuste määramine.

Valla ja linnavalitsused maksvad riigieelarvest neile eraldatud rahast toimetulekutoetust neile, kelle kuu sissetulek pärast eluruumi **alaliste kulude mahaarvamist** on alla kehtestatud **toimetulekupiiri**. Toimetulekupiiriks nimetatakse summat, mis on vajalik minimaalseks igapäevaseks **äraelamiseks** ühe kuu jooksul. Toimetulekupiiri suuruse määrab Riigikogu igal aastal uuesti. Toimetulekupiir **sõltub** inimeste arvust perekonnas. 2006 kehtisid järgmised toimetulekupiirid: üksi elavale inimesele või esimesele pereliikmele 750 krooni kuus; igale järgnevale pereliikmele 600 krooni kuus. 2007. aastal on need arvud 900 krooni ja 720 krooni. Omavalitsused võivad maksta ka **täiendavaid** sotsiaaltoetusi, kuid kohaliku volikogu poolt kehtestatud **tingimustel** ja korras. Sotsiaalhoolekande rahastamiseks võidakse kasutada mitmesuguste fondide, **sihtkapitalide**, samuti **mittetulunduslikku** tegevust, **annetustest** ja sponsorlusest **laekunud** vahendeid jne. Veel on omavalitsustel hoolekande osas järgmised ülesanded:

- **Sotsiaalregistri pidamine.**
- Kohaliku sotsiaalhoolekande arengukava **väljatöötamine** valla või linna arengukava osana.
- **Eestkoste** korraldamine.
- Hooldus ja abi lastele, peredele, vanuritele, **kinnipidamiskohtadest** vabanenud isikutele jt toimetulekuks abi vajavatele isikutele.
- **Nõustamine** jne.

Eraldi hoolekandeesutusi võib luua lastele, noortele, vanuritele, füüsiliste või vaimsete puuetega isikutele või teistele sotsiaalselt mitte toimetulevatele isikutele.

Hoolekandeesutustes võib kasutada mitmesuguseid hooldusvorme:

- päevahooldamine;
- vabatahtlik **ööpäevane** hooldamine;
- hooldamine peres (**tugipere**);
- koduteenused;
- **aineline** abi (toimetulekutoetus, sotsiaaltoetused), nõustamine jne.

Hoolekande põhitähelepanu on suunatud nn **riskigruppidele**:

- lapsed, lastega pered;
- puuetega inimesed;
- vanurid;
- kinnipidamiskohtadest vabanenud;
- **töötud.**

ÜLESANDED

1. Seletage tekstis tumedalt trükitud sõnu.
2. Millised teksti kohta esitatud väited on õiged ja millised valed? Parandage valed väited.

- 1) 1980ndatel võeti tööle hooldusõed.
- 2) Hoolekandeesutustes kasutatakse sunniviisilist hooldust.
- 3) Koduteenus on üks hooldusvormidest.
- 4) Eestis soodustatakse perekonna iseseisvat toimetulekut.
- 5) Endised vangid ei kuulu Eestis riskirühma.
- 6) Hoolekande põhiprobleemiks on veteranide elujärje parandamine.
- 7) 1944. aastal oli palju sõjainvaliide.
- 8) Elanikke, kes ei tule endaga toime, abistab riik.
- 9) Puuetega lapsed saadetakse Eestist ära.
- 10) Toimetulekupiir sõltub laste arvust perekonnas.

3. Leidke lausest viga ja kirjutage õige variant paremasse tulpa.

Hoolekandetöö põhiprobleemiks oli invaliidide ja veteranide elujärg parandamine.	elujärje
Omavalitsused võivad maksta täiendavaid sotsiaaltoetusi kohaliku volikokku poolt kehtestatud tingimustel.	
Suurem rõhk pandi sotsiaalkindlustuseks.	
Pärast Eesti taasiseisvumist läks hoolekande korraldamise peavastutus riigile üle kohalikule omavalitsusele.	
Hoolekande põhitähelepanu on suunates nn riskigruppidele.	
Hoolekandeesutustes võib kasutada mitmesuguseid hooldusvormid.	
Eraldi hoolekandeesutusi võib looma lastele ja noortele.	
Toimetulekupiir sõltud inimeste arvust perekonnas.	
Üleminekuperioodi iseloomustas abiandmise juhuslik.	
Aktiivsed inimesed said abi neljast-viiest kohast, samas teised ei said midagi.	
Omavalitsustel on hoolekande käes mitmed ülesanded.	

4. Moodustage fraasidest eitavad vormid ja kasutage neid omavahel seotud lausetes. (Koostage kriminaalne jutustus.)

- 1) võidakse kasutada – ei võida kasutada
- 2) hakkas kontrollima –
- 3) sõltub inimeste arvust –
- 4) iseloomustas juhuslikkus –

- 5) rõhk pandi –
- 6) nõustuge nõudmistega –
- 7) maksavad toetust –
- 8) jäid teadmatuks –
- 9) on suunatud –
- 10) hakati abistama –
- 11) peab osutama –

5. Järjestage omavalitsuse ülesanded hoolekandetöös tähtsuse järjekorras ja põhjendage oma otsust.

Sotsiaaltoetuste määramine.

Sotsiaalregistri pidamine.

Kohaliku sotsiaalhoolekande arengukava väljatöötamine.

Eestkoste korraldamine.

Hooldus ja abi lastele, peredele, vanuritele, kinnipidamiskohtadest vabanenud isikutele jt toimetulekuks abi vajavatele isikutele.

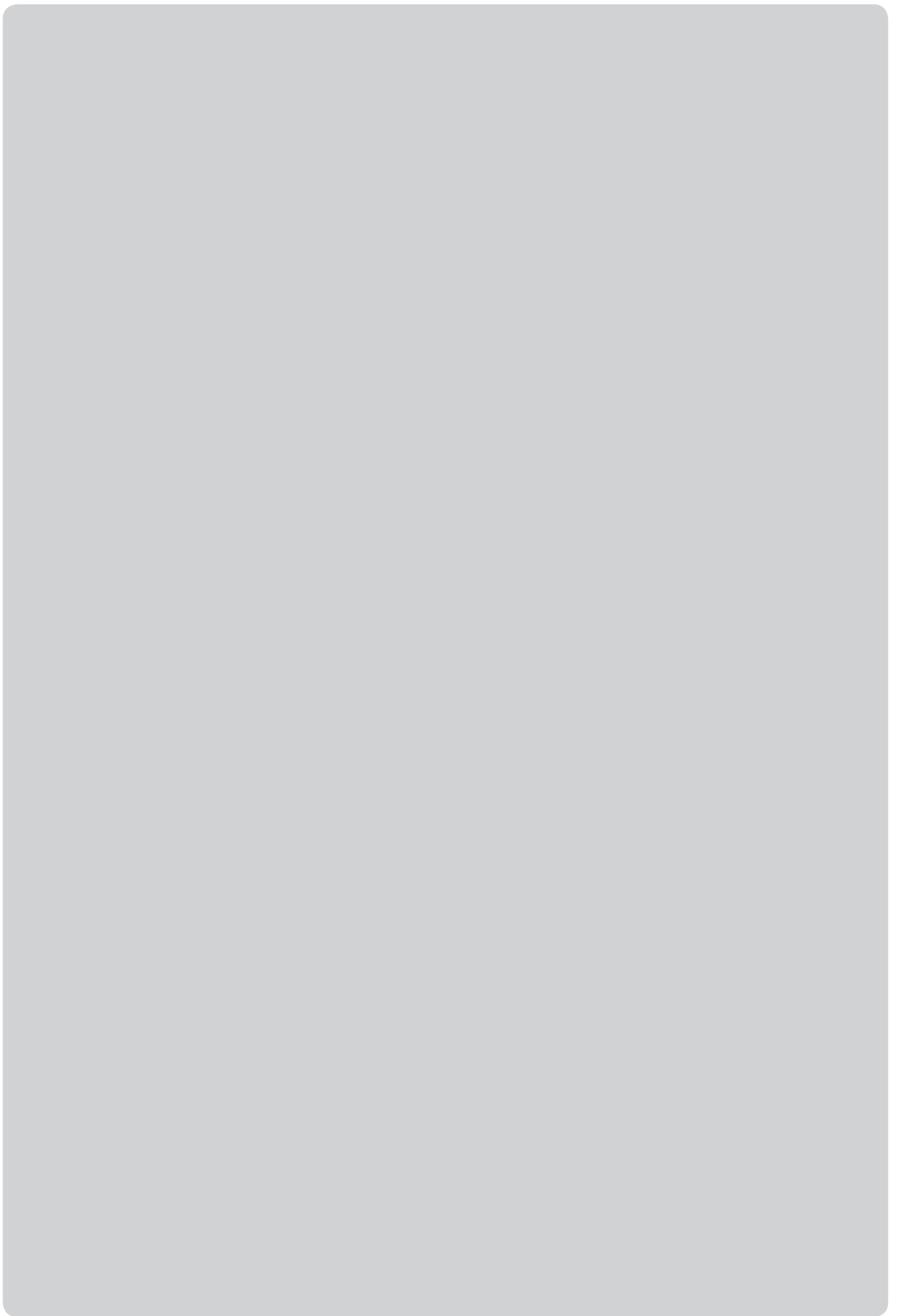
Nõustamine.

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Tuleb aeg, mil talv küsib meilt, mida me tegime kogu suve. Böömi vanasõna.

Ühiskond peaks pöörama nn riskigruppidele rohkem tähelepanu

Peab olema vaene, et tunda andmisrõõmu. G. Eliot

XIII KODANIKUÜHISKOND

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Mis on kodanikuühiskond?

Eestis määratletakse kodanikuühiskonda kui kõiki inimesi huvide ja võimete kohaselt kaasavat osalusühiskonda, mis hõlmab inimeste omaalgatuslikku koostööd oma huvide järgimiseks ning avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemiseks, samuti seda koostööd võimaldavaid ühendusi, võrgustikke ja institutsioone. Kodanikuühiskond tähendab suutlikku avalikku sektorit, tugevat erasektorit ja aktiivset kolmandat sektorit.

Mis vahe on kolmandal sektoril ja kodanikuühiskonnal?

Kolmas (ka **mittetulunduslik**, valitsusväline) **sektor** on kodanikualgatuse ja vabatahtlikkuse põhimõttel **kasumit** mittetaotlevate ühenduste ja huvigruppide vormis toimiv üks ühiskonna keskne osa.

Ühiskonda saab jaotada kolmeks koostoimivaks sektoriks:

Avalik ehk riiklik sektor tegeleb üldiste ja rahvuslike hüvede kaitsmise, vastavate poliitika kujundamise, seadusandluse jms nii üleriigilisel kui kohalikul tasandil. Sinna kuuluvad riigi- ja omavalitsusasutused ning avalik-õiguslikud institutsioonid.

Teiseks on äri sektor, mis tegeleb kasumi tootmisega ettevõtluse kaudu (kui kasutatakse sõna 'erasektor', loetakse selle alla nii äri- kui mittetulundussektor).

Ja siis on kolmas sektor, mis viimase aja arengute põhjal on omakorda jagunenud kaheks: professionaalne mittetulundussfäär, kus inimesed **palgatööd** tehes tegelevad peamiselt avaliku huvi esindamisega, **eestkostega**, teenuste pakkumisega jne, ning **puhtalt vabatahtlik** tegevus, kus teiste sektorite esindajad oma kodanikualgatust vabatahtlikkuse alusel ellu viivad.

Kolmandas sektoris tegutsevate organisatsioonide vormideks on mittetulundusühing (MTÜ), sihtasutus (SA) ja **seltsing** – kõiki kolme võib ühe sõnaga nimetada mittetulundusühendusteks ja kolmandat sektorit ka mittetulundussektoriks. Suur osa mittetulundusühendustest on kodanikuühendused ehk **vabäühendused** – nende sõnadega tähistatakse üksikisikute (mitte nt. avaliku võimu asutuste) algatatud mittetulunduslikke organisatsioone.

Kui suur on Eesti kolmas sektor?

Juriidilise määratluse kohaselt toimivad kolmandas sektoris mittetulundusühingud, sihtasutused ja seltsingud, mida kokku nimetatakse kodanike- või vabäühendusteks. 01.08.2009 seisuga on Registrite ja Infosüsteemide Keskuse andmetel registreeritud kokku 29 237 ühendust – 818 sihtasutust ja 28 419 mittetulundusühingut. Tegevusalade ja piirkondade kaupa leiab registriandmed siit: www.rik.ee/e-ariregister/statistika

Seltsingute arv ei ole teada. 2006. aastal Kodukandi poolt läbiviidud **kaardistamise** põhjal tegeleb maapiirkondades ca 450 seltsingut, millele lisanduvad ilma lepinguta seltsingud ja linnades olevad.

Üle poole Äriregistri mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse kantud ühendustest moodustavad korteri-, garaaži- ja aiandusühistud. **Hinnanguliselt** annavad ühendused tööd 4-5% **tööjõulisest elanikkonnast**.

ÜLESANDED

1. Lugege tekst ning selgitage rasvaselt trükitud sõnade tähendust.

2. Vastake küsimustele teksti järgi.

- 1) Nimeta ühiskonnas kolm toimivat sektorit!
- 2) Mida tähendab kodanikuühiskond?
- 3) Millega tegeleb avalik sektor?
- 4) Millisesse kahte suunda võib jagada kolmanda sektori tegevuse?
- 5) Mitu kodanike- ja vabaihendust on Eestis seisuga 01.08.2009?
- 6) Kui suurele protsendile Eesti tööjõulisest elanikkonnast annab kolmas sektor tööd?

3. Kirjutage tähtlühend sõnadega.

- 1) RT-s avaldatakse kõik EV seadused.

.....

- 2) AS-i juhatuse koosolek toimub järgmisel nädalal.

.....

- 3) SA Archimedes on kõrghariduse hariduskeskus.

.....

- 4) Õiguslikult on ka partei tegelikult MTÜ.

.....

- 5) KOKS võeti vastu 1993. aastal.

.....

- 6) EL-i infokeskust on võimalik külastada Rahvusraamatukogu lugejapiletiga.

.....

- 7) Õiguskantsleri kiri oli adresseeritud IVOLI-ile.

.....

- 8) KOV-i olulisemaks kuluallikaks on haridus.

.....

- 9) Tallinna LV vaatas läbi võimalusi toimetulekuraskustega perede toetamiseks.

.....

4. Lugege laused ja kirjutage allakriipsutatud sõna kohta küsimus.

Pärast gümnaasiumi lõpetamist tahtsin minna kõrgkooli edasi õppima. Otsustasin Narva kolledži kasuks, kuna see asub minu kodulinnas. Praegu õpin kohaliku omavalitsuse korraldust ning olen oma valikuga rahul. Olen kindel, et pärast kolledžit võin leida hea töö riigiasutuses. Riigiasutuses töötamiseks on vajalik eesti keele vaba valdamine. Selleks õpin eesti keelt ning püüan oma õpingutes edukas olla.

5. Rühmatöö. Mõtelge rühmas välja plaan oma mittetulundusühingu (MTÜ) loomiseks. Mõtelge sellele nimi, eesmärk, lühitutvustus. Esitage tulemus teistele rühmadele.

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Demokraatlikus riigis on asi palju keerulisem: selleks, et ühendus suudaks ka mingit mõju avaldada, peab tal olema üsna arvukalt liikmeid. A. de Tocqueville

Tavalised inimesed on huvitatud ainult ajaviitmisest, need aga, kel on mingil määral annet, on huvitatud aja kasutamisest. A. Schopenhauer

Kui tahate, et midagi öeldaks, paluge meest. Kui tahate, et midagi tehtaks, paluge naist. M. Thatcher

XIV

KODANIKUÜHENDUSED, RIIK JA OMAVALITSUSED

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Tänapäeva ühiskondades on huvigrupid koondunud väga mitmesugustesse ühendustesse: seltsid, ühendused, ametiliidud jne. Kõiki neid kokku nimetatakse ka kolmandaks sektoriks.

Kolmanda sektori tegevus aitab lahendada sotsiaalseid ja majanduslikke probleeme riigis, pakkudes mitmesuguseid teenuseid ja luues töökohti. Kodanikuühiskonna institutsioonide hulka kuuluvad:

- 1) usuorganisatsioonid;
- 2) kodanikualgatusele pühendunud organisatsioonid;
- 3) isetegevuslikud kultuuri- ja harrastusühendused (seltsid);
- 4) mittetulunduslikud organisatsioonid (korterühistud, haridusseltsid jne).

Kodanikuühiskonna põhialuseks on omaalgatus. Kaasalöömine seltsides, ametiliitudes, usuühingutes on vabatahtlik. Inimesed osalevad neis selleks, et tunda end aktiivse ja kasuliku ühiskonnaliikmena, kaitsta tõhusamalt oma õigusi ning veeta huvitavamalt vaba aega. Sellest lähtudes on vajalik, et avalik võim ja kolmas sektor teeksid tihedat koostööd. Paljudes riikides toetavad nii keskvõim kui ka kohalik võim märkimisväärselt kolmandat sektorit ning mitmetes riikides on loodud süsteem nende rahaliseks toetamiseks. Riik pole ju ainult võimukandjate mure, riigi toimimine puudutab meid kõiki. Kasulik ja vajalik on ka ärisektori ja kolmanda sektori koostöö.

Eesti ühiskond hakkas kodanikualgatuslike ühendusi looma eelkõige Saksa ja Soome eeskujul. Omariikluse puudumise tõttu kujunesid kodanikuühendused kultuuriliseks alternatiiviks võõrriiklikele võimustruktuuridele, andes eestlastele võimaluse edendada end vaimselt oma maal ja säilitada end rahvusena.

XIX sajandi teisel poolel loodi Eestis massiliselt inimeste erinevaid ühendusi ja seltsi (muusikaseltsid, põllumeeste seltsid, karskusseltsid, näitemänguseltsid jne).

Ka Eesti Vabariigi aastail 1920-1940 oli kodanikualgatuslike ühenduste sünn ja tegevus aktiivne. Pärast 1934. aasta riigipööret suruti poliitiline kodanikualgatus küll kodade süsteemi korporatiivsetesse raamidesse, kuid 1936. aastal loodud Ühistegevuskoja tegevuse tõttu olukord normaliseerus.

1940. aastal lõpetas nõukogude okupatsioon igasuguse organiseeritud kodanikualgatuse: suleti kõik kultuuri- ja haridusseltsid, noorsoo- ja üliõpilas-ühendused jne. Nõukogude võim lõi riiklike organisatsioonide võrgu, mis olid vaid näiliselt kodanikualgatuslikud.

1980. aastate lõpul sai kodanikualgatus Eestis aga uut indu ning osutus erakordselt aktiivseks: loodi Eesti Muinsuskaitse Selts, Rahvarinne, sündis kodanike komiteede massiliikumine jpt.

ÜLESANDED

1. Kasutades teksti ja oma teadmisi ning fantaasiat, seletage, mis on

- 1) Huvigrupp — rühm inimesi, kellel on sarnased huvid, (eesmärgid, uskumused, hoiakud ning kes on organiseerunud nende huvide ja vajaduste rahuldamiseks)
- 2) Institutsioon
- 3) Mittetulunduslik organisatsioon
- 4) Isetegevuslik selts
- 5) Omaalgatus
- 6) Kaasalöömine
- 7) Riigipööre
- 8) Märkimisväärne
- 9) Korporatiivne
- 10) Karskusselts
- 11) Võimukandja
- 12) Omariiklus

2. Leidke tekstist küsimustele vastused.

- 1) Kuidas nimetatakse seltse, liite ja ühendusi ühe sõnaga?
- 2) Mis on kodanikuühiskonna põhialuseks?
- 3) Milliste riikide eeskujul on loodud Eesti kodanikuühendused?
- 4) Millal oli kodanikuühenduse tegevus kõige aktiivsem?
- 5) Mis liiki seltsid toimisid 19. sajandi lõpul?
- 6) Milline oli kodanikuühenduste saatus nõukogude ajal?
- 7) Millised olid tähtsamad kodanikualgatused 1980ndate aastate lõpul?
- 8) Millised algatused on olulised praegu?
- 9) Milleks on kolmas sektor vajalik?
- 10) Miks inimesed kodanikuühendustes osalevad?

3. Valige teksti alt lünka sobiv sõna.

Huvigrupid koondunud väga mitmesugustesse 0 ... A. Kõiki neid kokku nimetatakse ka kolmandaks sektoriks. Kolmanda sektori 1 ... aitab luua töökohti. 2 ... seltsides, ametiliitudes, usuühingutes on vabatahtlik. Inimesed osalevad neis selleks, et tunda end aktiivse ja kasuliku 3 ... Sellest 4 ... on vajalik, et avalik võim ja kolmas sektor teeksid tihedat koostööd. Paljudes

riikides toetavad nii keskvoim kui ka kohalik voim 5 ... kolmandat sektorit. Kasulik ja 6 ... on ka ärisektori ja kolmanda sektori koostöö.

XIX sajandi teisel poolel 7 ... Eestis massiliselt inimeste erinevaid ühendusi ja seltsi. Ka Eesti Vabariigi aastail 1920-1940 oli kodanikualgatuslike 8 ... sünd ja tegevus aktiivne. Pärast 1934. aasta riigipööret suruti poliitiline kodanikualgatus kodade 9 ... korporatiivsetesse raamidesse.

1980. aastate lõpul sai kodanikualgatus Eestis uut indu ning 10 ... erakordselt aktiivseks.

A – ühendustesse

B – möödalaskmine

C – lähtudes

D – vajalik

E – tegevus

F – mõeldes

G – kaasalöömine

H – vajalikult

I – liikmeks

J – luuakse

K – märkimisväärselt

L – ühenduste

M – ühiskonnaliikmena

N – loodi

O – süsteemi

P – osutus

4. Pange sulgudes olevad sõnad õigesse kohakäändesse.

- 1) Kodanikuühendused kujunesid kultuuriliseks alternatiiviks (võõrriiklikud võimu-
struktuurid)
- 2) XIX sajandi teisel poolel loodi (Eesti) massiliselt inimeste
erinevaid ühendusi.
- 3) Huvigrupid on koondunud väga (mitmesugused ühendused)
.....
- 4) (Eestlased) on antud võimalus edendada end vaimselt
(oma maa)
- 5) Kolmanda sektori tegevus aitab lahendada majanduslikke probleeme (riik)
.....
- 6) Kaasalöömine (seltsid, ametiliidud, usuühingud)
..... on vabatahtlik.

5. Arutlege.

Millistes kodanikuühendustes teie osale(ksi)te? Mis muudab ühingutes tegutsemise huvitavaks ja kasulikuks?

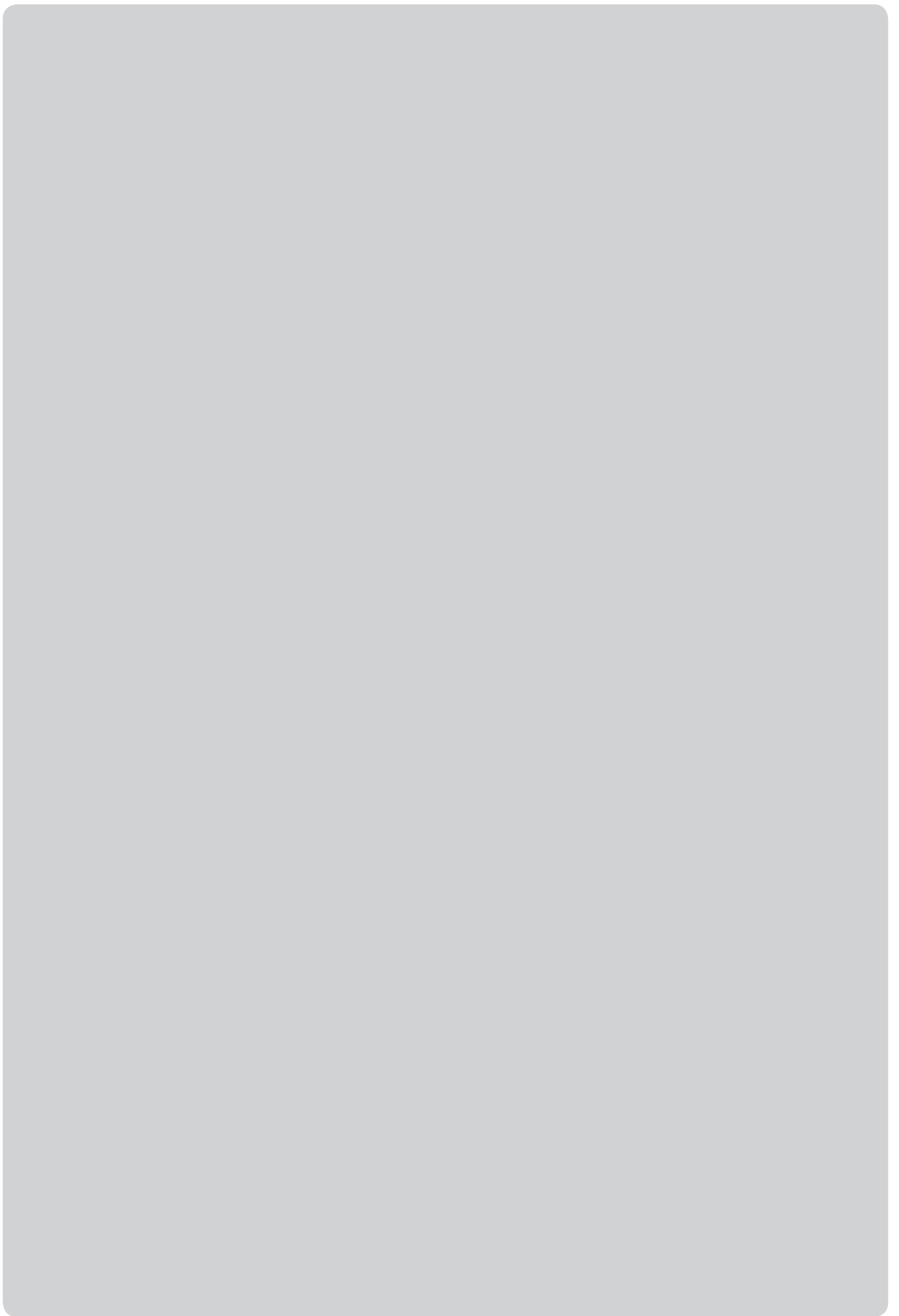
Millised kodanikuühendused on Eestis hästi arenenud, millised mitte?

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Demokraatlikes maades on seltside loomise teadus kõigi muude teaduste ema. A. de Tocqueville

Demokraatlikes maades täidavadki nüüd kodanikuühendused sedasama osa, mida aristokraatlikus ühiskonnas etendasid võimsad üksikisikud, kes võrdsuse levides silmapiirilt kadusid. A. de Tocqueville

Poliitik mõtleb järgmistest valimistest, riigimees järgmisest põlvkonnast. J. Clark

XV KAASAMINE

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Kaasamine – ühenduse liikmeskonna või sihtrühma paremini rakendamine või aktiveerimine oma eesmärkide teostamisel ja nende üle otsustamisel; avaliku võimu või äriettevõtete tegevus, mille sihiks on anda kodanikele või neid esindavatele ühendustele võimalus osaleda neid mõjutavate otsuste tegemisel.

Kaasamine iseenesest ei ole Eesti ühiskonnas midagi uut. Mida tähendab kaasamine? Kaasamist võib käsitleda erinevates kontekstides. Laiemalt võib kaasamist vaadelda meie igapäevaelu tasandil. Me kaasame oma pereliikmeid, sõpru ja kolleege erinevatel eesmärkidel ja viisidel, näiteks ühistesse ettevõtmistesse, aruteludesse. Soovime, et meie tegutsemise motiive ja eesmärgi mõistetakse ja toetataks. Osapoolte veenmiseks kasutame me erinevaid meetodeid, mõnikord meie ettevõtmisega kooskõlas olevaid, kuid vahel ka sobimatuid.

Kaasamine avalikus sektoris on aga tegevus, mis mõjutab meid ühiskonnaliikmetena hoopis laiemalt. Avalikus sektoris peame kaasamisega silmas partnerlust kaasatavate osapooltega/huvigruppidega strateegiliste dokumentide (näit. eelnõude, kontseptsioonide, strateegiate) väljatöötamisel. Õigusloomevallas toimuv kaasamine või kaasamata jätmise mõjutab meid ja meie igapäevaelu läbi parlamendis vastuvõetud seaduste, valitsuse määruste ja korralduste.

Seetõttu on oluline, et me saaksime ühiskonnaelu kujundamises osaleda. Huvigruppe ja avalikust kaasatakse õigusloome- ja laiemalt, otsustetegemisse erineval määral. See ongi koht, kus tõuseb esile vajadus kaasamise hea tava järele. Kaasamispraktika on avalikku sektorit silmas pidades erinev – siin leidub nii häid kui ka halvemaid näiteid.

Kaasamise hea tava on põhimõtete kogum, millest lähtuvalt teevad koostööd kodanikuühendused, huvigrupid, avalikkus ja avalik sektor. Kaasamise hea tava on mõeldud soovituslikuna nii avalikule sektorile kui ka kodanikuühendustele. Ka kodanikuühendustel on vajadus oma liikmeid kaasata. Kokkuleppeid täidetakse alati kahepoolselt ja see tava on seeläbi lähtekohaks mõlemale osapooltele.

Kaasamise hea tava on tänaseks sõnastatud, kuid ei ole veel kuulutatud nõ ametlikuks dokumendiks. Tava koostasid ühisel jõul kodanikuühenduste ja avaliku sektori esindajad. See dokument on koostatud mõlemate osapoolte arvamusi, huve ja eeldusi arvestades.

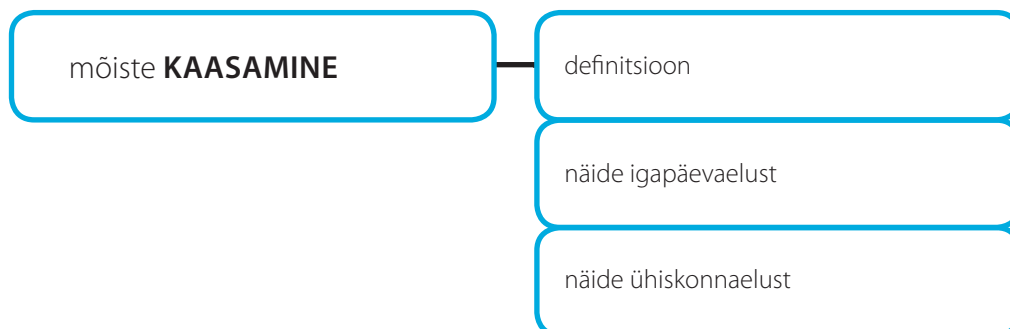
Mis saab kaasamise heast tavast edasi? Riigikantselei on kaasamise hea tava juurutamise võtnud enda koordineerida ja soovib seda juba järgmisel aastal asuda Eesti ametnikkonna seas hakata ulatuslikumalt tutvustama erinevatel tasanditel – nii keskvalitsuse kui ka kohalike omavalitsuste tasandil. Kaasamise hea tava on sel aastal tutvustatud EMSL ja EMÜ seminaridel, Riigiametnike foorumil.

Samuti plaanime luua kaasamise paremaks toimimiseks ja tava elluviimiseks veebipõhise töökeskkonna – kaasamisveebi. Selle eesmärk on endasse koondada kogu kaasamisega seotud temaatika ning luua ka valitsusasutustele võimalus huvigruppidega e-konsultatsioonide läbiviimiseks.

Algus on tehtud, kuid suur töö seisab veel ees, sest osaluspõhimõtete levitamine ja üleskutse nende järgmiseks on tõsine väljakutse. Kaasamine on mõtteviisi, mitte üksiku töövõtte muudatus. Tahe otsustetegemise läbipaistvamaks muutmiseks on selgelt olemas avaliku sektoris ja kodanikuühendustes. Ja see on peamine.

ÜLESANDED

1. Lugege tekst läbi ning täitke mõistekaart.

2. Vastake küsimustele teksti põhjal.

- 1) Kuidas mõistetakse kaasamist avalikus sektoris?
- 2) Miks on oluline osaleda ühiskonnaelus?
- 3) Mis on kaasamise hea tava?
- 4) Kas on olemas ametlikku dokumenti kaasamise heast tavast?
- 5) Kes tegeleb kaasamise hea tava juurutamisega (внедрение)?
- 6) Milleks on vaja kaasamisveebi?
- 7) Mis peaks muutuma kaasamise tulemusel?

3. Milliste otsuste (nt elu- või töökoha vahetus, puhkuse planeerimine, auto soetamine jne) tegemisse tahate isiklikult olla kaasatud? Millised otsused võtate ise vastu ilma kedagi kaasamata? Põhjendage oma arvamust.

4. Kas olete ise olnud kaasatud ühiskonnaellu? Rääkige oma kogemusest.

5. Valige lünka sobiv vorm.

Kaasamise mõiste ei ole Eesti jaoks (1) Ka igapäevaelus puutume kokku (2) Me kaasame oma (3) ja sõpru ühistesse tegevustesse. Mõnikord ei ole meie (4) just kõige sobivamad. Argielus lähtume oma (5) Avalikus sektoris peab (6) ühiskondlikust huvist ja heaolust. Seepärast (7) vajadus kaasamise hea tava järele. (8) ei ole seda aga veel olemas.

1.	A	uudset	B	uudne	C	uudseks	D	uudse
2.	A	kaasamisega	B	kaasamist	C	kaasame	D	kaasamisest
3.	A	tuttavad	B	tuttavate	C	tuttavaid	D	tuttavatega
4.	A	meetodeid	B	meetodid	C	meetodite	D	meetoditest
5.	A	motiivid	B	motiive	C	motiivide	D	motiividest
6.	A	lähtuma	B	lähtuda	C	lähtume	D	lähtutakse
7.	A	tekkida	B	tekkima	C	on tekkinud	D	tekkis
8.	A	dokument	B	dokumendiks	C	dokumenti	D	dokumendina

6. Muutke paksus trükis sõnad ainsusest mitmuseks.

- 1) Ma pean alati oma põhimõttest kinni.
- 2) See dokument on koostatud kõikide osapoolte huvi arvestades.
- 3) Seda mõistet võib käsitleda erinevas kontekstis.
- 4) Arvestada tuleb ka teise osapoolega.
- 5) Seisukoha põhjendamisel oli vaja toetuda ametlikule dokumendile.
- 6) Uut dokumenti tuleb tutvustada erineval tasandil.
- 7) Seminaridel tutvustatakse kaasamise hea tava põhimõtet.
- 8) Osaluspõhimõtte levitamine on tõeline väljakutse.

7. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Inimeste vabatahtlik töö kui kodanikuühiskonna alustala

Inimeste kaasamine kui kodanikuühiskonna nurgakivi

Inimeste kaasamise erinevatest vormidest

XVI NUTIKATE INIMESTE IDEEDE VÕISTLUS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

<http://www.riigikantselei.ee/?id=3312>

Eesti Päevaleht ja Riigikantselei korraldasid 3. juulist 25. augustini 2004 Nutikate Inimeste Ideede Võistluse, eesmärgiga kiita teadmishimu ja näidata kui nutikad inimesed Eestis elavad.

Nutikad ideed on meie jaoks sellised, mis on juba teostatud või neid on võimalik teostada. Peaasi, et need ideed on muutnud või muudavad meie igapäevaelu lihtsamaks ja mugavamaks ning aitavad säästa meie kallist aega. Näiteks mõned aastat tagasi Soomes võitis sarnase konkursi väike tüdruk, kes soovitas panna ukseilmad nii madalale, et ka lapsed saaksid vaadata, kes ukse taga on.

Osaleda võivad kõik, kes tahavad. Osalejad peavad arvestama sellega, et Eesti Päevaleht võib avaldada temast ja tema ideest artikli. Esitada saab iseennast, sõpru, naabreid, töökaaslasi ja teisi vahvaid isikuid.

VALIK IDEID

Tablooga koduuks

Lihtsalt võiks olla uksekella all selline ekraan, mis näitab, kes on kodus. Endal vaeva vähem ja inimene ei pea ootama, et keegi ust avama tuleb. Saaks ID kaart ühe rakenduse juurde. Raul Pastak

Kohvifilter mõõtudega

Kohvifiltrid peaksid olema seest poolt varustatud vastava tasside arvu mõõdustikuga, et poleks tarvis kasutada kohvi koguse mõõtmiseks spetsiaalset kulbikest. Lihtne ja mugav. Viive Küla

Turvarihma katted

Teatavasti on autodes ainult musta värvi turvarihmad. Seega on üsna tavaline, et valged/heledad (peo)riided mustaks hõõrduvad. Selleks olekski vaja turvarihma katteid. Need peaksid olema muidugi heledast materjalist, lihtsalt eemaldatavad (kärtsuga) ja pestavad. Et ka kuumal suvepäeval oleksid meie riided ilusad puhtad. Loomulikult puudutab idee rohkem neid, kelle autos puudub kliimaseade. Made Saadve

Prügi kokkupressija

Kuna paljudes kohtades, näiteks eramute juures, on tavalised prügi konteinerid ja prügi sorteerimisvõimalus puudub, siis võiks nende konteinerite juures olla spetsiaalne kokkupressimise seadeldis. Tühjad plastpudelid saab tõsi küll, taarana tagastada, kuid alati tekib igasugu plastitaarat, mida pood tagasi ei osta ja kuhugi mujale sokutada ka nagu ei ole, kuid prügi kotis võtavad need tohutult ruumi. Kui saaks käepäraste vahenditega kuidagi ise prügi kokku pressida, säästaks kokkuvõttes konteineris ruumi ja raha. Need seadeldised võiksid kättesaadavad olla ehituskaupade poes ja saadaval nii komplektis koos konteineriga ja ka eraldi. Tervitades, Anneli Reinsalu

Pumbatava põhjaga telk

Matkama minnes on alati kaasas hirmtülilikalt palju kompe: telk, madrats, magamiskott. Pärast selle leiutise teoks tegemist tuleb matkale kaasa võtta vaid telk ja magamiskott. Pakun välja idee – asendada õhuke telgipõhi jalaga täispumbatavaks madratsiga. Kümme jalasurvet ning telgipõhi kerkib maast kõrgemale, on mõnusalt pehme ja kohe valmis pikutajat vastu võtma. Rein

Sokkidele tähed alla

Mure selles, et peale pesu on ühevärvilisi sokke raske paari panna. Selleks võiks sokkide taldade alla sisse kududa NR või ka tähed. Ühel paaril on ühesugused NR. Harry Veide

Loodussõbralikud koerte väljaheitekotid

Mind on algusest peale häirinud idee, et koerte väljaheited tuleb korjata kilekotti. Kilematerjal looduses teatavasti ei lagune, nii toodame ainult prügi juurde. Miks mitte valmistada spetsiaalsed topsid/karbid pressitud vanapaberist (nagu munakarbid). Võtad taskust, teed lahti, korjad asjanduse maast üles, sulged ja viskad spetsiaalsesse kastikesse. Neid topse võiks inimene saada (no osta) koeratoidukotiga poest kaasa. Eike

Lintidega lapsevanker

Lapsevankri tassimine liftita majas ja/või mööda pikki treppe on ütlemlata ebamugav ning füüsiliselt raske protseduur. Ühe lahendusena pakun välja linnid või rihmad, mida on võimalik paigutada vankri parem- ja vasakpoolsele rattapaarile. Nende lisavidinate abil on võimalik lapse sõiduvahendit väiksema jõupingutusega ja sujuvamalt trepil lükata-tõmmata. Beebipoed pakuvad näiteks sellist lisavarustust nagu rehvikaitseid lapsevankrile. Need on sellised kilematerjalist „rõngad”, mida on porise ilmaga õuest tuppa tulles võimalik ratastele ümber tõmmata. Kui nüüd nende „rõngaste” diameetrit suurendada (et need ümber kahe ratta ulatuksid) ja valmistamisel veidi tugevamat materjali kasutada, siis ehk saab ka antud idee realiseeritud. Andres A.

Jalgratas rõdule

Korterisse jalgrattas tirida on tüütu, küll aga võiks seda teha väikese tali abil otse rõdule. Elame kahekesi Lasnamäel maja neljandal korrusel ühetoalises korteris, unistuseks priil ajal jalgrattaga sõitmas käia. Ainuke koht, kus rattast turvaliselt hoida, oleks korteri juurde kuuluv lodža. Läbi korteri jalgrattaid sinna tirida on aga mõeldamatu. Ettepanek: kui keegi võtaks valmis joonestada lodža lakke kinnitatav taliga varustatud liigend, kus tõstenõör (tross) oleks trumlile vändatav ja alla lastes hõlpsalt pidurdatav, saaks kaks inimest koostöös jalgrattad rahulikult tänavalt lodžale või sealt alla. Arvan, et jalgratta asendi fikseerimine (noh, et ta ei pöörleks trossi otsas) oleks tehnilist laadi probleem. Mati Soosaar, Tallinn

Hinnalugeja ostukärule

Kas olete poes käies muretsenud sellepärast, kas raha jätkub või mitte? Selle eest võiks hoolitseda hinnakalkulaator ostukärul. Üsna tülikas on kaupu kokku arvestada, eriti kui neid rohkem

juhtub olema. Siit ka idee – ostukäru käepideme küljes võiks olla kas kalkulaator, kuhu saaks hinnad sisse lüüa, või siis veel mugavam variant – triipkoodi lugeja, mis iga kärusse tõstetud kauba hinda arvestab ja kogusummat näitab. Ahti Toplaan

Sangadega lutt lastele

Pidevalt on vanemad hädas, et imikutel kukub lutt suust välja. Selleks, et imik ei sülitaks külma ilmaga nuttes suust luttu välja ja külmetuks, paigaldada lutile sarnaselt prillidega sangad. Velts

Sõbralik liiklusmärk

Avaldada mõnedel liiklusmärkidel, nagu auto teisaldamine, telefoni number, kust saab informatsiooni tegeliku olukorra kohta või vähemalt nõu, kuidas edasi tegutseda. Kõik kodanikud ei riku alati pahatahtlikult korda ja ei ole ka telefoninumbrid käepärast, eriti kui oled võõras linnas või turistina. Esimese ehmatusena meenub kohalikule 112, kuid rohkem mitte, sest politsei telefoni ei ole nii teavitatud ja turistile seda enam. Samal ajal on otsese info saamisel lihtsam mõlematel osapooltel. Informatsiooni võib panna märgile kleebisena, et oleks operatiivsem ja majanduslikult kasulik. Maie Rello

Soojendusega lasteiste

Ka autodes kasutatavates lasteistmetes võiks olla soojendus, sest nemad külmetavad talvel samamoodi nagu täiskasvanudki. Kujutage ette talvist karget hommikut. Lähete autosse. Panete ta tööle, et sooja saada. Otse loomulikult lülitatakse istmesoendus maksimumi peale. Toote ka lapse toast ja panete ta turvatooli. Normaalne. Kas ikka on? Miks peab laps oma väikese kehaga üritama turvatooli soojendada, samas kui enese tarvis teeb seda istmesoojendus? Ettepanek on soojendusega turvatooli tootmiseks, mis saab toidet sigaretisüütajast. Ka lihtne soojendusvõrk tooli peale sobib. Jaanus Juhan Illend

Leib tagurpidi kotti!

Poolikud leivad, mis on pakendatud kilekotti, on pakendatud valepidi. Sööja huvides peaks leib algama kõige suuremast tükist (kilekoti avamiskohast), ehk leiva keskmine osa peaks suuga kotisuu poole olema. Ja mingi tobe põhjendus, et leib on selle pärast nii pandud sinna kotti, et siis ta ei lähe kõvaks, on äärmiselt imelik, sest rahvas tahab ju pehmet leiba.

Kasutusjuhendite register

Kõikidest kaupade kasutusjuhenditest (piisavalt keerulised kaubad seega) teha online register, kus kaubakoodi või muude tunnuste järgi saab vaadata kasutusjuhendeid, mis muidu kodus kipuvad ikka kaduma. Kaupmehed peaks (võiks) saatma registrisse oma materjalid (enamuses neil elektroonselt olemas) ning kõik pildiga kirjeldatud tegevused oleks allalaetavad MMSi abil ka telefonile. Ühendada infoliiniga, kes vajadusel ette loeb, kui hädalisel pole interneti käepärast. Liigmahukate juhendite puhul piisab lingist kaubamüüja kodulehele või kontaktidele. Üllar Jaaksoo

Liiniplaanid busside sisse

Linnaliinibussides peaks olema peatuste nimekiri ka bussis sees, juba bussile astununa on bussi välisküljel asuvat nimekirja raske lugeda. Kui bussiga harva sõidetakse, siis võib järsku ootamatult üllatuda, kui buss kusagile „ära pöörab”. Samas on skeemi lugemiseks aga küll ja küll. Andrus

Veebikaamera lasteasutuses

Mina meelest võiks sõimedes ja lasteaedades olla veebikaamerad. Lapsevanematel oleks ikka süda palju rahulikum, kui nad saaks vajadusel piiluda, mis laps teeb. Eriti oluline oleks see sõimelaste puhul, kes ise oma päevast ülevaadet anda veel ei suuda. Arvan, et ka heal kasvatajal poleks selle vastu midagi, kaamera ees töötamine on ikka suuresti harjumuse asi, seda tehakse ju mitmel ametipostil. Oma lapse paneks võimalusel kindlasti veebikaameraga rühma, minu meelest hea idee nt eralasteaedadel enda reklaamimiseks: „Teame, et oleksite hea meelega oma pisikesega, kuid ärge muretsege, hoiame teda hästi ja kui igatsus peale tuleb, võite iga kelle meie tegemisi vaadata aadressil ...” Pilti näeksid vaid lapsevanemad salasõnaga. Külli Kuri

ÜLESANDED

1. Leidke sõnadele tekstist sünonüümid. (Teksti lugedes pange tähele, milliseid sünonüüme kasutatakse all antud sõnade asemel.)

- 1) erilist – spetsiaalset
- 2) seade
- 3) kauplus
- 4) palju
- 5) pakke
- 6) lamajat
- 7) paeltega
- 8) abivahendite (abil)
- 9) kandmine
- 10) vedada
- 11) vabal (ajal)
- 12) külma (talvehommikut)

2. Koostage segiaetud pealkirjadest õiged variandid

- 1) Tablooga koerte väljaheitekotid
- 2) Kohvifilter lintidega
- 3) Turvarihma koduuks
- 4) Prügi telk
- 5) Pumbatava põhjaga register
- 6) Sökkidele hinnalugeja tähed alla
- 7) Loodussõbralikud rõdule
- 8) Kasutusjuhendite kokkupressija
- 9) Veebikaamera busside sisse
- 10) Leib lasteasutuses
- 11) Liiniplaanid mõõtudega
- 12) Soojendusega lutt lastele
- 13) Sõbralik lapsevanker

- 14) Sangadega katted
- 15) Ostukärule liiklusmärk
- 16) Jalgratas tagurpidi kotti!

3. Kasutage kindla kõneviisi asemel tingivat kõneviisi.

- 1) Kui käepäraste prügi kokkusurumise vahenditega saab ise prügi kokku pressida, säästab see konteineris ruumi ja raha.
- 2) Pärast kümnet jalasurvet kerkib telgipõhi maast kõrgemale ja on mõnusalt pehme.
- 3) Kohvifiltrid peavad olema varustatud mõõdustikuga, nii et pole tarvis kasutada kohvi koguse mõõtmiseks spetsiaalset kulbikest.
- 4) Koerte väljaheidete topse ostab inimene poest. Võtad taskust, teed lahti, korjad asjanduse maast üles, sulged ja viskad spetsiaalsesse kastikesse.
- 5) Lapsevankri rataste ümber paigutame kilest rõngad, siis liigub vanker treppidel sujuvamalt.
- 6) Jalgratta kinnitame rõdule, tirime selle sinna tõstenööriiga.
- 7) Poes ei pea muretsema sellepärast, kas raha jätkub või mitte, sest ostukäru käepideme küljes olev kalkulaator või triipkoodi lugeja arvestab iga kärusse tõstetud kauba hinda ja näitab kogusummat.
- 8) Paigaldame lutile sarnaselt prillidega sangad, et laps ei sülitu luttu välja ega ei külmeta.
- 9) Ettepanek on, et ettevõtjad toodavad soojendusega lasteistmeid, mis saavad toidet sigaretisüütajast.
- 10) Leiva pakendame tagurpidi. Sööja huvides peab leib algama kõige suuremast tükist.
- 11) Online-register võimaldab vaadata kasutusjuhendeid, mis kodus kipuvad kaduma.

4. Pange sulgudes olevad sõnad õigesse vormi.

- 1) Uksekella all on selline ekraan, mis näitab, kes on (kodu)
- 2) Heledad peoriided hõõrduvad kergesti (must)
- 3) Tühjad plastpudelid saab (taara) tagastada.
- 4) Prügi peaks saama ise pressi abil kokku (pressima)
- 5) Pärast selle leiutise teoks (tegema) tuleb matkale kaasa võtta vaid telk ja magamiskott.
- 6) Peale pesu on (ühevärviline) sokke raske paari panna.
- 7) Võtad koti (tasku) ja teed lahti.

- 8) Lapsevankri tassimine liftita majas mööda pikki treppe on (ütleva)
..... ebamugav.
- 9) (Beebipood) pakuvad lisavarustust.
- 10) Jalgratta võiks tirida väikese tali abil otse (rõdu)
- 11) Kas olete poes käies muretsenud sellepärast, kas raha (jätkuma)
..... või mitte?
- 12) Triipkoodi lugeja näitab iga (käru) tõstetud kauba hinda.
- 13) Avaldada mõnedel liiklusmärkidel telefoni number, kust saab informatsiooni tege-
liku (olukord) kohta.
- 14) Panete istmesoojenduse tööle, et (soe) saada.
- 15) Leiva keskmine osa peaks (suu) kotisuu poole olema.
- 16) Kõik (kirjeldama) tegevused oleks allalaetavad MMSi abil
ka telefonile.
- 17) Juba bussile (astuma) on bussi välisküljel asuvat
nimikirja raske lugeda.
- 18) Kaamera ees töötamine on harjumuse asi, seda (tegema)
..... ju mitmel ametipostil.

5. Valige välja kümme ideed ja kommenteerige neid (kas need on teostatavad, kas midagi sellist on juba olemas, kas kasutaksite sellist asja, kui see olemas oleks jne).

6. Analüüsige ideede sisu ja uurige nende esitajate andmeid. Milline inimene on tüüpiline idee esitaja? (Koostage leiutaja profiil.)

7. Pakkuge välja omapoolne idee. Korraldage ideede võistlus.

8. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Vabas riigis on igal inimesel õigus oma arvamus välja öelda ja teistel on õigus seda mitte kuulata.
Tundmatu autor.

Tee, mida suudad, sellega, mis sul on, seal, kus oled. T. Roosevelt

Kogu edu saladus on olla ühest asjast sügavalt ja tuhandest asjast väga huvitatud. H. Walpole

XVII EETIKA: KODANIKUÜHENDUSTE EETIKAKOODEKS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS
TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE
ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Usume EMSLis, et ühendused saavad ja peavad olema avatumad ja läbipaistvamad kui ehk teiste sektorite organisatsioonid. Abimeheks siin on 2002. aastal ühenduste endi poolt vastu võetud eetikakoodeks.

Kodanikuühendused väärtustavad ausust, võrdsust, väärikust, avatust, solidaarsust, koostöömeelsust, mitmekesisust ja usaldusväarsust ning tegutsevad nendest väärtustest lähtudes. Nende koostöö põhineb heatahtlikul partnerlusel, vastastikusel lugupidamisel ja tunnustamisel. Kodanikuühenduste kohus on anda oma panus turvalise, tasakaalustatud ja hooliva ühiskonna kujundamisse.

Oma igapäevases tegevuses lähtuvad kodanikuühendused Eesti Vabariigis kehtivatest seadustest ja teistest õigusaktidest. Eetikakoodeks sätestab kodanikuühenduste väärika tegutsemise põhimõtted, mille järgimine tõstab ühenduste ja mittetulundussektori usaldusväarsust ühiskonnas.

KODANIKUÜHENDUSTE TEGEVUSE EETILISED PÕHIMÕTTED

Demokraatlik juhtimine ja toimimine

1. Kodanikuühenduselon selge jaarusaadav missioon. Kodanikuühendus järgib oma missiooni täitmisel põhikirja, sisemisi dokumente ja organisatsiooni toimumisstandardeid.
2. Kodanikuühendus väljendab ja esindab inimeste erinevaid huvisid ja vajadusi. Kodanikuühendus kaasab inimesi rahvahariduse, osalusdemokraatia, eestkoste ja muude vormide kaudu kodanikuühiskonna edendamisse.
3. Kodanikuühendus kui ühiskonnaliikmete vabatahtlik ühendus väärtustab oma liikmeid, kindlustab ühenduse demokraatliku juhtimise, hoiab ühenduse juhtivkogud ja töötajad vastutavana, reageerib nende väärtegadele.
4. Kodanikuühendus peab inimeste kaasamist ja vabatahtlikku tööd kodanikuühiskonna alustalaks, väärtustab kodanikke ja nende vabatahtlikku tööd.
5. Kodanikuühendus püüdleb järjekindlalt oskusliku tegutsemise, professionaalsuse ja täiuslikkuse poole, et saavutada parimaid töötulemusi.
6. Kodanikuühendus, saades vahendid oma tegevuseks peamiselt toetajatelt ja annetajatelt, kasutab saadud vahendeid otstarbekalt ja sihipäraselt.

Kodanikujuulugus ja hoolivus

7. Kodanikuühendus ilmutab kodanikujuulugust võitluses ühiskonnas esineva ebaõigluse vastu.
8. Kodanikuühendus, nähes seadustes ja teistes õigusaktides ning nende rakendamises ebapädevust ja ebaõiglust, teeb tööd nende muutmiseks.
9. Kodanikuühendus ei kasuta ega propageeri vägivalda oma seisukohtade väljendamiseks, eesmärkide ja avalikkuse tähelepanu saavutamiseks.

Vahendite ja vara heaperemehelik ning säästlik kasutamine

10. Kodanikuühendus kasutab loodus-, inim- ja vaimuvara ning ainelisi ja varalisi vahendeid heaperemehelikult ning säästlikult, arvestades tänaste ja tulevaste põlvete vajadustega.
11. Kodanikuühendus lähtub nii taotleja kui toetajana headest rahastamistavade, eelarvete põhjendatusest ja läbipaistvusest ning hoidub topeltrahastamisest.

Vastutus ja aruandmiskohustus

12. Kodanikuühendus annab oma tegevusest aru ning vastutab asutajate, liikmete, toetajate, annetajate ja avalikkuse ees.
13. Kodanikuühendus peab oluliseks aruandevalmidust, mille tagab oskusjuhtimine, sise- mine aruandlus ja juhindumine heast raamatupidamistavast.
14. Kodanikuühendus avalikustab oma tegevuse sisulise ja rahalise aruande vähemalt kord aastas.

Avatus ja läbipaistvus

15. Informatsioon kodanikuühenduse missiooni, liikmeskonna, tegevuse ja rahastamise kohta peab olema avalik ja arusaadav.
16. Kodanikuühendus suhtleb avatult ja otsekohelelt oma nime all ega tegutse anonüümselt.
17. Kodanikuühendus on avatud uutele ideedele ja erinevatele seisukohtadele ning koostööle ühiste eesmärkide saavutamiseks.

Sõltumatus ja huvide konflikti vältimine

18. Kodanikuühendus on oma eesmärgiseadmistes, otsustes ja tegevuses sõltumatu ning hoidub sattumast erakonna, avaliku institutsiooni või äriühingu kontrolli alla, millega ta kaotab oma sõltumatuse ja avalikes huvides tegutsemise võime.
19. Kodanikuühendus ja seal tegutsevad isikud hoiduvad sattumast huvide konflikti. Huvide konflikti ilmnemisel võtab ühendus tarvitusele vajalikud abinõud selle lõpetamiseks.

Sõnapidamine ja ideede autorluse tunnustamine

20. Kodanikuühendus peab kinni nii kirjalikest lepingutest kui suulistest kokkulepetest.
21. Kodanikuühendus austab teiste ühenduste ideede ja projektide autorlust.

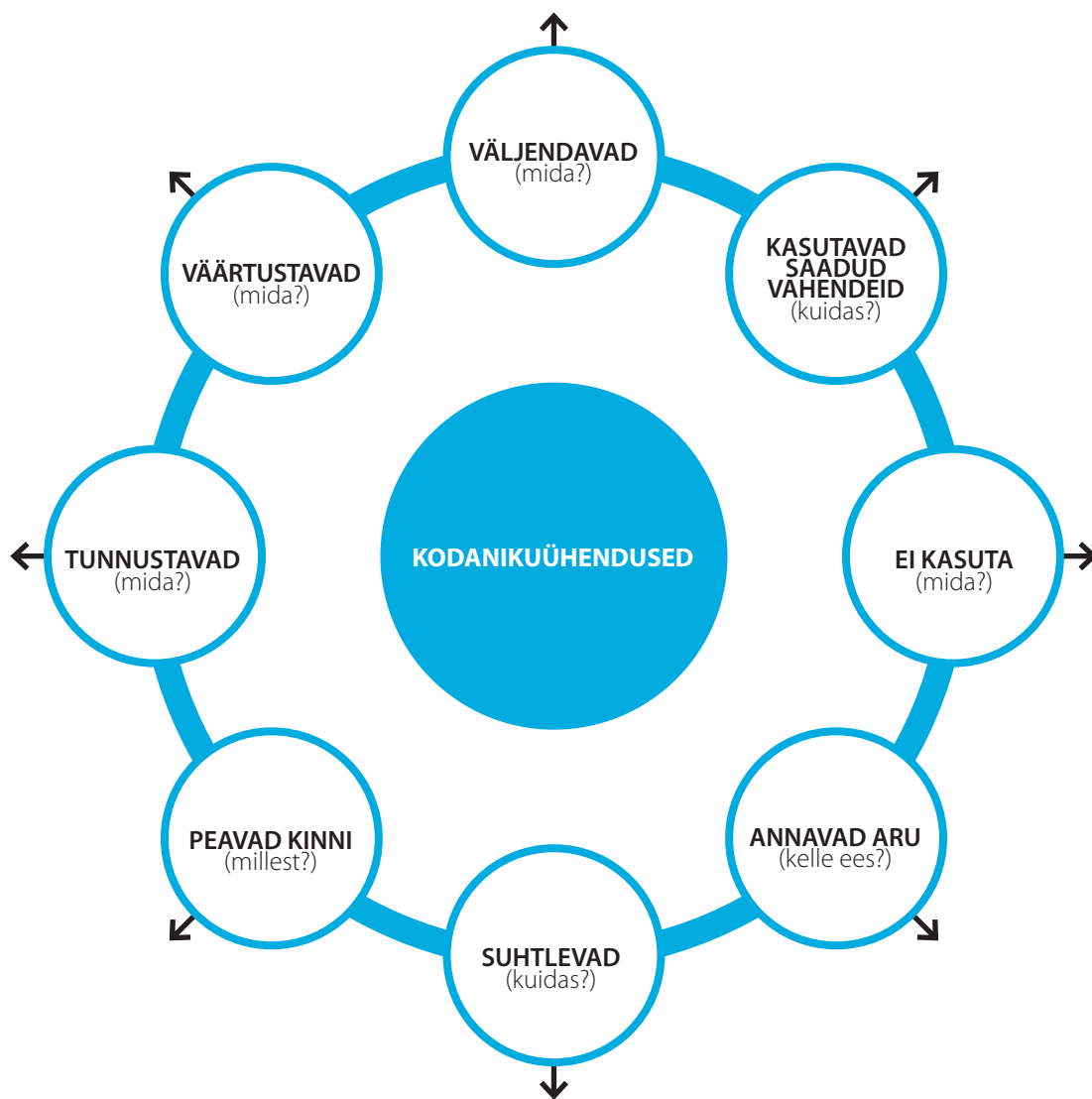
Sallivus

22. Kodanikuühendus tunnustab mõtteviiside erinevust, ühenduste ja nende eesmärkide mitmekesisust.
23. Kodanikuühendus ei halvusta ega laima teisi ühendusi, nende seisukohti ja neis tegutsevaid isikuid.

Vastu võetud Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlause Suurkogul 7. aprillil 2002. aastal Tartus

ÜLESANDED

1. Lugege tekst läbi ja täiendage mõtteskeemi

2. Märkige teksti põhjal, kas antud väide on õige või väär. Parandage sisuvead.

- 1) Kodanikuühendused võtavad oma tegevuses aluseks kehtiva seadusandluse.
- 2) Kodanikuühendustesse valitakse liikmeid parteilise kuuluvuse alusel.
- 3) Oma ideede ja põhimõtete kaitseks võivad kodanikuühendused kasutada ka jõudu.
- 4) Igasugune teave kodanikuühenduse tegevuse kohta peab olema kättesaadav.
- 5) Kodanikuühendused avalikustavad aruande oma tööst mitte harvem kui kord aastas.
- 6) Kodanikuühenduselt ei nõuta kokkulepetest kinnipidamist.

- 7) Kodanikuühenduse tegevust toetab rahaliselt riik.
- 8) Kodanikuühendused ei saa kaasa rääkida seaduste muutmises.

3. **Professionaalne eetikakoodeks on olemas arstidel. Arutlege vestluspartneriga ning tooge välja vähemalt üks põhjus, miks peab kodanikuühendustel olema oma eetikakoodeks.**

4. **Kirjutage laused ümber ning muutke sõnade järjekord loogiliseks. Sõnad on antud õiges vormis.**

- 1) kasutab, kodanikuühendus, otstarbekalt, vahendeid, rahalisi

.....

- 2) ilmutab, kodanikujuulust, kodanikuühendus, võidelda, vastu, et, ebaõigluse

.....

- 3) kodanikuühendus, huvisid, vajadusi, erinevaid, ja, inimeste, väljendab

.....

- 4) põhimõtted, tegevuse, eetilised, on, kodanikuühenduste, kirjas, kodanikuühenduste, eetikakoodeksis

.....

- 5) hoidub, konflikti, kodanikuühendus, sattumast, huvide

.....

- 6) kasutavad, vara, ja, heaperemehelikult, vahendeid, kodanikuühendused, ning, säästlikult

.....

- 7) on, kohustus, andma, kodanikuühendustel, aru, ees, avalikkuse

.....

e, anonüümselt, ei, kodanikuühendus, otsekohealt, vaid, nime, oma, all

.....

5. **Muutke omadussõna nimisõnaks. Kasutage seda lauses. Lausete moodustamisel lähtuge teemast „Kodanikuühenduste eetikakoodeks”!**

- 1) avatud –
- 2) läbipaistev –
- 3) lugupeetud –
- 4) turvaline –
- 5) ebapädev –

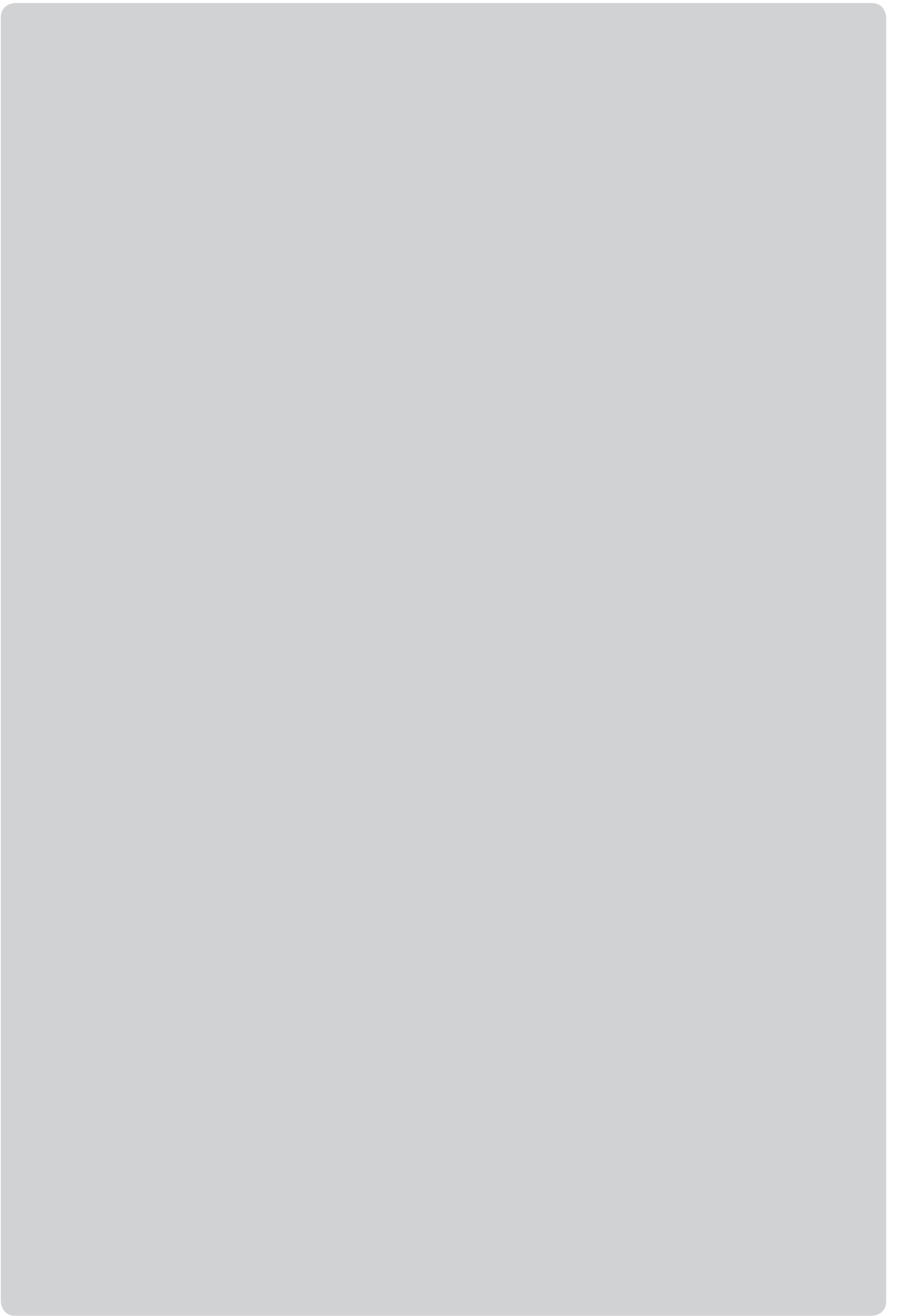
- 6) ebaõiglane –
- 7) põhjendatud –
- 8) otsekohene –
- 9) erinev –
- 10) mitmekesine –

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Kodanikuühendused kui inimeste huvide ja vajaduste väljendajad

Kodanikuühenduste sõltumatusesest erakondadest

Kodanikuühendused tunnustavad mõtteviiside erinevust

XVIII AVALIKU TEENISTUSE EETIKAKOODEKS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

<http://www.avalikteenistus.ee/?id=10300>

Eesti avaliku teenistuse arendamisel lähtutakse kolmest põhilisest väärtusest: avalik teenistus peab olema usaldusväärne, asjatundlik ja pühendunud. Avaliku võimu teostamine eeldab ühiskonna usaldust ametnike suhtes, ametnikelt seaduspäraselt ja eetilist käitumist ning tegutsemist avalikes huvides.

Avaliku teenistuse eetika on avaliku võimu teostajatelt nõutavate väärtuste ja põhimõtete kogum. Eesti avalikele teenistujatele esitatavad põhimõtted on kõige üldisemalt kajastatud avaliku teenistuse eetikakoodeksis.

Riigikantselei ülesandeks on koordineerida avaliku teenistuse eetika ühtsete põhimõtete väljatöötamist ning levitamist läbi koolituse ja avaliku teenistuse eetika-alase informatsiooni levitamise.

AVALIKU TEENISTUSE EETIKAKOODEKS

<http://www.avalikteenistus.ee/?id=10513>

1. Ametnik on kodanik rahva teenistuses.
2. Ametniku tegevuse aluseks on ametivandes sätestatud austus Eesti Vabariigi põhiseaduse vastu.
3. Ametnik järgib oma tegevuses kodanikelt mandaadi saanud poliitikute õiguspäraselt väljendatud tahet.
4. Avalikku võimu tohib kasutada ainult avalikes huvides.
5. Avaliku võimu teostamine toimub alati seaduse alusel.
6. Avaliku võimu teostamisega käib alati kaasas vastutus.
7. Avaliku võimu teostamine on reeglina avalik tegevus.
8. Ametnik peab avalikes huvides valmis olema ka ebapopulaarsete otsuste tegemiseks.
9. Avaliku võimu teostaja püüdleb võimalikult laia kodanike osavõtu poole võimu teostamisest.
10. Ametnik allutab oma tegevuses ametkondlikud huvid alati avalikele huvidele.
11. Ametnik peab oma tegevuses olema poliitiliselt erapooletu.

12. Ametnik lähtub otsustamisel avalikest ja üldarusaadavatest kriteeriumidest.
13. Ametnik hoidub ka näiliku olukorra loomisest, mis võib seada kahtluse alla tema erapooletuse ja asjade käsitlemise objektiivsuse.
14. Ametnik peab tema kätte usaldatud varaga ümber käima säästlikult, otstarbekalt ja heaperemehelikult.
15. Ametnik kasutab ametikohustuste läbi teatavaks saanud informatsiooni ainult avalikes huvides.
16. Avaliku võimu teostajat iseloomustab ausus ning austus avalikkuse ja kaastöötaja vastu.
17. Ametnik on inimestega suheldes viisakas ja abivalmis.
18. Ametnik on väarikas, vastutustundlik ja kohusetundlik.
19. Ametnik kindlustab pideva enesetäiendamise endast parima andmise avalikus teenistuses.
20. Ametnik aitab igati kaasa ülaltoodud põhimõtete levikule.

ÜLESANDED

1. Leidke tekstist sünonüümid / öelge teiste sõnadega:

- 1) Teostama
- 2) Levitama
- 3) Kajastama
- 4) Tohtima
- 5) Kindlustama
- 6) Allutama
- 7) Lähtuma
- 8) Hoiduma
- 9) Austama
- 10) Järgima

2. Leidke lause lõpule algus.

- 1) on koordineerida avaliku teenistuse eetika põhimõtete väljatöötamist ning levitamist
- 2) tohib kasutada ainult avalikes huvides.
- 3) on väärtuste ja põhimõtete kogum.
- 4) iseloomustab ausus ning austus avalikkuse vastu.
- 5) võib seada kahtluse alla erapooletuse ja objektiivsuse.
- 6) ümber käima säästlikult, otstarbekalt ja heaperemehelikult.

3. Parandage väärad väited.

- 1) Avaliku võimu teostamisega käib alati kaasas vastutamatus.
- 2) Avaliku võimu teostamine on reeglina isiklik tegevus.
- 3) Ametnik aitab igati kaasa põhimõttelageduse levikule.
- 4) Ametnik kindlustab pidevalt oma heaolu avalikus teenistuses.
- 5) Ametnik hoidub otsustamisel avalikest ja üldarusaadavatest kriteeriumidest.
- 6) Ametnik peab avalikes huvides tegema vaid populaarseid otsuseid.
- 7) Ametnik allub oma tegevuses ametkondlikele huvidele.
- 8) Ametnik peab oma tegevuses olema poliitiliselt erapoolik.

- 9) Ametnik on kohalike poliitikute teenistuses.
- 10) Ametnik hoidub ka näiliku olukorra loomisest, kus ta peab käituma erapooletult ja käsitlenema asju objektiivselt.
- 11) Ametnik peab tema kätte antud rahaga säästlikult sisseoste sooritama.
- 12) Ametnik kasutab ametikohustuste läbi teatavaks saanud informatsiooni ainult oma sõprade huvides.

4. Kasutage õiget käänat.

- 1) Võimu tohib kasutada ainult (avalikud huvid)
- 2) Ta kasutab ametikohustuste läbi (teatav) saanud informatsiooni hästi.
- 3) Ametnik peab tema kätte usaldatud (vara) säästlikult ümber käima.
- 4) Ta amet eeldab (usaldusväärus)
- 5) Ametkondlikud huvid allutatakse alati (avalikud huvid)
.....
- 6) Eesti (avalik teenistuja) esitatavaid nõudeid on palju.
- 7) Ta hoidub ohtliku olukorra (loomine)
- 8) Ametnik lähtub otsustamisel (terve mõistus)
- 9) Poliitikud saavad mandaadi (kodanikud)
- 10) Ta järgib oma tegevuses (südametunnistus)

5. Valige ametniku eetikakoodeksist

- 1) viis põhimõtet, mis muudavad ametniku töö keeruliseks;
- 2) viis põhimõtet, tänu millele ametniku töö on huvitav ja kerge.

ning põhjendage oma valikut.

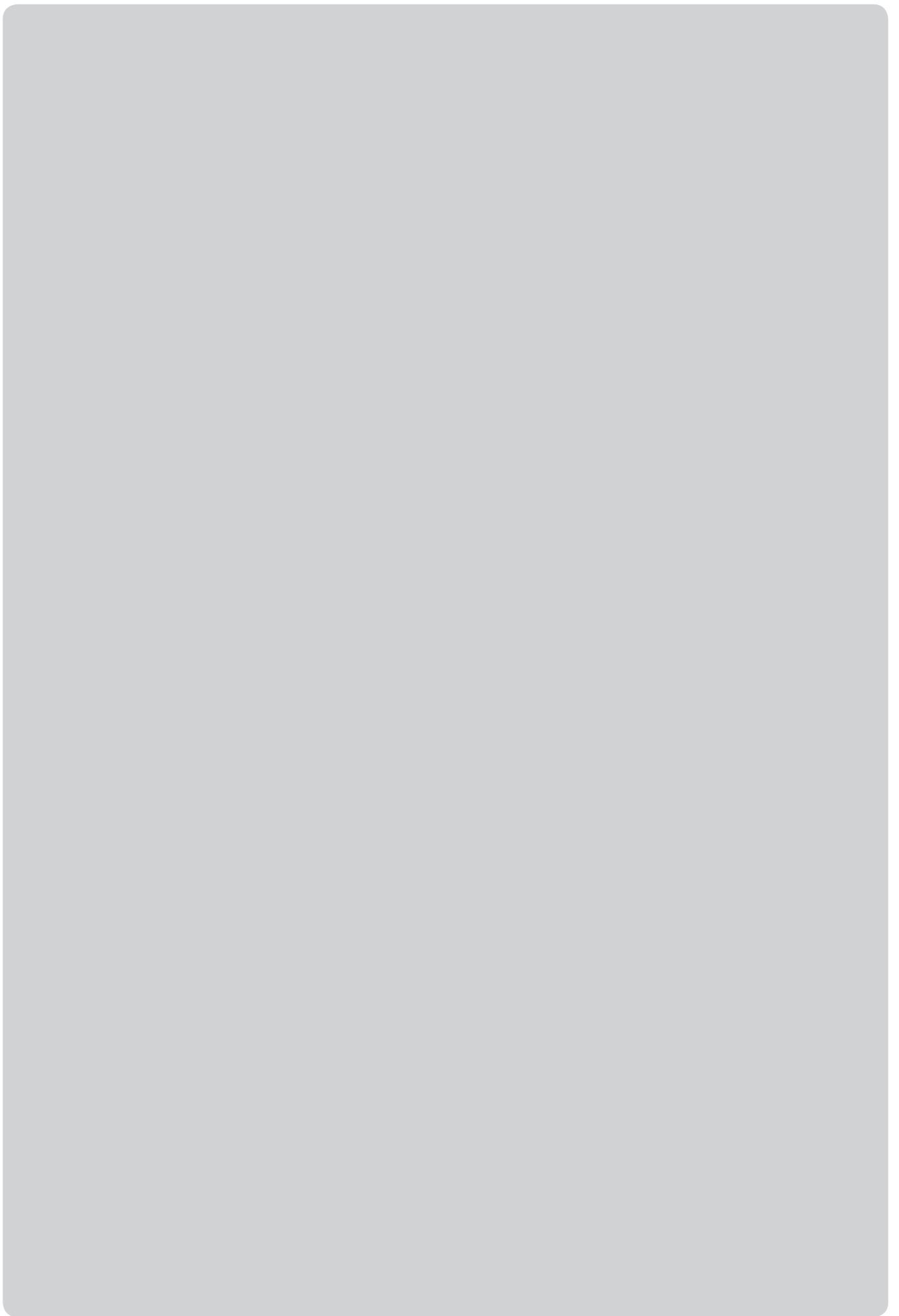
6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Rahvas, kes rajab oma elupüüded kõlbelsele alusele, edeneb ja kasvab. J. Tõnisson

Korrumpeerunud ametnikkond on palju hädaohtlikum kui mingi lobisev parlament.

O. von Bismarck

Poliitiline kultuur ning eetika meil ja mujal

XIX AMETNIK JA EETIKA

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Narva 2010

Juba vanal ajal oli kombeks koostada ametnike jaoks mitmesuguseid reeglis-tikke ja koodekseid. Üks vanemaid teadaolevaid koodekseid on nn „Ateena vanne“, kus on kirjas järgmised nõuded:

- me ei hääbista kunagi oma linna autu või argpüksliku teoga ega jäta kunagi hädas maha oma relvavendi;
- me võitleme linna ideaalide ja pühaduste eest kõik koos ja igaüks eraldi;
- me peame kinni ja täidame linna seadusi ja teeme kõikvõimaliku selleks, et sundida lugupidavalt suhtuma seadustesse ka neid, kes neid millekski ei pea;
- me võitleme pidevalt selle eest, et elustada ühiskonnas kodaniku kohusetunnet;
- nii toimides jätame järeltulijatele maha linna, mis on parem ja ilusam kui enne meid.

Ühelt poolt on sellised eetikakoodeksid vajalikud korruptsiooni ennetamiseks, teisalt aga selleks, et anda informatsiooni mingi elukutse käitumisnormide kohta. Enamikes koodeksites puuduvad karistused. Nende mõte on eelkõige selles, et kui inimesed teavad, kuidas oma ameti valdkonnas ei tohi käituda, siis nad nii ka ei tee.

Tavaliselt reguleeritakse selliste koodeksite abil olukordi, kus ametniku huvid võivad sattuda vastuollu ametiasutuse huvidega ja kahjustada asutuse head nime või riigi prestiiži. Võimuga spekulereerimist peeti lubamatuks ka vanal ajal.

Ühiskonna demokratiseerumise tõttu on uuemates ametikoodeksites vastutus mõneti hajunud, mistõttu ametnik pole oma otsuste tegemisel nii iseseisev. Seetõttu on ka tema professionaalsus langenud.

Samal ajal on üldine huvi ametniku kutse-eetika vastu tõusnud. Selleks on olnud kaks põhjust: ühelt poolt üldine moraalikriis, teisalt elu liigne politiseeritus mitte ainult Eestis, vaid ka mujal maailmas. Seetõttu soovitakse just ametnikus näha tasakaalustavat jõudu, mis oleks neutraalne ja suudaks leevendada riigi ning kodanike vahel järjest sagedamini tekkivaid konflikte.

Ametniku rolli kahesus on ilmne – ühelt poolt on ta kutsutud järgima poliitikute soove, ta peab olema valmis tegema nn ebapopulaarseid otsuseid, kuid teisalt peab ta olema neutraalne, lähtuma selgetest kriteeriumitest ja silmas pidama üleüldist kasu.

Just neid argumente silmas pidades võttis Riigikogu 1999. aastal vastu Eesti avaliku teenistuse eetikakoodeksi. Avaliku teenistuse ametnike eetikakoodeks on vaid üks paljudest kutseetika koodeksitest. Huvi taoliste koodeksite vastu on Eestis kasvamas ja ilmselt mõjutab see positiivselt ka kõlbelist kliimat tervikuna.

ÜLESANDED

- 1. Kirjutage tekstist välja 15 olulist sõna või väljendit. Tutvustage neid teistele.**
- 2. Lõpetage laused.**
 - 1) Eetikakoodeksid on vajalikud
 - 2) Ametnikus soovitakse näha
 - 3) Huvi eetikakoodeksite vastu on
 - 4) Ametnik pole oma otsuste tegemisel iseseisev, sest
 - 5) Üks vanimaid eetikakoodekseid on
 - 6) Eetikakoodeksi abil reguleeritakse olukordi, kus
 - 7) Huvi eetikakoodeksite vastu mõjutab
 - 8) Eetikakoodeksis puuduvad karistused, sest
 - 9) Võimuga spekulereimist peeti
 - 10) Ametnik peab olema valmis tegema
- 3. Leidke lausetest, millised sõnad peavad olema mitmuse osastavas käändes. Joonige alla sõnad, millega koos seda käänat kasutatakse.**
 - 1) Ametnike jaoks koostatakse mitmesugune reeglistik ja koodeks.
 - 2) Ametnikud täidavad linna seadus.
 - 3) Tulevikus on linn parem ja ilusam kui enne meie.
 - 4) Koodeksi abil reguleeritakse keeruline olukord.
 - 5) Ametnikes soovitakse näha tasakaalustavad jõud.
 - 6) Tahaks leevendada riigi ning kodanike vahel tekkivad konfliktid.
 - 7) Ametnikud on kutsutud järgima poliitikute soovid.
 - 8) Ta peab olema valmis tegema ebapopulaarsed otsused.
 - 9) Kõik argumendid silmas pidades võttis Riigikogu vastu avaliku teenistuse eetikakoodeksi.
 - 10) Huvi eetika vastu mõjutab positiivselt kõlbelised põhimõtted.
- 4. Kommenteerige iga punkti. Tooge näiteid, kuidas iga punkti teostada saab.**
 - 1) Me ei häbista kunagi oma linna autu või argpüksliku teoga.
 - 2) Me ei jäta kunagi hädas maha oma relvavendi.

- 3) Me võitleme linna ideaalide ja pühaduste eest kõik koos ja igaüks eraldi.
- 4) Me peame kinni ja täidame linna seadusi.
- 5) Teeme kõikvõimaliku selleks, et sundida lugupidavalt suhtuma seadustesse ka neid, kes neid millekski ei pea.
- 6) Me võitleme pidevalt selle eest, et elustada ühiskonnas kodaniku kohusetunnet.

5. Avaldage arvamust.

- 1) Mida tähendab / milles väljendub üldine moraalikriis?
- 2) Kuidas on elu liigselt politiseeritud?
- 3) Millisel viisil ametniku huvid võivad sattuda vastuollu ametiasutuse huvidega?
- 4) Kes on relvavennad?
- 5) Mis on linna ideaalid ja pühadused?
- 6) Kuidas ametnik saab leevendada riigi ning kodanike vahel tekkivaid konflikte?
- 7) Miks ei ole ametnik oma otsuste tegemisel iseseisev?
- 8) Milliseid ebapopulaarseid otsuseid ametnikud tegema peavad?
- 9) Mida tähendab „üleüldist kasu silmas pidama“?
- 10) Kui aktuaalne on „Ateena vanne“ tänapäeval?

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Me poome väikesed vargad võlla ja määrame suured avalikku teenistusse. Aisopos.

Kui kaob moraal, kaob ka rahvas

Kas ametnikueetika on võimalik?

XX

EESTI AMETNIKUD ON EUROOPA TUBLIMAD

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Alustan seda kirjutist samade sõnadega nagu minu eelkäija välisministriametis Toomas Hendrik Ilves ühte kirjatükki aastaid tagasi, selles sisaldus mõte, et raha võib teenida igaüks, kuid riiki saavad teenida ainult parimad.

Ma olen mõnda aega olnud arvamusel, et Eesti ühiskonna arengutase on nüüdseks küll nii kaugel, kus lahmiv ametnike söimamine pole enam popp, sest järjest enamad mõistavad, et professionaalse ja ausa ametkonnata poleks ka korralikult toimivat riiki. Aga näib, et olen olnud pisut ennatlik ja idealistlik. Koos majanduskasvu aeglustumisega on kiiresti tekkinud ideid, et suur osa hädast peitub laiskades ja rumalates ametnikes, kes tuleb kiiresti lahti lasta.

Kindlasti saab siin ja seal mõne ametikoha koondada, kuid mingit üleüldist ja suurt lõikamis-lainet pole eriti võimalik ette võtta. Nii üllatav kui see ka ei tundu, aga Eesti on Euroopa Liidus ka suhtarvude järgi üks kõige väiksema avaliku sektori kuludega riik. Ehk õhuke riik, nagu me armastame öelda. Ja see tähendab ennekõike ka Euroopa üht tõhusaimat ametnikkonda, kus väiksemate kuludega tehakse märksa enam kui Euroopas keskmiselt.

Aga tagasi ametnike söimamise juurde. Ma olen alati olnud lahmvate ja ebaadekvaatsete üldistuse vastu – *a la* kõik poliitikud on vargad, kõik ametnikud on laisad jne. Jah, kindlasti on võimalik leida mõnd juhmi ametnikku, aga kindlasti ka saamatut arsti või käpardist taksojuhti ja muuseas isegi rumalavõitu poliitiku otsa võib sattuda. Aga ükski üksikjuhtum ei saa olla piisav alus, et öelda midagi üldistavalt halba kõigi ametnike, arstide, taksojuhtide või poliitikute kohta.

Ma olen töötanud koos nii munitsipaal- kui ka riigiametnikega viimased üheksa aastat. Ja enamik tollase Nõmme linnaosavalitsuse, kultuuriministeeriumi ning praegu välisministeeriumi ametnikke on väga head ametnikud. See tähendab, et need inimesed hoolivad Eesti riigist, nad teavad, mida nad teevad ja samas on jätkuvalt õppimisvõimelised.

Mõtlesin, aga ei suutnud meenutada, et oleksin koos töötanud mõne põhimõtteliselt laisa, rumala või ahne ametnikuga. Ja mul ei ole mingit alust eeldada, et need ametkonnad on erandid. Olen täiesti kindel, et Eestis on kujunenud välja tugev, professionaalne ja meie riigist hooliv ametnikkond. Ja seda mitte ainult eespool nimetatud asutustes.

Kõige paremini kinnitavad seda tunnet faktid ja tegelik elu. Eesti kiire areng on paljuski tänu võlgu meie liikmelisusele Euroopa Liidus ja NATOos ning sellele tööle ja pühendumisele, mis tuli teha, et ELi ja NATO liikmeks saada. Kõikvõimalike reformide elluviimine, liitumiskõnelused Brüsseliga, sadade seaduste analüüsimine ja kirjutamine ning palju muud. Tööka ja nutika ametnikkonnata ei oleks me nii kaugel, kus oleme. Samuti ei maksa unustada, et Eesti on kõigist uutest ELi liikmesriikidest kõige vähem korrumppeerunud riik. Laiskade, lollide ja ahnete ametnikega poleks see lihtsalt võimalik.

Hästi, võib ju ka väita, et see kõik oli enne meie liitumist ELi ja NATOga, et pärast suure eesmärgi saavutamist on hoog raugenud. Ka see pole õige. Nelja aasta jooksul ELis on Eesti positsioon oluliselt tugevnenud kõigis valdkondades, jätkuvalt on tulnud teha uusi seadusi ja seadusemuudatusi, mis võimaldavad meil elada samalaadses õiguslikus keskkonnas kui teised Euroopa riigid. Me oleme Schengeni viisaruumi liige, me liigume elatustasemes päris kiiresti järele nn vanadele ELi liikmesriikidele.

See kõik poleks võimalik, kui ametnikud nagu üks mees läheksid kell pool viis tassi pesema, et hiljemalt kell viis välisukse pauku selja tagant kuulda. See kõik poleks võimalik, kui suurema

osa tööpäevast moodustaksid kohvipausid, pikad lõunad ja lehelugemised. Siis me ei saaks olla tõhusalt ja edukalt toimiv riik, kus avaliku sektori osakaal on võrreldes teiste ELi riikidega kõige väiksem.

Üks päris suur viga oleks vastandada poliitikuid ja ametnikke ning avalikku sektorit ja erasektorit. Parim tulemus meie riigile tuleb koostöös. Kui poliitik usaldab ametnikku ja vastupidi, ettevõtja riigiteenistajat ja vastupidi. Üks ilma teiseta hakkama ei saa, sest siis poleks ka Eesti riiki tema praegusel kujul.

Minu isiklik kogemus nii Nõmme linnaosavalitsuse, kultuuriministeeriumi kui välisministeeriumi juhina on see, et hea ametniku tunnus on eelkõige lojaalsus Eesti riigile ja mitte ühele või teisele parteile. Isegi kui ametnik kuulub mõnda parteisse. Mul on olnud ametnikest kolleege, kes on kuulunud erinevatesse parteidesse. Ja nende tegevuse sisu ega kvaliteeti pole määranud nende maailmavaade, vaid soov aidata kaasa linna või riigi arengule.

Minu soov on, et ka majanduskasvu aeglustumise perioodil iseloomustaks avalikku sektorit eelkõige lugupidamine üksteise vastu ning üksteist toetav tegevus Eesti kärke arengu jätkumisel. Vaid sel juhul saab Eesti avalik sektor olla hea partner erasektorile. Üks Eesti edu jätkumise võtmest on tegus, professionaalne ja aus ametnikkond ning professionaalsele ja ausale ametnikule tuleb seda ka öelda. Tuleb öelda, et riik vajab teda. Ja õigeim sõnumiedastaja ametnikule on poliitik.

ÜLESANDED

1. Leidke tekstist kõik sõnad ja väljendid, millega iseloomustatakse ametnikke (ja teisi töötajaid).

Professionaalne, aus, ...

2. Leidke tekstist sünonüümid sõnadele ja väljenditele:

- 1) Sinisilmne
- 2) Vallandama
- 3) Väljaminek
- 4) Küllaldane põhjus
- 5) Printsipiaalselt
- 6) Austus
- 7) Ustavus
- 8) Toime tulema
- 9) Mõtlematu kriitika
- 10) Ind on vaibunud
- 11) Meelde tuletama
- 12) Kõik korraga

3. Mida tähendavad järgmised mõisted?

- 1) Toimiv riik
- 2) Suur lõikamislaine
- 3) Õhuke riik
- 4) Tõhus ametnikkond
- 5) Jätkuvalt õppimisvõimeline
- 6) Liitumiskõnelused
- 7) Schengeni viisaruum
- 8) Elatustase
- 9) Avalik sektor
- 10) Erasektor

4. Pange lünkadesse sõnad sobivas käändes.

1) Ausa poleks ka korralikult toimivat riiki.	a) ametkond
2) See kõik oli enne meie liitumist	b) EL ja NATO
3) Eesti positsioon on oluliselt tugevnenud	c) kõik valdkonnad
4) Praegu peaks iseloomustama üksteist toetav tegevus.	d) avalik sektor
5) Need inimesed hoolivad	e) Eesti riik
6) Nende tegevuse sisu määrab soov aidata kaasa	f) riigi areng
7) Üksikjuhtumi põhjal ei saa öelda midagi halba kõigi kohta.	g) arstid ja taksojuhid
8) Suur viga oleks vastandada	h) avalik ja erasektor
9) Me liigume elatustasemes kiiresti järele	i) vanad ELi liikmesriigid
10) tuleb öelda, et riik vajab teda.	j) aus ametnik

5. Seletage, miks autor kasutab järgmistes lausetes täisminevikku mitte lihtminevikku.

- 1) Ma olen mõnda aega olnud arvamusel, et Eesti on hästi toimiv riik, kus ametnike söimamine pole popp. Aga näib, et olen olnud pisut ennatlik ja idealistlik.
- 2) Ma olen töötanud koos nii munitsipaal- kui ka riigiametnikega viimased üheksa aastat.
- 3) Koos majanduskasvu aeglustumisega on kiiresti tekkinud ideid, et suur osa hädast peitub laiskades ja rumalates ametnikes, kes tuleb kiiresti lahti lasta.
- 4) Ma olen alati olnud lahmivate ja ebaadekvaatsete üldistuse vastu.
- 5) Hästi, võib ju ka väita, et see kõik oli enne meie liitumist ELi ja NATOga, et pärast suure eesmärgi saavutamist on hoog raugenud.
- 6) Nelja aasta jooksul ELis on Eesti positsioon oluliselt tugevnenud kõigis valdkondades, jätkuvalt on tulnud teha uusi seadusi ja seadusemuudatusi.
- 7) Mul on olnud ametnikest kolleege, kes on kuulunud erinevatesse parteidesse.

6. Arutlege.

Kuidas seletada ütlust, et raha võib teenida igaüks, kuid riiki saavad teenida ainult parimad? Kas olete sellega nõus?

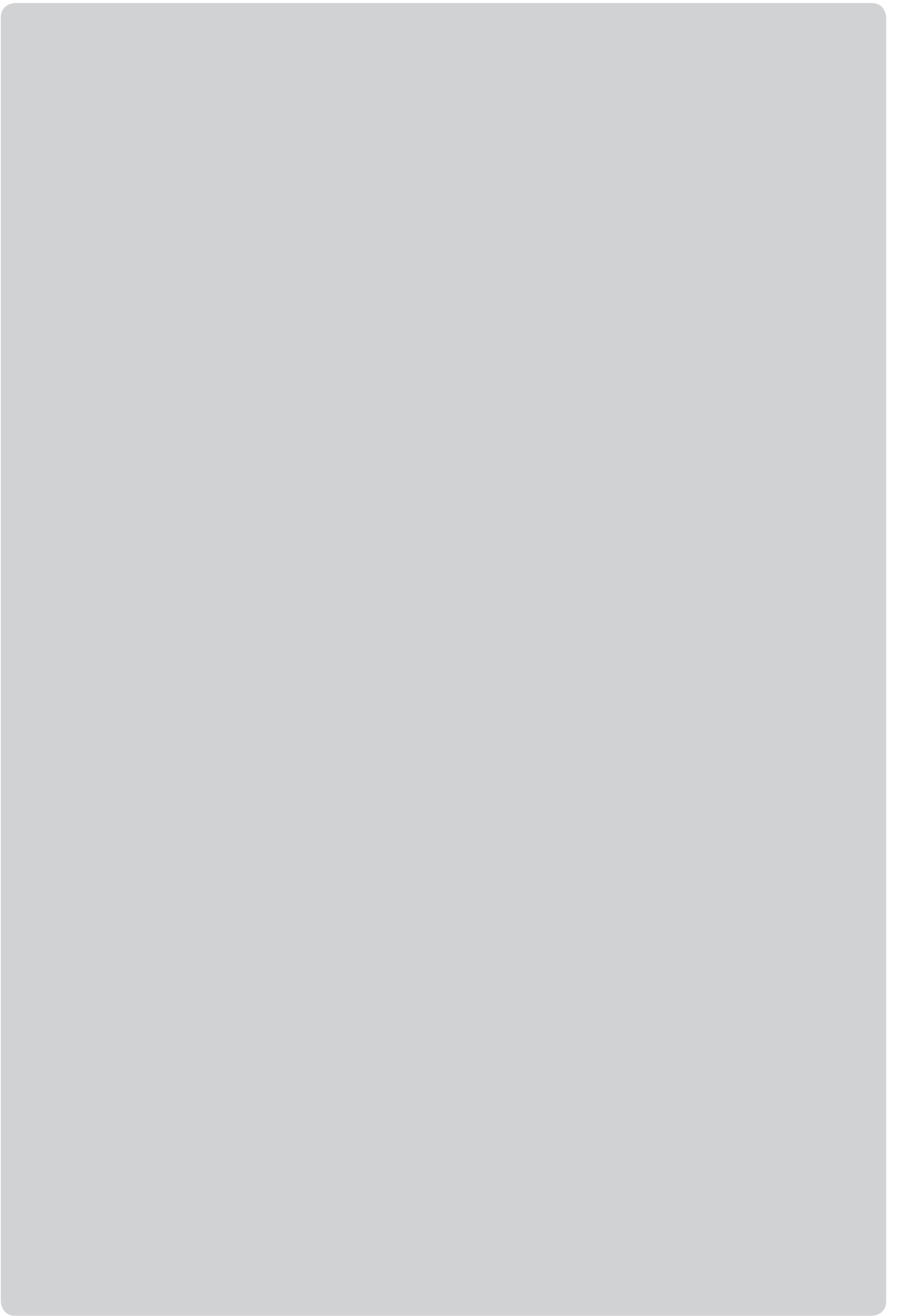
Milliste argumentidega toetab Urmas Paet pealkirjas esitatud väidet?

7. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Eesti ametnikud – nende poolt ja vastu?

Demokraatia volitab asjatundmatuid inimesi valima rikutud väheseid. G. Shaw

Riik on oma rahva lootuste summa. L. Meri

XXI ÕIGUSED, VABADUSED JA KOHUŠTUSED EESTI PÕHISEADUSES

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Eestis elavate kodanike ja välismaalaste jaoks kehtivad põhi-seaduse kohaselt järgmised olulised õigused ja vabadused:

- võrdsus seaduse ees;
- õigus pöörduda kohtusse oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral;
- õigus elule;
- kellegi au ega head nime ei tohi teotada;
- kedagi ei tohi kohelda ega karistada julmalt või tema väarikust alandavalt;
- õigus vabale eneseteostamisele;
- isikupuutumatus: kellelki ei võeta vabadust muidu, kui seaduses ettenähtud juhtudel ja korras;
- kedagi ei tohi pidada kuriteos süüdlaseks enne kohtuotsust;
- õigus tervise kaitsele;
- õigus kuuluda ühinguisse;
- omandipuutumatus;
- kodupuutumatus;
- liikumisvabadus;
- usuvabadus;
- õigus oma autoriõiguste kaitsele;
- kedagi ei tohi karistada üksnes tema veendumuste pärast;
- sõnavabadus;
- koosolekuvabadus.

Eesti põhiseaduses on ka õigusi, mis ei laiene mittekodanikele:

- ühtki Eesti kodanikku ei tohi Eestist välja saata ega takistada Eestisse asumast (välisriigile võib kodanikku kui kurjategijat välja anda lepingu täitmiseks vastava seaduse alusel);
- ainult kodanikul on välismaal viibides õigus Eesti riigi kaitsele;
- ainult kodanikul on õigus kuuluda mõnda erakonda;
- kodaniku tahte vastaselt ei tohi ametiasutused ja ametivõimud koguda andmeid tema veendumuste kohta;
- vähemalt 18-aastasel kodanikul on õigus osaleda riigikogu valimistel ja rahvahääletusel;
- vähemalt 21-aastane hääleõiguslik kodanik võib kandideerida riigikokku ja vähemalt 40-aastane sünnipärane kodanik võib kandideerida vabariigi presidendiks.

Eestis kehtivad ka mõned rahvusliku iseloomuga põhiseaduslikud õigused:

- igal eestlasel, sõltumata kodakondsusest, on õigus asuda Eestisse;
- igal eestlasel on õigus saada eestikeelset haridust;
- vähemusrahvustel on seaduse alusel õigus luua kulturomavalitsusi;
- igal eestlasel on õigus pöörduda riigiasutuste, omavalitsuste ja nende ametiisikute poole ja saada vastuseid eesti keeles;
- riigiasutuste ja omavalitsuste asjaajamiskeel on eesti keel.

Lisaks õigustele on põhiseaduses kirjas ka kohustused:

- kodaniku kohus on olla ustav põhiseaduslikule korrale ja kaitsta Eesti iseseisvust;
- igaüks on kohustatud säästma loodust ja keskkonda ning hüvitama sellele tekitatud kahju;
- kooliealistel lastel on õppimine seaduses määratud ulatuses kohustuslik;
- igaüks on kohustatud tasuma seadusega sätestatud riiklikke makse, lõive, trahve ja koormisi;
- igaüks on kohustatud tasuma omavalitsuste poolt seaduse alusel kehtestatud makse ning täitma samas korras kehtestatud koormisi.

ÜLESANDED

1. Leidke tekstist igale sõnale vastandsõna ning moodustage sellega täislause.

- 1) Andma – võtma
- 2) Korratus
- 3) Õigusetus
- 4) Kulutama
- 5) Vabatahtlik
- 6) Mitte keegi
- 7) Vangistus
- 8) Ründama
- 9) Vääritus
- 10) Süütu
- 11) Pooldaja

2. Ühendage sobivad paarid.

1) võrdsus seaduse ees	a) kellegi kodu ei tohi hõivata
2) õigus elule	b) oma mõtteid võib vabalt väljendada
3) kellegi head nime ei tohi teotada	c) oma töö võib ise valida
4) õigus vabale eneseteostamisele	d) igaüks peab saama arstiabi
5) liikumisvabadus	e) kuulsad ja rikkad ei tohi seadust rikkuda
6) kodupuutumatus	f) teise isiku loomingu ei tohi loata kasutada
7) õigus tervise kaitsele	g) kedagi ei tohi laimata
8) õigus kuuluda ühinguisse	h) igaüks tohib reisida
9) sõnavabadus	i) kedagi ei tohi tappa
10) õigus oma autoriõiguste kaitsele	j) igaüks võib olla eri ühingute liige

3. Parandage väärad väited.

- 1) Eesti Vabariigi presidendiks võib kandideerida 18-aastane kodanik.
- 2) Eestlased võivad luua kulturomavalitsusi.
- 3) Omavalitsustes peavad kõik rääkima eesti keeles.
- 4) Ametivõimu tahte vastaselt ei tohi kodanikud koguda andmeid tema veendumuste kohta.
- 5) Eesti riik ei saa välismaal viibivat kodanikku kaitsta.
- 6) Riigikokku kandideerimiseks peab olema hea hääl.

- 7) Erakonda võivad Eestis astuda kõik soovijad.
- 8) Riigikogu hääletamisel osalemiseks peab olema 21-aastane.
- 9) Ühtki Eesti kurjategijat ei tohi Eestist välja saata.
- 10) Ainult kodanikul on õigus saada eestikeelset haridust.

4. Tooge näiteid, kuidas iga kohustust täita saab.

- 1) Kodaniku kohus on olla ustav põhiseaduslikule korrale ja kaitsta Eesti iseseisvust.
- 2) Igaüks on kohustatud säästma loodust ja keskkonda ning hüvitama sellele tekitatud kahju.
- 3) Kooliealistel lastel on õppimine seaduses määratud ulatuses kohustuslik.
- 4) Igaüks on kohustatud tasuma seadusega sätestatud makse, lõive, trahve ja koormisi.

5. Moodustage käskiv kõneviis kasutades järgmisi sõnu ja väljendeid.

- 1) õigus tervise kaitsele – Kaitseke oma tervist! Ärge rikkuge oma tervist!
- 2) õigus kuuluda ühinguisse
- 3) kellegi au ega head nime ei tohi teotada
- 4) omandipuutumatus
- 5) kodupuutumatus;
- 6) liikumisvabadus
- 7) usuvabadus
- 8) õigus oma autoriõiguste kaitsele
- 9) kedagi ei tohi karistada üksnes tema veendumuste pärast
- 10) sõnavabadus
- 11) koosolekuvabadus

6. Arutlege.

Miks mõned Eesti õigused kehtivad ainult kodanikele ja eestlastele? Kas selline põhimõte on õiglane?

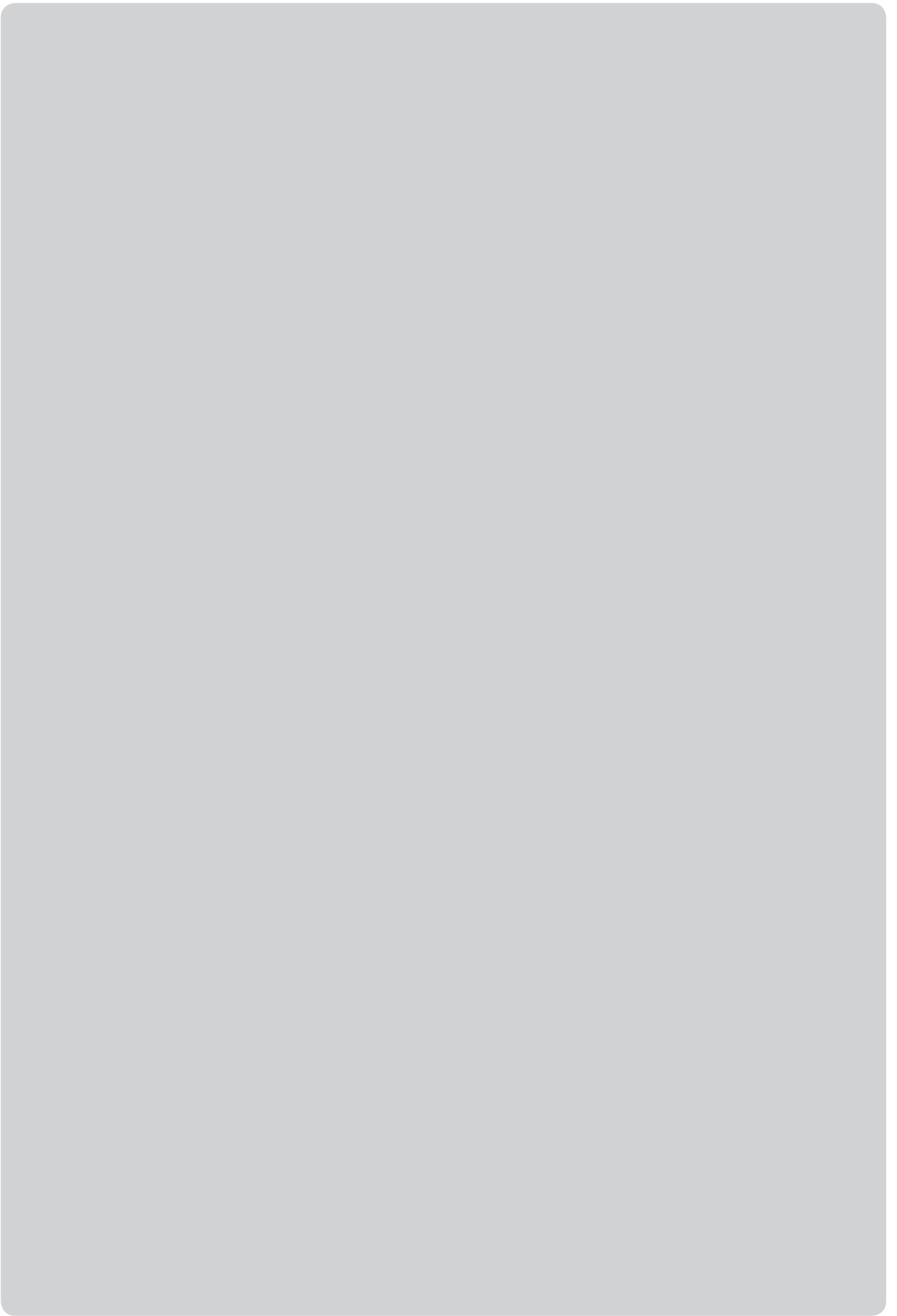
Kas põhiseaduslikud õigused ja kohustused on tasakaalus?

7. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Inimesed ei hinda mitte õigusi, vaid eesõigusi. H. Mencken

Võrdsus on inimeste loodud süsteem. Me ei sünni võrdsetena. Arendt

Iga kodanik peab teadma oma õigusi ning mitte unustama oma kohustusi

XXII DEMOKRAATLIKE VALIMISTE TUNNUSED

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Võrdõiguslikkus

Kõikidele kandidaatidele peab olema tagatud sõna-, koosolekute ja liikumisvabadus.

Perioodilisus

Igal valitud ametiisikul tuleb leppida ohuga, et nad võidakse ametist maha hääletada. Ainsaks erandiks on kohtunikud: nende erapooletuse tagamiseks määratakse kohtunikud tavaliselt ametisse kogu eluks ning neid võib tagandada vaid tõsise seaduserikkumise tõttu.

Massilisus

Kodaniku ja valija määratlus peab olema nii lai, et see hõlmaks suurema osa täiskasvanud elanikest. Demokraatia ajaloos pole see aga sugugi mitte alati nii olnud. Näiteks USA-s oli 1787. aasta konstitutsiooni järgi valimisõigus ainult valgetel varaomanikest meestel. Varanduslik tsensus kadus XIX sajandi algul, naised said valimisõiguse riigi esindusorganisse alles XX sajandil, vaid ühel juhul veidi varem (Uus-Meremaal 1893, Soomes 1906, Norras 1907, Eestis 1920, Prantsusmaal 1945 ja Hispaanias alles 1977). Siiski esineb valimistel ka tänapäeval mitmeid piiranguid:

- vanus;
- paiksus;
- teovõimelisus;
- keeleoskus;
- mõnel maal ka kirjaoskus jne.

Eestis ei saa valimistel osaleda need, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud ja kannavad karistust kinnipidamiskohtades. Samas ei ole demokraatlikes riikides, sh ka Eestis seatud valimiste toimumise tingimuseks osavõtu protsenti. Vaid 1989. aasta kohalikel valimistel ja 1992. aasta nn vahevalimistel oli nõudeks, et valimiste toimumiseks peab selles osalema 50% pluss üks valija.

Praegu ei ole Eestis valimistel osalemine kohustuslik, kuid ühed kohustuslikud valimised on Eesti Vabariigi ajaloos siiski olnud. Nimelt said 1932. aasta referendumil mitteamalised kodanikud Eestis trahvida.

Valimisaktiivsus, eriti kohalike volikogude valimistel, on tavaliselt väike, püsides 30-40% piirimaal. Politoloogiprofessor Galan Irwin on kirjutanud: „Kuidas saab keegi kõnelda enamuse nimel, kui enamuse ei võtnud valimistest osa? Kuidas saab poliitik tunda, et rahvas on ta valinud, kui enamik rahvast ei hääletanud?“

Suurt valimisaktiivsust peetakse demokraatia väärtuseks. Väike valimisaktiivsus seab kahtluse alla valitava organi seaduslikkuse ja usaldatavuse. Mida ette võtta? Mitmete riikide kogemused kinnitavad, et kohustuslik valimine suurendab osalusprotsenti. Selliseid riike on maailmas üle 20. Enamik neist asub küll Lõuna-Ameerikas ja kuulub selliste riikide hulka, mida oleks raske Eestile demokraatia arendamisel eeskujuks tuua. Samas on valimas käimine kohustuslik ka Austraalias, Belgias, Luksemburgis ja Kreekas. Viimases on valimine kohustuslik alla 70-aastastele valimisõiguslikele kodanikele. Valimistel mitteosalemine võib Kreekas kaasa tuua vangistuse ühest kuust kuni ühe aastani. Inimeste valima sundimist ei saa pidada demokraatlikuks, kuid sellel mõttel on ka teine pool. Kõik peaksid küll valima minema, kuid kõik ei pea valimisedelile midagi kirjutama. Teiste riikide kogemus kinnitab, et rikitud valimisedelite osakaal ei ole sundvalimistel kuigi suur. Seega, kui keegi juba valima läheb, eelistab ta sel juhul enamasti ka oma hääle anda.

Selgepiirilisus

Rahva valitud esindajad hoiavad küll võimuohje, kuid peavad ise alluma seadustele. Demokraatlikud valimised ei seisne vaid kandidaatide seast valiku tegemises. Valijatelt võidakse paluda poliitikas arvamust avaldada rahvaküsitlusel ja -hääletusel.

Ühetaolisus

Ühetaolisus tähendab seda, et igal valijal on üks hääl ning nendel häälteil on võrdne kaal. Teatud piirangud tulenevad proportsionaalse valimissüsteemi mõnest iseärasusest. Näiteks Eestis kehtiva 5% valimiskünnise puhul ei pääse kompensatsioonimandaatide jaotamisel riigikogusse erakond, kes kogub alla 5% valijate antud häältest. Sellise erakonna liikmetel on võimalik saada Riigikokku vaid siis, kui kogutakse kas isikumandaat või ringkonnamandaat. Ülejäänud hääled lähevad aga „kaduma”. Erandlikult huvitavad olid 1989. aasta kohalikud valimised Eestis: valijal oli tookord õigus seada kandidaate oma eelistuse järgi pingeritta.

Otsesus

Valija annab tavaliselt oma hääle otseselt kas saadikukandidaatidele või kandidaatide nimekirjale. (Viimast valimisviisi käsutatakse enamasti siiski kahekojalise parlamendi puhul ülemkoja valimisel). Otsesed valimised tähendavad seda, et valimistulemused peavad selguma otse rahva poolt antud hääletuse tulemusena. On vaid üks erand otsese valimise põhimõttest – asendusliikme asumine Riigikogusse.

Salajasus

Keegi ei tohi teada saada, kelle (või mille) poolt valija hääletas. Paljudes riikides kasutatakse valimistel eeltingimustena kautsjoni või teatud hulga toetusallkirjade kogumist. Kui valimised on möödas, lepivad kaotajad valijate otsusega. Kui võimul olnud partei kaotab, annab ta võimu rahulikult üle. Ükskõik, kes ka ei võidaks, lepitakse poolte vahel kokku, et ühiskonna üldprobleemide lahendamisel tehakse koostööd. Poliitikas ei tarvitse konkurendid üksteisele meeldida, kuid nad peavad üksteist taluma ja endale teadvustama, et neil kõigil on täita riigis vajalik ja tähtis osa.

ÜLESANDED

1. Kirjutage tekstist välja 12 tundmatut sõna ja väljendit. Küsige rühmakaaslastelt, mida need tähendavad. Kontrollige sõnaraamatu abil.

2. Moodustage nimisõnadest omadussõnad ja tehke nendega teksti põhjal laused.
 - 1) Võrdõiguslikkus – võrdõiguslik. Seaduse järgi on kodanikud võrdõiguslikud.
 - 2) Massilisus
 - 3) Perioodilisus
 - 4) Selgepiirilisus
 - 5) Ühetaolisus
 - 6) Aktiivsus
 - 7) Õigus
 - 8) kohustuslikkus
 - 9) Salajasus
 - 10) Otsesus
 - 11) Paiksus
 - 12) Teovõimelisus

3. Valige lausete alt lünkadesse õiged sõnad.
 - 1) Kõikidele kandidaatidele peab olema ...b).. sõna-, koosolekute ja liikumisvabadus.
 - 2) Kohtunikud tavaliselt ametisse kogu eluks ning neid võib tagandada vaid tõsise seaduserikkumise tõttu.
 - 3) Kodaniku ja valija määratlus peab olema nii lai, et see suurema osa täiskasvanud elanikest.
 - 4) Eestis ei ole seatud valimiste tingimuseks osavõtu protsenti.
 - 5) Eesti Vabariigi ajaloos ühed kohustuslikud valimised.
 - 6) Samas on käimine kohustuslik ka Austraalias, Belgias, Luksemburgis ja Kreekas.
 - 7) Inimeste valima sundimist ei saa demokraatlikuks.
 - 8) Kõik peaksid küll minema, kuid kõik ei pea valimisedelile midagi kirjutama.
 - 9) Demokraatlikud valimised ei seisne vaid kandidaatide seast valiku
 - 10) Teatud piirangud tulenevad proportsionaalse valimissüsteemi mõnest
 - 11) Üks kord valimiste ajaloos oli valijal õigus seada kandidaate oma eelistuse järgi

1	a) tagada	b) tagatud	c) tagumine	d) tagama
2	a) määrab	b) määratakse	c) määratud	d) määratakse
3	a) hõlmaks	b) hõlmad	c) hõlmatud	d) hõlmatakse
4	a) toimumine	b) toimumise	c) toimumist	d) toimuda
5	a) olnud	b) on oldud	c) on olnud	d) oli olnud
6	a) valimas	b) valima	c) valida	d) valides
7	a) pidada	b) pidama	c) pidades	d) pidamas
8	a) valida	b) valima	c) valimises	d) valimas
9	a) tegemas	b) tegemises	c) tegema	d) tehes
10	a) iseärasus	b) iseärasuse	c) iseärasust	d) iseärasusest
11	a) pingerea	b) pingerida	c) pingeritta	d) pingereasse

4. Moodustage alloleva tekstilõigu põhjal küsimused järgmiste küsisõnadega. Esitage küsimus paarilisele ja kontrollige, kas ta leiab tekstist vastuse.

- 1) Kus
- 2) Mida teevad
- 3) Millal
- 4) Mida
- 5) Kellele
- 6) Kui palju
- 7) Mille
- 8) Millisel juhul
- 9) Kuidas
- 10) Missugune

Paljudes riikides kasutatakse valimistel eeltingimustena kautsjoni või teatud hulga toetus-alkkirjade kogumist. Kui valimised on möödas, lepivad kaotajad valijate otsusega. Kui võimul olnud partei kaotab, annab ta võimu rahulikult üle. Ükskõik, kes ka ei võidaks, lepatakse poolte vahel kokku, et ühiskonna üldprobleemide lahendamisel tehakse koostööd. Poliitikas ei tarvitse konkurendid üksteisele meeldida, kuid nad peavad üksteist taluma ja endale teadvustama, et neil kõigil on täita riigis vajalik ja tähtis osa.

5. Argumenteerige järgmiste väidete poolt ja vastu:

Hääletamine peab Eestis olema kohustuslik. Mittehääletajad peavad trahvi maksma.

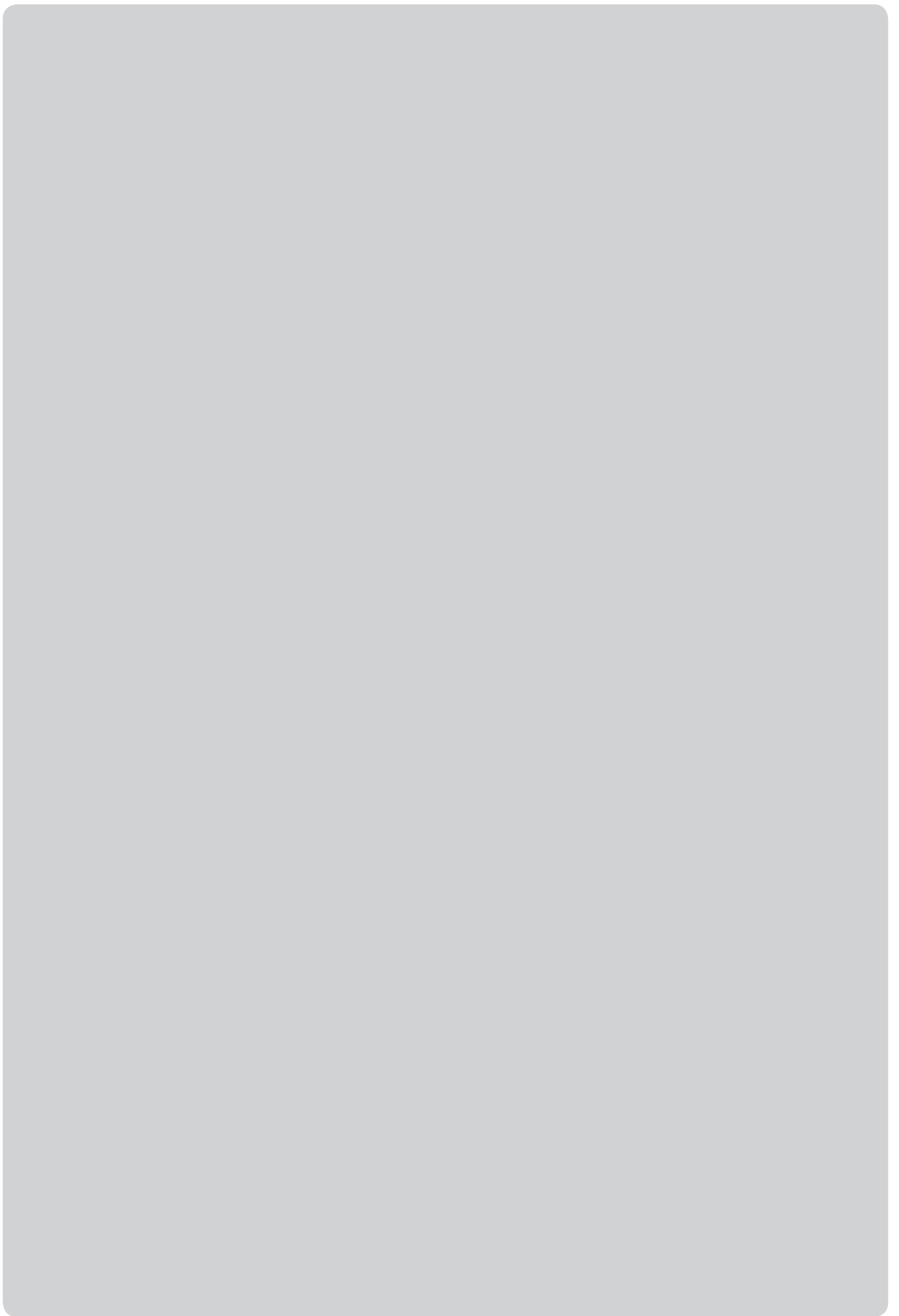
Poliitik ei saa kõnelda enamuse nimel, kui enamuse ei võtnud valimistest osa. Poliitik ei saa tunda, et rahvas on ta valinud, kui enamik rahvast ei hääletanud.

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Valimisi võidetakse peamiselt sellepärast, et enamuse inimesi hääletab kellegi vastu, mitte kellegi poolt. F. Adams

Tahame oma saadikutelt seda, mida nad enne valimisi olid meile lubanud

Hääleta inimese poolt, kes kõige vähem lubab, tema valmistab ka kõige vähem pettumust. B. Baruch

XXIII KORRUPTSIOON. MÄÄRATLUS, VÕITLUS SELLE VASTU, PÕHJUSED JA TAGAJÄRJED

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS
TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE
ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Justiitsministeerium. Korruptsiooni määratlus 25. august 2009

Kõige levinum korruptsiooni definitsioon on **ametiseisundi kuritarvitamine omakasu eesmärgil**. Ka Eesti korruptsioonivastase seaduse järgi on korruptiivne tegu ametiseisundi kasutamine omakasu eesmärgil, tehes põhjendamatu või õigusvastaseid otsuseid või toiminguid või jättes tegemata õiguspäraseid otsuseid või toiminguid. Sellise definitsiooni probleemiks on see, et ta ei sobi kõikidesse kultuuridesse ja ühiskondadesse, näiteks säärastesse, kus puudub vahetegu era- ja avaliku sektori vahel. Samuti ei pruugi see, mida peetakse korruptsiooniks ühes ühiskonnas, olla sama teises. Siiski tuleb igas ühiskonnas ette tegevusi, mida kultuurilistel põhjustel taunitakse, ning ootusi, mida avalike funktsioonide täitjatele pannakse.

Segadust tekitab asjaolu, et korruptsiooni peetakse valdavalt avaliku sektori nähtuseks. Selline arusaam korruptsioonist on piiratud kahel põhjusel. Esiteks tuleb korruptsiooni „pakkumise” pool reeglina erasektorist, näiteks kui altkäemaksu andjaks on eraettevõtte. Teiseks võib korruptsioon vahetada ka era- või kolmandas sektoris, viimases näiteks riiklike või Euroopa Liidu toetuste saamisel. Selline juhtum, kus tooraine ostu eest vastutav töötaja lepib juhatuse või omanike teadmata kokku tooraine tootjaga ning saab sellest isiklikku kasu, on üks näide erasektori korruptsioonist. Või teine näide, kus järelevalvet tegev ettevõtja saab meelega järelevalve erapooliku tegemise eest või tegemata jätmise eest.

<http://www.korruptsioon.ee/2487>

Justiitsministeerium. Korruptsiooni põhjused ja tagajärjed 16. märts 2005

Korruptsiooni põhjusi otsides kerkib sama probleem, mis korruptsiooni määratlemiselgi. Kui teataks täpselt, millised nähtused on korruptsiooniga seotud, siis oleks väga lihtne korruptsiooni vastu võidelda. Pole õige otsida korruptsiooni põhjuseid vaid inimloomuse varjukülgedest – omakasupüüdlikkusest, kadedusest jms. Sel juhul piisaks omakasupüüdliku ametniku väljavahetamisest ausa vastu, ent nii lihtsalt see ei toimi. Korruptsioon on süsteemne nähtus, mis on seotud nii organisatsiooni kultuuri kui struktuuriga, ametnike sissetulekuga, juhtimiskultuuriga, majandusarenguga, vaesusega, üleüldiste väärtushinnangutega ühiskonnas, seaduste paindlikkusega ja nende toimimisega, kohtute ja uurimisasutuse tegevusega, kontrollimehhanismidega jms.

Sarnaselt korruptsiooni põhjustega on üsna palju uuritud ka korruptsiooni mõjusid. Kuigi on teadlasi, kes näevad korruptsioonis ka teatavat kasu (nt altkäemaks kiirendab mõningaid aeglaseid bürokratilikke protsesse), ollakse üldiselt siiski seisukohal, et korruptsioon tekitab ebavõrdsust ja taastoodab valitsuse moonutatud kulutuste kaudu vaesust. Korrumpeerunud poliitikud investeerivad ja seavad prioriteete rohkem neisse valdkondadesse, kus korruptiivsed tulud võiksid olla suuremad. Samuti käib korruptsiooniga käsikäes poliitiline ja majanduslik ebastabiilsus. Korruptsiooni tagajärjel kahaneb majanduskasv, kuna korruptiivne majanduskeskkond ei soodusta investeeringuid.

Justiitsministeerium. Kuidas võideldakse korruptsiooniga? 3. aprill 2008

Korruptsiooniga võitlemise vahendid jagunevad peamiselt kaheks – ennetuslikud ehk pehmed meetmed ning reaktsioonilised ehk kõvad meetmed. Pehme meetmete hulka kuuluvad näiteks koolitus, personalipoliitika (nt rotatsioon) ja organisatsioonikultuuri arendamine, ka teatavad kontrollimehhanismid. Kõvade vahendite hulka võib lugeda seadusi ja karistusi. Eri riigid on korruptsioonivastases võitluses rakendanud erinevaid meetmeid. Nii on selleks otstarbeks töötatud välja televisiooni- ja raadiosaateid, sotsiaalkampaniaid, koolituskursusi, teabe avalikkusega seotud õigusakte, korruptsiooniuuringuid, teavitusbuklette, täiendatud seaduseid jm. Enamikus Lääne-Euroopa riikides on seadused, mis korruptsioonivastast tegevust reguleerivad, suures osas sarnased. Üks suurimaid korruptsioonikuritegude karistuste ja nende määrade ühtlustamise eest võitlejaid on OECD altkäemaksu vastane töögrupp. Nende eesmärgiks on tagada, et korruptant ei pääseks ühes riigis karistusest, kui naaberriigi karistused on väga ranged. Samuti püüavad nad jälgida, et kõikides liikmesriikides kehtiks ametnikele sarnased nõuded. Lisaks OECD-le tegelevad rahvusvahelise korruptsioonivastase võitlusega GRECO, ÜRO jt.

Selget seisukohta, milline korruptsioonivastase võitluse meetmest on kõige tulemuslikum, ei ole. Samad meetmed ei pruugi sobida erinevasse kultuuri. Samas on üldteada, et meediavabadus, vajaliku info kättesaadavus jms on korruptsiooni vähenemise eelduseks.

Eesti valitsus on korruptsioonivastaseks võitluseks võtnud vastu korruptsioonivastase strateegia aastateks 2004–2007 ning 2008–2012.

ÜLESANDED

1. Rühmitage mõisted.

Koolitus, õigusakt, ebavõrdsus, karistus, teavitusbukletid, ebastabiilsus, omakasu, altkäemaks, korrupsioonivastane, õigusvastane, kontrollimehhanism, kuritarvitamine, omakasupüüdlikkus, seadus, isiklik kasu

Mõisted, mis on seotud korrupsiooniga

Mõisted, mis on seotud korrupsioonivastase võitlusega

2. Mõelge, mida Te korrupsioonist juba teate ning mis oleks veel huvitav teada. Täitke ära tabeli kaks esimest tulp. Vahetage oma mõtteid rühmakaaslastega.

tean	tahan teada	sain teada

3. Lugege läbi tekstid ning täitke eelmise harjutuse juures tabelis kolmas tulp. Millistele oma küsimustele leidsite vastused? Jagage mõtteid rühmakaaslastega.

4. Kas toodud väide on õige või vale? Parandage valed väited ning andke iga väite juurde omapoolne kommentaar või näide.

- 1) Korrupsioon on ametiseisundi kuritarvitamine omakasu eesmärgil.
- 2) Korrupsiooni võib kohata valdavalt erasektoris.
- 3) Korrupsiooni tagajärjel võib majanduskasv järsult tõusta.
- 4) Mõnes organisatsioonis on korrupsioon kultuuri osaks.
- 5) Korrupsiooni vastu on keeruline võidelda.

5. Tõmmake maha keeleliselt vale variant.

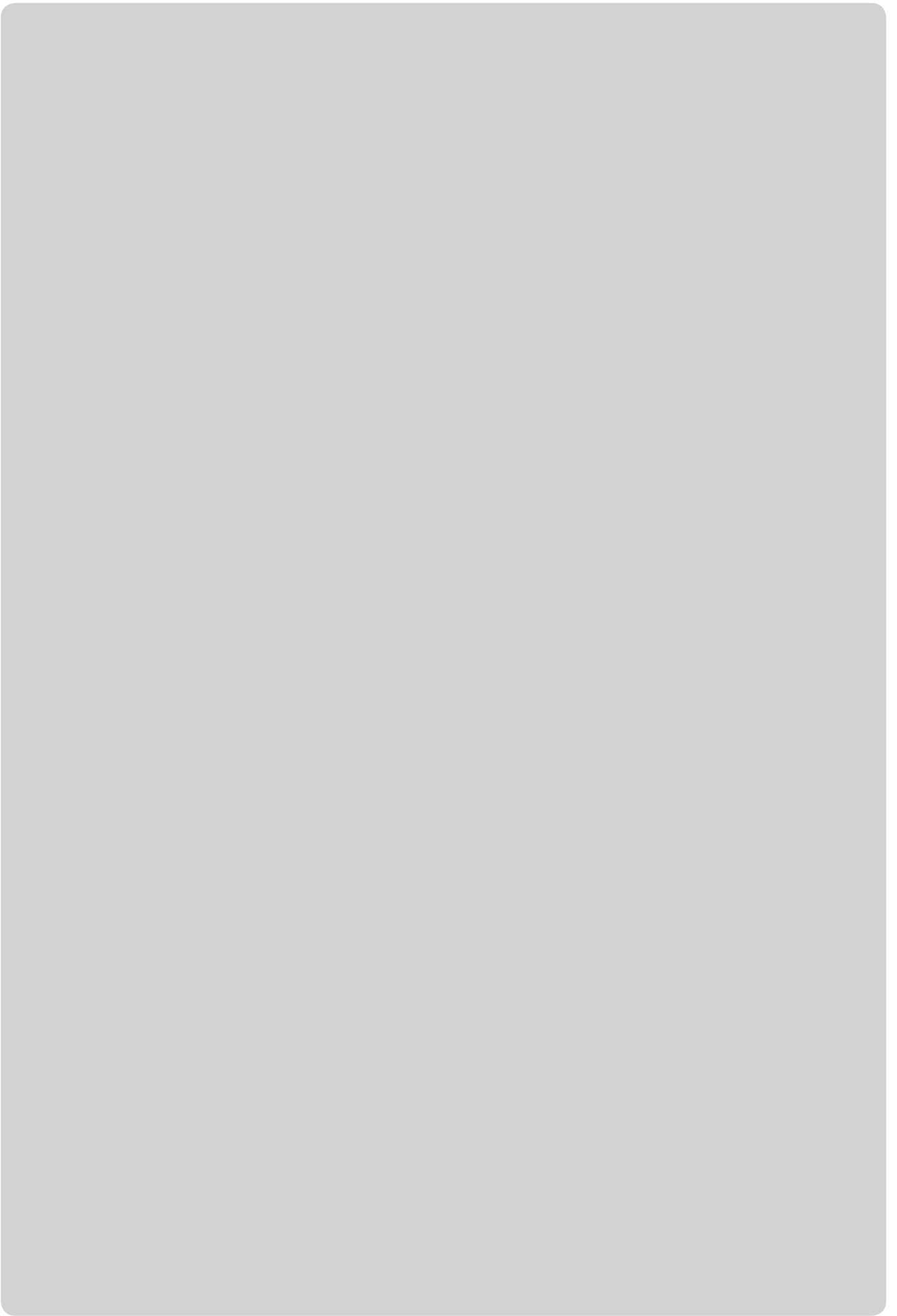
- 1) Korruptsiooniga võitlemise vahendid jagunevad ennetuslikud/ennetuslikeks ja reaktsioonilised/reaktsioonilisteks.
- 2) Erinevates riikides kasutatakse erinevad meetmed/erinevaid meetmeid.
 - 1) OECD altkäemaksuvastane töögrupp jälgib, et kõikides liikmesriikides kehtiksid ametnikele sarnased nõuded/sarnaseid nõudeid.
 - 2) Korruptsiooni põhjused on erinevad/erinevaid.
 - 3) Väga palju on uuritud ka korruptsiooni mõjud/mõjusid.
 - 4) Üldiselt ollakse seisukohal, et korruptsioon tekitab ebavõrdsus/ebavõrdsust.
 - 5) Samuti käib korruptsiooniga koos poliitiline ebastabiilsus/poliitilist ebastabiilsust.
 - 6) Korruptiivne majanduskeskkond ei soodusta investeeringud/investeeringuid.
 - 7) Selle tagajärjel kahaneb riigis majanduskasv/majanduskasvu (omastav kääne).

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Meediavabadus kui korruptsiooni vähenemise eeldus ühiskonnas

Organisatsioonikultuuri arendamine kui korruptsiooniga võitlemise vahend

Korruptsioonivastase võitluse erinevatest meetmetest

XXIV KORRUPTSIOONIVASTANE SEADUS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

1. PEATÜKK

ÜLDSÄTTED

§ 1. Seaduse reguleerimisala

Seaduses sätestatakse korruptsiooni vältimise ja korruptsiooniga seotud ametiisikute vastutuselevõtmise õiguslikud alused.

§ 2. Korruptsiooni vältimise vahendid

Korruptsiooni vältimise vahendid on:

- 1) ametiisikute ja käesoleva seaduse §-s 4 loetletud isikute majanduslike huvide deklareerimine ning seaduses ettenähtud juhtudel majanduslike huvide deklaratsiooni avalikustamine;
- 2) käesoleva seaduse 3. peatükis määratletud töökoha- ja tegevuspiirangud;
- 3) käesoleva seaduse 4. peatükis määratletud toimingupiirangud.

§ 3. Ametikoht ja ametiseisund

- (1) Ametikoht käesoleva seaduse tähenduses on töö- või teenistuskoh, millele isik on valitud, nimetatud või töölepingu alusel tööle võetud.
- (2) Ametiseisund on ametikohast tulenev ametiisiku õiguspädevus vastu võtta teistele isikutele kohustuslikke otsuseid, teha toiminguid, osaleda riigi- või munitsipaalvara erastamise, võõrandamise või kasutusse andmise otsuste tegemisel ning kohustus täita oma ametialaseid kohustusi ausalt ja õiguspäraselt.

§ 4. Ametiisik

- (1) Käesoleva seaduse järgi on ametiisik § 3 lõikes 2 sätestatud ametiseisundit omav riigi- või kohaliku omavalitsuse ametnik, samuti tema ülesandeid täitev koosseisuväline teenistuja.
- (2) Ametiisikud käesoleva seaduse tähenduses on ka:
 - 1) Riigikogu liige;
 - 2) Vabariigi President;
 - 3) Vabariigi Valitsuse liige;
 - 4) Riigikohtu esimees ja liikmed;
 - 5) Eesti Panga Nõukogu esimees ja liikmed, Eesti Panga president;
 - 6) kaitseväge juhataja (ülemjuhataja);
 - 7) riigikontrolör ja Riigikontrolli peakontrolörid;
 - 8) õiguskantsler;

- 9) Eesti välisesinduse juht;
 - 10) riigisekretär;
 - 11) maavanem;
 - 12) riigi peaprokurör ja prokurörid;
 - 13) haldus-, maa- ja linnakohtute ning ringkonnakohtu kohtunikud;
 - 14) valla- ja linnavolikogu esimees ja liikmed;
 - 15) vallavanem ja linnapea, valla- ja linnavalitsuse liikmed;
 - 16) osavalla ja linnaosa vanem, osavalla ja linnaosa halduskogu liikmed;
 - 17) notar;
 - 18) piirivalve-, politsei- ja päästeametnik; [RT I 2007, 24, 126 – jõust. 1.07.2007]
 - 19) kohtutäitur, vanglaametnik ja kriminaalhooldusametnik;
 - 20) kaitseväe ohvitseri ja allohvitseri ametikohal olev isik, kaitseväeteenistuse ametnik; [RT I 2007, 24, 126 – jõust. 1.07.2007]
 - 21) Kaitseliidu ülem ja keskjuhatuse ning keskrevisjonikomisjoni liikmed, Kaitseliidu peastaabi ülem ja struktuuriüksuste ülemad, Kaitseliidu üksuste pealikud, juhatuse ja revisjonikomisjoni liikmed;
 - 22) riigi osalusega äriühingu juhatuse ja nõukogu liige;
 - 23) kohaliku omavalitsuse osalusega äriühingu juhatuse ja nõukogu liige;
 - 24) avalik-õigusliku juriidilise isiku osalusega äriühingu juhatuse ja nõukogu liikmed;
 - 25) avalik-õigusliku juriidilise isiku juhatuse ja nõukogu liige, Eesti Teaduste Akadeemia president, avalik-õigusliku ülikooli rektor, Eesti Advokatuuri esimees;
 - 26) valitsusasutuse hallatava riigiasutuse juht;
 - 27) pankrotihaldurid, füüsilised isikud, kes täidavad neile seaduse alusel antud avalik-õiguslikke haldusülesandeid või teostavad neile seadusega antud täidesaatva riigivõimu volitusi ja eelmainitud ülesandeid täitvate või volitusi teostavate eraõiguslike juriidiliste isikute juhtorganite liikmed;
 - 28) riigi, kohaliku omavalitsuse või avalik-õigusliku juriidilise isiku poolt asutatud eraõiguslike sihtasutuste tegevjuhid, juhatuse ja nõukogu liikmed.
- (3) Ametiisikuna käesoleva seaduse mõistes käsitatakse valla- või linnaametiasutuse juhti ja ametiasutuse hallatava asutuse juhti, kui nii on otsustanud valla- või linnavolikogu.
 - (4) Ametiisikuna käesoleva seaduse mõistes käsitatakse mittetulundusühingu juhatuse liikmeid, kui mittetulundusühingu on asutanud või selles osaleb riik, kohalik omavalitsus või avalik-õiguslik juriidiline isik või kui see on sätestatud mittetulun-

dusühingu tegevust reguleerivas seaduses või põhikirjas või kui sellise otsuse on vastu võtnud pädev mittetulundusühingu juhtorgan.

§ 5. Korruptiivse teo, korruptsiooniohtliku suhte ja korruptiivse tulu mõisted

- (1) Korruptiivne tegu on ametiisiku poolt ametiseisundi kasutamine omakasu saamise eesmärgil, tehes põhjendamatu või õigusvastaseid otsuseid või toiminguid või jättes tegemata õiguspärased otsused või toimingud.
- (2) Korruptsiooniohtlik suhe on ametiisiku suhe teise isikuga, mis on tekkinud või võib tekkida käesoleva seaduse 3. või 4. peatükis sätestatud töökoha-, tegevus- või toimingupiirangute rikkumise tagajärjel ametiisiku poolt.
- (3) Korruptiivne tulu on majanduslik või muu kasu, mida ametiisik saab teiselt isikult kas avalikult või varjatult korruptiivse teo toimepanemise eest või tulevikus toimepanemise tingimusel kas:
 - 1) rahalise maksena;
 - 2) kingitusena;
 - 3) loonustasuna, kasuliku vastuteenuse või soodustusena;
 - 4) aktsiate, osatähtede ja muude väärtpaberite samuti osaühingu osade talle tasuta üleandmise või alla nende turuhinna müümise teel;
 - 5) kinnisasja kaasomanikuks, aktsiaseltside ja muude äriühingute osanikuks või aktsionäriks võtmise teel;
 - 6) käesoleva lõike punktides 1-5 märkimata majandusliku või muu kasuna. [RT I 2002, 53, 336 - jõust. 1. 07. 2002]

§ 6. Korruptsiooniohtlike suhete keeld

- (1) Ametiisikul on keelatud korruptiivsete tegude toimepanemine, korruptsiooniohtlike suhete sõlmimine füüsiliste ja juriidiliste isikutega ning korruptiivse tulu saamine.
- (2) Asutuse juht on kohustatud tööandjana looma töökorralduse, kus ametiisikute tegevuse õiguspärasust ja neile kehtestatud töökoha-, tegevus- ja toimingupiiranguid kontrollitakse.
- (3) Ametiisik, kellel on korruptsiooniohtlikke suhteid, peab informeerima sellest asutuse juhti või ametikohale valimise õigusega organit, taotledes vastavate otsuste vastuvõtmise või tehingute sõlmimise õiguse andmist teisele ametiisikule.

ÜLESANDED

1. Rühmita sõnad! Kes neist on ametiisik?

müüja, õiguskantsler, politseinik, riigisekretär, Kaitseliidu ülem, õpetaja, kokk, riigi osalusega äriühingu juhatuse liige, turvamees, Vabariigi President, kingsepp, linnaeape, linnasekretär, ehitaja, Tartu Ülikooli rektor, Tartu Ülikooli õppejõud, linnaosa vanem, piirivalvur, vallavalituse liige, linnaeape, kirurg, vallavanem, pankrotihaldur, vanglaametnik, vallavolikogu esimees

ametiisik

oma eriala spetsialist

2. Tutvuge mõtteskeemiga ning täiendage seda loetu põhjal.

3. Arutlege rühmas järgmiste küsimuste üle ning formuleerige ühine seisukoht.

Kellele on see seadus eelkõige suunatud?

Millised põhiseisukohad sätestatakse peatükis?

Kes peavad veel teadma seda seadust? Miks?

4. Ühendage lausepooled. Üks lausepool jääb üle.

1) Seaduses sätestatakse õiguslikud alused	a) ametiisikud oma majanduslikud huvid deklareerima
2) Korruptsiooni vältimiseks peavad	b) on seaduse järgi ametiisikud.
3) Seaduses on ära toodud	c) et ametiisikute tegevus oleks õiguspärane.
4) Kohaliku omavalitsuse töötajad	d) korruptiivsete tegude toimepanemine.
5) Ametiisikutel on keelatud	e) kellele on antud selleks vastavad õigused.
6) Asutuse juht peab kontrollima,	f) sellest informeerida asutuse juhti.
7) Korruptsiooniohtlike suhete korral on ametiisikul vaja	g) korruptsiooni vältimiseks ja korruptsiooniga seotud ametiisikute vastutuselevõtmiseks.
8) Sellisel juhul antakse otsuste vastuvõtmise õigus	h) töökoha- ja tegevuspiirangud ning toimingupiirangud.
	i) mõnele teisele ametiisikule.

5. Leia õige lausejätk.

- 1) Ametikoht on töö- või teenistukoht ...
 - a) ... millele isik on kandideerinud;
 - b) ... millele isik on nimetatud, valitud või lepinguga tööle võetud;
 - c) ... millele isik vastab oma eriala poolest.
- 2) Ametiisik on ...
 - a) ... kõrgepalgalisel ametikohal olev isik;
 - b) ... kõrget ametikohta omav isik;
 - c) ... ametiseisundit omav riigi- või kohaliku omavalitsuse ametnik.
- 1) Korruptiivne tegu on ...
 - a) ... ametiseisundi kasutamine töökaaslaste mõjutamiseks;
 - b) ... ametiseisundi kasutamine omakasu saamise eesmärgil;
 - c) ... ametiseisundi kasutamine finantsotsuste tegemisel.
- 1) Korruptiivne tulu on ...
 - a) ... kasu, mida ametiisik saab lisaülesannete täitmise eest;
 - b) ... kasu, mida ametiisik saab töötamise eest väljaspool tööaega;
 - c) ... kasu, mida ametiisik saab korruptiivse teo toimepanemise eest.
- 1) Korruptiivne tulu võib olla edasi antud ...
 - a) ... tunnustusena;
 - b) ... lilledena;
 - c) ... kingitusena.

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Ametiisikute korruptsiooniohtlikest suhetest

Ametiisikute tegevuse kontrollimine kui korruptsioonivastane meede

Äriühingu osanikuks või aktsionäriks võtmine kui ametiisiku korruptiivne tulu

XXV UUS KORRUPTSIOONI- VASTANE SEADUS

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Justiitsministeerium. Uus korruptsioonivastane seadus muudab avaliku sektori läbipaistvamaks 25. august 2009

Valitsus kiitis täna heaks korruptsioonivastase seaduse eelnõu, mis suurendab avaliku sektori läbipaistvust ning tõhustab huvide deklareerimise süsteemi.

„Ühe muudatusena täpsustatakse eelnõus ametiisikute toimingu- ja tegevuspiiranguid, kuna tänane regulatsioon on selles osas hulga probleeme tekitanud,” sõnas justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Tanel Kalmet. „Esiteks ei ole kehtiv süsteem piisavalt läbipaistev ning teiseks ei ole see kooskõlas ka inimeste põhiõiguste piiramise üldise loogikaga.”

Kalmeti sõnul on peamiseks erinevuseks kehtiva seadusega see, et uues eelnõus lähtutakse ametiisiku kõrvaltegevuse vabaduse põhimõttest. „See tähendab, et üldiselt on ametiisikul lubatud ettevõtjana või teise tööandja juures töötamine välja arvatud juhul, kui esinevad alused selle keelamiseks.”

„Üldjuhul ei ole näiteks mingit põhjust keelata ametnikul turismitalu pidamist või kokaraamatute väljaandmist juriidilise isiku kaudu, kui ta oma ametikohustustest lähtuvalt selle firmaga tehinguid ei tee ega muud moodi kokku ei puutu,” tõi Kalmet näiteks. „Täna see siiski võimalik ei ole, mistõttu pannakse formaalselt juhatuse liikmeks abikaasa või ämm, reaalselt aga tegeletakse juhtimisega edasi.”

Eelnõuga tõhustatakse ka huvide deklareerimise süsteemi, kuna justiitsministeeriumis läbi viidud analüüsi ning Riigikontrolli auditi kohaselt ei ole tänane süsteem tõhus ning ei kannu sellele pandud eesmärki.

„Uue seaduse kohaselt tuleb ametiisikul huvide deklaratsiooni kirja panna lisaks isiklikule varale ka kogu muu tema käes püsivalt kasutuses olev vara, välismaal olev vara, nõuded teiste isikute vastu, varalised annetused ning kõrvaltegevus, dividenditulu ning muud (sh mittemajanduslikud) asjaolud, mis sisaldavad korruptsiooniohtu,” loetles ministeeriumi kriminaalteabe ja analüüsi talituse juhataja Mari-Liis Sööt.

„Vahe on selles, et kui täna saab ametiisik näiteks oma uue kalli auto abikaasa nimele kirjutada ning deklareerib MHD-s vaid registris tema nimel oleva vana Žiguli, siis eelnõu kohaselt on ta kohustatud ka selle uue auto deklareerima, kui ta seda püsivalt kasutab,” selgitas Sööt.

Uuendusena luuakse avalik deklaratsioonide haldamiseks riiklik register, kus isik peab vaid täiendama eeltäidetud deklaratsiooni andmeid ning selle elektroonselt registrile esitama. Deklaratsiooni andmetele on kõigil juurdepääs internetis. Samuti vähendatakse deklarantide arvu.

Uus korruptsioonivastase seaduse eelnõu põhineb mitmete riikide, nagu näiteks Suurbritannia, Kanada, USA ja Saksamaa korruptsioonivastasel normistikul ja praktilal ning rahvusvaheliste organisatsioonide juhendites ja uurimustes esitatud soovitude analüüsil. Samas arvestatakse eelnõus konkreetselt Eesti olusid ja vajadusi, kuna selle väljatöötamisel on kasutatud ka justiitsministeeriumi uuringuid.

ÜLESANDED

1. Ühendage tulpades toodud sõnad. Paremas tulbas jääb üks sõna üle.

1) konkreetsemaks muutma	a) püsivalt
2) seaduse projekt	b) korrupsioonioht
3) vastavuses	c) kooskõlas
4) efektiivsemaks muutma	d) eelnõu
5) kogu aeg	e) läbipaistev
6) limiit	f) täpsustama
7) võimalus korrupsiooniks	g) piirang
8) selgelt määratletud	h) põhiõigus
	i) tõhustama

2. Lugege tekst läbi ning tooge välja kolm muudatust korrupsioonivastases võitluses. Arutlege paarilisega, milles näete nende muudatuste vajalikkust.

3. Lõpetage lause toetudes tekstist saadud infole.

- 1) Korrupsioonivastase seaduse eelnõus täpsustatakse
- 2) Eelnõus lähtutakse
- 3) Ametiisiku kõrvaltegevuse vabaduse põhimõtte kohaselt võib ametiisik
- 4) Eelnõuga tõhustatakse
- 5) Huvide deklaratsiooni peab kirja panema
- 6) Deklaratsioonide haldamiseks luuakse
- 7) Huvide deklaratsioon esitatakse (kuidas?)
- 8) Deklarantide arvu
- 9) Eelnõu väljatöötamisel arvestati

4. Valige teksti all tabelis olevate sõnade hulgast lünkadesse (1 – 10) sobivad sõnad ja kirjutage lünka valitud vormi ees olev täht (A, B, C või D).

Tänu (1) ... suureneb avaliku sektori (2) Eelnõus on täpsustatud ametiisiku (3) (4) ... kohaselt võib ametiisik töötada ka ettevõtjana. Eelnõuga (5) ... ka huvide deklameerimise süsteemi. Riigikontrolli auditi kohaselt ei tööta tänane süsteem (6) Deklaratsioonide (7) ... luuakse riiklik register, samas deklarantide arv (8) Seaduse eelnõu põhineb mitmete riikide praktikatel, kuid arvestatud on Eesti (10)

1.	A	Korruptsiooni- vastane seadus	B	Korruptsiooni- vastast seadust	C	Korruptsiooni- vastasele seadusele	D	Korruptsiooni- vastase seaduse
2.	A	Läbipaistvust	B	Läbipaistvus	C	Läbipaistvuse	D	Läbipaistvusele
3.	A	Toimingu- ja tegevuspiiran- gutena	B	Toimingu- ja tegevuspiiran- gutele	C	Toimingu- ja tegevuspiirangute	D	Toimingu- ja tegevuspiirangud
4.	A	Uus seadus	B	Uue seaduse	C	Uut seadust	D	Uuelt seaduselt
5.	A	Tõhustab	B	Tõhustub	C	Tõhustatud	D	tõhustatakse
6.	A	Tõhus	B	Tõhusale	C	Tõhusalt	D	tõhusal
7.	A	Haldamisele	B	Haldamiseks	C	Haldamisena	D	Haldamist
8.	A	Vähenetakse	B	Väheneb	C	Vähendati	D	Vähendatakse
9.	A	Olud ja vajadused	B	Olude ja vajaduste	C	Oludesse ja vajadustesse	D	Olusid ja vajadusi

5. Valige lausesse sobiv sõna. Sõnad on antud õiges vormis.

Eilsel koosolekul (1) selle üle, et tuleb (2) töölähetustega seotud kulutusi. (3) summa oli viimase aasta jooksul (4) ligi kaks korda, mistõttu (5) oli igati põhjendatud.

Lisaks (6) oli (7) all probleem tulude (8) toodi välja, et tulude (9) on otseses seoses projektitegevuse passiivsusega. Homsel koosolekul (10), kuidas tekkinud olukorda parandada.

vähennemist, vähenemine, vähendamine, vähendada, kasvanud, kulutustele, kulutusi, kulutuste, arutluse, arutletakse, arutleti

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Mitte keegi väljaspool lapsevankrit ja kohtuniku kabinetti ei usu erapooletu seisukoha võimalikkust. L. Hellman

Need, kes kord on võimust joobunud ning sellest mistahes kasu saanud, olgu kas või ainult ühe aasta, ei suuda kunagi võimust vabatahtlikult loobuda. E. Burke

Avaliku sektori läbipaistvus tõkestab korruptsiooni

XXVI HALDUSREFORM: M. OVIIR „SÜMFOONIA KANDLELE JA KAMMIPILLILE”

(paluda üliõpilastel tekst
eelnevalt kodus läbi lugeda)

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS
TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE
ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Mitte ühtegi kätt ei tõusnud, kui ma palusin hiljuti ühes vallas ühiskonnaõpetuse tundi andes gümnaasiumiklasside õpilastel märku anda, kes näeb oma tulevikku kümne aasta pärast seotuna koduvallaga.

Mitte ühtegi kätt. Ja tegu on Eesti mõistes heal järjel vallaga, kus pole sisuliselt tööpuudust, kus tulud on suuremad kui riigilt saadav toetus. Kuigi jah, tegu on vallaga, kus on alla 3000 elaniku.

Saan neist noortest aru, kes kätt ei tõstnud. Mina ei oleks kah tõstnud, sest maailm on lahti ja väikevalla jätkusuutmatusele noor inimene oma tulevikku ei ehita.

Mäletatavasti on rohkem kui üks kord olukorra normaliseerimiseks ja kohaliku omavalitsuse üksuste (KOV) tugevdamiseks ette võetud katseid välja töötada kõlavate pealkirjadega strateegiaid ja reformikavasid, millega käisid kaasas hoogsad ettevalmistused ning edutult lõppenud katsed samu reforme ellu viia. 2001. aastal tundus juba, et asjaga saadaksegi peaaegu hakkama. Aga ... läks nagu ikka.

Viimastel kuudel on taas julgetud sõnapaari haldusterritoriaalne reform suhu võtta. Ja arvamusi on seinast sein – selgest toetusest ja ratsionaalsest vajaduse mõistmisest kuni probleemide juba traditsiooniks saanud eitamise ja eluvõõra teoretiseeriva koletise-maalimiseni, vahele sekka ka lüürilist tundlemist stiilis „kogu meie omapära on külas ja laudas” ning populistlikke loosungeid nagu „appi, jälle vägistatakse maarahvast”.

Kaske-kaske

Aastad 1990–1993 olid KOVide taastamise aeg teatud idealistlikul laineharjal. Kujutelmades oli kogu maa äärest ääreni täidetud rikaste taludega, mille nägusal rohtõuel kiikusid prisked eesti talutüdrukud, tanud peas ja süli täis kuldseid viljapäid, taamalt kostmas lauluviis „Ema viis hälli heinamaale, kaske-kaske”.

Tegelikult saadi juba 1990ndate keskpaigas aru, et muu maailm ei ole vahepeal siiski peatust teinud, pätsiliku Eesti illusioon kadus, sai selgeks, et valdade arv on liiga suur ja rohkem kerkisid päevakorrale haldussuutlikkus ja efektiivsus, jätkusuutlikkuse mured.

Kuid vaatamata üldiselt aktsepteeritud seisukohale, et KOVi süsteem vajab ümberkorraldamist, mida toetasid ka teadlastelt tellitud uuringute tulemused, eri valitsuste moodustatud asjatundjate komisjonide järeldused jms, sumbusid reformimiskatsed parteipoliitilistesse lahkhelidesse. Mittepoliitiline administratiivse sisuga küsimus politiseerus ja hea mõte oli sellega määratud hukule.

Siiski on sellest möödunud aja jooksul ette tulnud ka loomulikku arengut ning mõned vallad/linnad on teinud otsuse liituda vabatahtlikult. Aastate 1996 ja 2005 vahel on 49 omavalitsust valinud ühinemise tee ja nendest on moodustatud 21 uut valda/linna.

Aga see on siiski pea olematu areng. 227 valda ja linna on jätkuvalt alles. Juba suuruselt 17. omavalitsusüksuse järel kahaneb elanike arv alla 10 000.

Vaatamata valdade/linnade üldise arvu mõningasele vähenemisele ei ole alla 3000 elanikuga KOVide osakaal koguarvust peaaegu üldse vähenenud. Kui aastal 2001 oli väikesi KOVe 70%, siis 2007. aastal oli selliseid 67% kõikidest valdadest/linnadest.

Kahe kolmandiku KOVide kohta tuleb rahvastikust vaid 17%. Alla 1000 elanikuga valdu on aga suisa 35 (sic!). Ja ainult kolm linna ületab 50 000 elaniku piiri. On ju vana nali, et vastates välismaal küsimusele, kui palju Eestis on elanikke, ja saades vastuseks 1,3 miljonit, järgneb küsimus – aga kui palju teistes linnades elab.

Meeletu hulk ülesandeid

Ütlesin juba 2006. aastal parlamendi ees kõneldes KOVide suutlikkust ja neile pandud kohustuste hulka võrreldes, et kui ikka muusikateos on kirjutatud sümfooniaorkestrile, siis kandle ja kammipilliga seda lugu ära ei mängi.

Riigikontroll on auditeerinud KOVe ligi kaks aastat. Nii suuri, keskmisi kui ka väikseid. Kui suuremad linnad välja arvata, vaatavad meile vastu kogu aeg ühed ja samad probleemid ning sama süsteemne viga.

Ja ma võin audititulemustele tuginedes kinnitada põhilist – ei ole olemuslikult võimalik, et paari tuhande elanikuga KOVid suudaksid kõiki neile ette nähtud ülesandeid täita. See ei ole lihtsalt võimalik.

KOVide ülesannete loetelusse kuuluvad näiteks sellised n-ö seinast seinä märksõnad nagu sotsiaalabi, vanurite hoolekanne, lastekaitse, puuetega inimeste sotsiaalteenused, elamu- ja kommunaalmajandus, veevarustus ja kanalisatsioon, heakord ja jäätmehooldus ning maakorraldus ja territooriumi planeeringud, ühistransport, teede ja linnatänavate ehitamine ning korrashoid ja liikluse korraldamine, kultuurielu ja vabaajajärgitused, aga ka tervishoid, avalik kord ja turvalisus.

KOVil tuleb hakkama saada oma koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huvikoolide, raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, spordibaaside, turva- ja hooldekodude ning tervishoiuasutuste ülalpidamisega.

Ja selle „sümfoonia“ mängimisega peavad KOVid edukalt toime tulema, olenemata nende suurusest, valla või linna elanike arvust või asukoha eelistest. No ei ole võimalik.

Kõik KOVid peavad oma ülesannete täitmiseks olema suutelised kavandama oma valla/linna arengut, lisaks peavad seal töötavad ametnikud olema kompetentsed planeerima kavandatu finantseerimist või võimalusi finantseerijate kaasamiseks, omama võimekust projekte juhtida, riigihankeid korraldada, pidama tasemel finantsarvestust, arendama ja hoidma toimivatena IT-süsteeme jne.

Ka alla 2000 elanikuga KOVi volikogu, milles liikmeid võib minimaalselt olla 7, peab kõigis valla tegevuse valdkondades kehtestama suure hulga määrusi ja muid õigusakte ning võtma vastu hulga olulisi otsuseid.

Inimesi ei ole. Ega tule

Inimeste ootus saada põhilisi avalikke teenuseid enam-vähem ühtlasel tasemel üle kogu riigi eeldab KOVidelt, et kõigi valdkondade ametnike tarbeks oleks olemas ametikohad ja need oleks täidetud kompetentsete spetsialistidega. Teenuste osutamiseks toimiks efektiivne töökorraldus ja tagatud oleks selle tehniline pool.

Ka siin ei ole vahet omavalitsuse suurusel, pakutava teenuse kvaliteedi tagab ametniku kompetentsuse tase, samas on nii, et ühes või teises valdkonnas tuleb väikevallal terve aasta jooksul vastu võtta vaid mõni üksik otsus.

Ja nii nagu KOVidele pandud ülesannete hulk aasta-aastalt pigem suureneb, nii tõusevad pidevalt ka nõudmised ametniku kompetentsusele ja teadmistele.

Vaadates kogu loetelu, millega KOV iga päev peaks tegelema, tuleks igal vallal/linnal tarvitada arhitekti, maakorraldajat, ehitusinseneri, riigihangete spetsialisti, juristi, IT-süsteemide arendajat, finantsjuhti ja raamatupidajat, kultuuriürituste korraldajat, haridusvaldkonna asjatundjat, sotsiaalhoolekande- ja lastekaitse korraldajaid ning jäätmehoolduse ja keskkonnaspetsialiste jne. Või need teenused kõik sisse osta. Aga kust?

Enamasti on väikestes vallavalitsustes vaid 10–15 ametnikku koos vallavanema, abivallavanema ja sekretäriaga. Väikseimates vallavalitsustes on neli kohta. Neil on täita samad põhifunktsioonid mis Tallinna rael.

Tegelikkus on see, et nii tasemelt kui ka erialalt erineva ettevalmistusega KOVide ametnikud täidavad juba praegu mitut ülesannet.

Tihti ei jätku ka ühe käe sõrmedest, et loetleda, milliste valdkondade eest nad peavad vastutama. Samas on KOVid ka valiku ees, kas jätta ametikoht täitmata või lasta kvalifikatsiooninõuete latti alla.

Arvukamaid ametnike koosseise võimaldab ette näha vaid suuremate valdade/linnade rahakott ja võimalus, et suuremast KOVist vajalik spetsialist ka leitakse. Alati kostab KOVidest hüüatusi, et andke aga raha, küll me siis kõike teeme ja hakkama saame. Raha paraku ei aita, sest inimesi ei ole. Ega tule.

Ja kui Eestis leidukski üle 200 arhitekti, ehitusinseneri, juristi, kes asuksid tööle väike-KOVidesse, siis kuidas saaks neile tagada hästi makstud ja erialast rahuldust pakkuvat tööd 8 tundi tööpäevas 5 päeval nädalas, nii et nende kvalifikatsioon säiliks ja nad edasi areneksid?

Tants vallasekretäride ümber

Eriline koht ametnikuna KOVi tegevuse korraldamises on valla- ja linnasekretäridel. Nii on see olnud KOVide taasloomisest saadik. Aga ka sama kaua on kestnud selle rolli kandmisega seotud probleemid.

Juba 1995. aastal heitis toonane õiguskantsler KOVidele ette õigustloovate aktide nigelat kvaliteeti ning tõi selle ühe põhjusena välja, et paljudes KOVides on juriidiline teenistus nõrk või koguni puudub. Avaliku teenistuse seadus lubas 1996. aasta algusest valla- ja linnasekretärina töötada vaid juristidel.

Seejärel avastati, et enamikul valla- või linnasekretäridest ei ole juristi kvalifikatsiooni ja on ebarealne, et need kohad õnnestub täita juristidega. Lahendusena lubati ametisse ka vastava täiendusõppe läbinuid, kel kutsetunnistus.

Ja kuigi täpseid andmeid kõigi Eesti KOVide kohta on raske välja tuua, võib siiski arvata, et juriidilise kõrgharidusega valla- ja linnasekretäre töötab vähem kui kolmandikus Eesti KOVides ja neistki on paljud lähiaastatel pensionile minemas.

Võtame näiteks kas või kahe maakonna värsked andmed: Raplamaa 10 vallasekretärist ei ole juristi kvalifikatsiooni ühelgi, Põlvamaa 14 omavalitsuses on kõrgem juriidiline haridus kahel vallasekretäril.

Otsest juristide puudust Eestis ei ole, kuid neil on enamasti muud teha, pealegi poleks juristidel väikevallas/linnas vajalikku erialast koormust ning arenguvõimalusi.

Trend ei anna alust hõisata

Juba üheksa aasta tagune „Eesti inimarengu aruanne” toob välja, et ka 3000–6000 elanikuga vallad, väiksematest rääkimata, ei suuda toetada demokraatlikku sotsialiseerimist ja eestvedajatena silma paistnud inimesed siirduvad suurematesse keskustesse.

See tendents jätkub: võrreldes 2001. aastaga on rahvaarv vähenenud suhteliselt kiiremini just väikestes KOVides. Võrreldes riigi keskmisega väheneb väikestes KOVides rahvaarv poole kiiremini.

Statistika näitab, et neid väikesi KOVe, kus tööturule sisenejaid oli rohkem kui sealt väljujaid, oli 2001. aastal 151, ning KOVe, kus sisenejad vähemuses, oli 23. Aastaks 2007. oli aga nii ühtesid kui ka teisi väikseid KOVe arvuliselt peaaegu võrdselt.

Analüüsid KOVide jõukust ja reastades nad ühe elaniku kohta laekuva tulumaksu summa alusel, selgub, et suhteliselt rikkamate (1.–20. koht) KOVide seas on väikeste esinemissagedus tagasihoidlikum, samal ajal on olukord sotsiaaltoetuste maksmise osas vastupidine, st väikesed KOVid maksavad elaniku kohta sotsiaaltoetusi pigem rohkem kui suuremad.

Riigieelarvest eraldatakse igal aastal tasandusfondi kaudu raha nendele KOVidele, kelle arvestuslikud tulud jäävad alla arvestuslikele kuludele ehk kes ei tuleks ise ots otsaga kokku. Aastate jooksul on tasandusfondi kaudu toetust eraldatud valdavale enamikule KOVidest. Tänavu on toetusrahata vaid 21 valda/linna. Seega – ise saab hakkama umbes kümnendik KOVidest. Kuid see ei ole praegu peamine probleem.

Rõhutan – haldusterritoriaalse reformi eesmärk ja tulemus pole suur kokkuhoid. Peamine eesmärk on hüppeliselt parandada juhtimise kvaliteeti, võimekust täita oma ülesandeid. See on võimalik.

Vaja selget plaani

Niisiis – riigikontrolli auditid on reljeefselt välja toonud, et paljud ülesanded, mis KOVidele on pandud, käivad neil selgelt üle jõu ja süsteem ei ole olemuslikult võimeline töötama. Mida aga teha?

Riigikontroll on soovitude andja. Ja me oleme ärgitanud KOVe kohustuste täitmiseks tegema rohkem omavahelist koostööd, koostööd ka omavalitsusliitudes. Paraku on nii huvid, potentsiaal kui ka ressursid väga erinevad, koostöö enam ei päästa. Vaja on jõulist reformi. Ja see on valitsuse ning riigikogu kätes.

Paraku ei ole rohkem kui aasta jooksul valitsuse kabinetinõupidamisel, rääkimata istungist, arutatud ühtegi KOVide perspektiive ja arengut puudutavat dokumenti, kuigi ametis on juba selle valitsuse teine regionaalminister.

Lehtedes tuleb kah loomulikult mõtteid avaldada, aga sellele lisaks oleks vaja reaalseid kavasisid ja plaane, konkreetseid ettepanekuid valitsusele. Neid pole näha olnud.

Et reformini siiski jõutaks, on vaja esiteks hoiduda kiusatusest haldusterritoriaalne reform taas politiseerida ehk vaadata kõike läbi parteiliste prillide. Reformi vajadus on objektiivne, sõltumata sellest, kes on kuskil võimul.

Teiseks – olen viimase 16 aasta jooksul näinud piisaval hulgal häid mõtteid hukka minemas, sest nendega on välja tulnud viisil, mis on kõik teised asjasse puutuvad osalised mõtte vastu häälestanud, isegi kui nad sisimas on selle poolt ja peavad seda mõistlikuks.

Paraku olen ka viimaste haldusreformi ja muude väga vajalike reformide arutelude puhul näinud kahjuks püüdu saada ühe või teise mõtte kiirkorras väljahüüdmisel just parteilist punktivõitu oma partneri arvel ehk otse öeldes – soovi lihtsalt (koalitsiooni) partnerile käru keerata.

Pealegi paneb see kahtlema, kas ühe või teise hea mõtte väljakäimine on üldse mõeldud tõsiselt või teenib ta ainult ühekordse parteilise kasulõikamise küünilist huvi. Seega ei tohiks reformi teemat käsitledes kleepida sellele peale ühe või teise erakonna logo.

Viimsepäeva laupäevani?

Eesti januneb ratsionaalsete ja kiirete otsuste järele väga paljudes valdkondades, radikaalne haldusterritoriaalne reform on üks nendest. Kokkulepe, et kuna me ei ole võimelised milleski kokku leppima, siis lükkame kõik olulised otsused määramatusse tulevikku, meid edasi ei vii.

Võidaks ometi aru saada: meil on kogu riigis sama palju inimesi kui mujal ühe korraliku suure linna ühes linnajaos. Seda teadvustades läheb ehk paika mõõtkava, milles me peaks oma KOVide süsteemi ja olemist laiemalt vaatama.

KOVide enesealgatuslikku ühinemist on püütud saavutada aastaid. Jah, ilus ja tore on rääkida juttu vabatahtlikust ühinemisest, mis kestaks kas või viimsepäeva laupäevani. Siis ju keegi ei pahanda.

Nii kodaniku, valija kui ka riigikontrolörina sooviks ma väga, et just väikevaldades/linnades endis tekiks surve oma juhtidele ühineda teistega ja moodustada võimekamaid üksusi.

Mõnel pool sellised mõtted ka liiguvad, kuid näen ka üksteise vaenamist ja rumalat suletuse püüet nii füüsilises kui ka vaimses mõttes. Puudub tihtipeale soov vaadata oma hoovist kauge-male, näha ennast terve Eesti võimekuse taustal ja mõtestada enda olemist Euroopa ja maailma taustsüsteemis.

See on häda, mis vaevab Eestit ka laiemalt – kuna sinne kant on enamasti olnud ühe või teise impeeriumi osa, siis on ka laiem strateegiline mõtlemine olnud impeeriumide keskuste pärusmaaks; kohapeal on olnud vaja mõelda nii otseses kui ka kaudses mõttes piiratud vaid oma valla või talu piires. Ja kui vallast või linnast edasi on liigutud, on see kitsas maailmapilt endaga kaasa võetud.

Ma väga tahaks, et see nn vabatahtlik faas toimiks, aga elu näitab muud. Pealegi on see oma süsteemituse tõttu toonud hea kõrval kaasa ka probleeme: on tekkinud mitmed nn vördalad, mille puhul otsuste tegemisel pole silmas peetud tõmbekeskuste väljakujunenud loogikat, inimeste toimimist ruumis, nagu on selgitanud tippteadlased, näiteks inimgeograaf doktor Garri Raagmaa.

Vaesemad vallad on ka püüdnud jõukamatega ühineda, kuid on osutunud ärapõlatud pruutideks. Osalt on see emotsionaalselt ka arusaadav – miks peaks keegi tahtma enda külge naabrit, kes on end arutult majandanud või kes ei suurenda tulusid, vaid tekitab hoopis hulga sotsiaalvaldkonna kulusid juurde.

Seepärast – nii kurb kui see ka ei ole – lootus sellele, et vabatahtlik ühinemine teoks saab, tundub olema sama naiivne kui arvata, et päevituskreemiga määrimine luumurruga jala terveks teeb. Seda on mõistnud ka meie naabrid lätlased, kes vähendavad oma KOVide hulka viis korda. Ja teevad seda ülalt alla. Sellised reformid ei ole paraku teisiti tehtavad.

Radikaalne ravi

Selle kohta, milline võiks uus halduskorraldus välja näha, on ju pakutud aastate jooksul väga erinevaid lahendusi. Ma kipun arvama, et need variandid 60–90 vallast, mis võisid tunduda kõlblikud veel 7–8 aastat tagasi, on nüüd juba iganenud. Pigem võiks neid üksusi olla 12–15 maakondlikul põhimõttel + viis-kuus (suuremat) linna.

See tagaks tõenäoliselt KOVide piisava juhtimiskvaliteedi ning võimekuse avalikke teenuseid osutada, sest erialase ettevalmistusega spetsialisti palkamiseks igas valdkonnas oleks piisav koormus olemas ja ilmselt leiduks umbes 40 000 – 70 000 elaniku seas ka vajalik arv oskajaid inimesi nende ametikohtade täitmiseks.

Ja siis oleks need keskused tõeliselt tugevad, nad suudaks korraldada kohalikku transporti, sotsiaaltoetust jne.

Nad suudaks toetada muidu kahjumlikke poebusse, et kuskil kaugel külas üksi elavad inimesed saaksid oma toidukraami kätte. Tugev KOV saaks luua ka teeninduspunktid, mille kaudu saaks inimesed mööda eri asutusi jooksmata n-ö ühe akna põhimõttel teenindatud jne.

Maakonna piires saaks korda ka koolisüsteem, mille korrastamist paljud KOVid siiani on saboteerinud, hoides kümne küünega kinni just oma (jätkusuutmatust) koolist. Riigikontroll soovitas juba neli aastat tagasi läbi mõelda koolibusside süsteemi.

Prognooside kohaselt on kümne aasta pärast üldhariduskoolide arv Eestis vähenenud umbes 25–40%, sest ei ole lapsi, kes neis õpiks.

Kas praegustest maavalitsustest võiks alles jääda kaks, kolm või neli, või kasutada mingit muud lahendust riiklikku järelevalve tegemisel, on juba tehniline küsimus.

Paljud riigiasutused on oma struktuuri tegelikult näiteks nn nelja lääni süsteemiga kohandanud, kuigi ka see on toimunud omavahel koordineerimatult ja põhjustanud probleeme, sest pole alati järgitud tõmbekeskuste loogikat.

Poliitiline enesetapp!?

Olen aastate jooksul rääkinud haldusterritoriaalsest reformist väga paljude poliitikutega. Ja mitte ükski neist pole öelnud, et ei, me ei vaja mingit haldusreformi. Vastupidi, nad on mulle öelnud, et jah, muidugi on need sajad omavalitsused täielik absurdus.

Ja kui ma küsin, et kulla inimesed, miks te siis midagi ette ei võta, järgneb häbelikul muigel vastus: „Noh, sa saad ju aru ...”

Saan jah aru. Saan aru, et vaekauss riigimeheliikkuse ja ratsionaalsuse ning populismi vahel on seni olnud kurvastavalt palju kaldu populismi kasuks.

Ka mu kolleeg õiguskantsler Indrek Teder ütles Postimehe lisas Otsustaja eelmisel kuul välja, et „KOVide probleem algab sellest, et neid on kohutavalt palju /.../ Praegu ei ole ka poliitilist tahet teha haldusreformi, sest ainult sellest rääkimine tähendab poliitikule poliitilist surma. Sellega lihtsalt ei tegeleta.”

Kuid miks? Probleemi tuuma sõnastas väga hästi kommunikatsiooniteadlane ning Eesti Televisiooni ajakirjanik Indrek Treufeldt oma seriaali „11 000 aastat hiljem” riigikogu ja poliitika kohta käivas osas. Treufeldti sõnul on hull see, et üha rohkem otsuseid selles riigis langetatakse või jäetakse langetamata mittemeeldimise hirmus.

Õnneks on Eestis mitmeid poliitika vallas tegutsejaid, kes julgevad oma ratsionaalseid mõtteid ja seisukohti välja öelda, kuid kahjuks saavad nad veebikommentaariumides endale kohe tunnide viisi solki ja rahvavaenlase sildi kaela.

Ka tavameedias saavad kahjuks tihtipeale kiita pigem populistid kui kainelt ja ratsionaalselt mõtlejad, mis omakorda toodab populistide juurde.

Tuleb meeles pidada, et enamik arukaid otsuseid on nende valijate silmis, kes hääletavad kandidaadi silmade värvi ja loosungite põhjal, alati ebapopulaarsed. Aga riigimees ei tohiks sellest end mõjutada lasta. Tema peab mõtlema ja tegutsema ratsionaalselt.

Vald ei võrdu kogukonnaga

Praeguse KOVide süsteemi lõpp oleks halbade tagajärgedega ainult politikaanidele, populistidele, saamatusele, nõmedusele, tõlplusele. Kõigile teistele annaks see lõpp hoopis tõuke uueks arenguks ja Eestile uut hoogu.

See annaks lootust, et need inimesed, kelle silmad (veel) säravad ja kes soovivad oma elu korraldada väljaspool suuremaid linnu, saaksid tasemel teenuse, ühtlasemalt areneks ettevõtlus ja paraneks inimeste elujärg. Vajame keskusi, mis reaalselt suudavad kohaliku omavalitsuse rolli täita. Ja haldusterritoriaalset reformi vajame just nende vahvate inimeste pärast.

Paari tuhande inimesega vald võib ju osale selle elanikest tunduda universumi keskpaigana ja vallavanem universumi peadirektorina, aga see on reaalsusest valgusaastate kaugusel.

Eesti kohaliku elu üks parimaid tundjaid, tuntud ajakirjanik Rein Sikk näitas hiljuti Eesti Päevalehes, kui alusetu on haldusreformi vastaste levitatav hala selle üle, et vallamaja kaob ära, kohe kõik ääremaastub või läheb kaduma identiteet.

Olen Rein Sikkuga nõus, et tuleb selget vahet teha administratiivsel keskusel, kus käib asjaajamine ja kogukondlikul tegevusel. „Kas meie identiteet on vaid vaskplekist või emailitud silt ühe maja uksele? Või sama nimi vallavalitsuse paberi nurgal? Või algab identiteet sellest, mis on südames? Kas tunne end setuna, võrokesena, kadrinalasena, virulasena? /.../ Kindlasti on identiteet midagi enam kui ühe ametniku töölaua asukoht,” kirjutas Sikk, resümeerides, et Eesti pole nii rikas, et võiks endale lubada ka teistkordset haldusreformi äralõrtsimist.

Kardan, et kui taas ei julgeta haldusterritoriaalse reformi tegemist ära otsustada, lahkub maalt üha rohkem ja rohkem inimesi. Ja need noored sealt väikevalla gümnaasiumist, kellest alguses kirjutasin, ei lahku siis ilmselt mitte ainult oma vallast, vaid ka maalt riigi mõistes. Ja pole põhjust neile midagi ette heita. Lihtsalt ühel hetkel saab mõtlevatel inimestel sellest kõigest villand.

ÜLESANDED

1. Lugege läbi järgmised laused. Kuidas mõistate paksult trükitud ütlusi? Tõmmake õigele variandile ring ümber.
 - 1) Pärast ülikooli lõpetamist on Toomas tõesti **heale järjele jõudnud**.
See tähendab, et
 - a) Toomas on majanduslikult heas seisus.
 - b) Toomas abiellus pärast ülikooli.
 - c) Toomas läheb veel kord ülikooli õppima.
 - 2) Diplom taskus, keeled suus – ja kogu **maailm on sinu ees lahti**.
See tähendab, et
 - a) enam ei ole vaja viisat.
 - b) on palju erinevaid valikuvõimalusi.
 - c) maailmas tekivad kogu aeg uued probleemid.
 - 3) Täna ses praktikumis **judgesid** nii mõnedki üliõpilased **sõnapaari suhu võtta**.
See tähendab, et
 - a) üliõpilased judgesid korrata kaht sõna.
 - b) üliõpilased judgesid midagi öelda.
 - c) üliõpilased tegelesid interaktiivse keeleõppega.
 - 4) Omavalitsuste tööalas on küsimusi lausa **seinast sein**.
See tähendab, et
 - a) küsimusi on väga palju.
 - b) küsimusi on enamasti ruumide kohta.
 - c) küsimusi on erinevatest valdkondadest.
 - 5) Jaani ja Juhani vahel **on** viimasel ajal **tekkinud** mõningad **lahkhelid**.
See tähendab, et
 - a) Jaan ja Juhan hakkasid koos musitseerima.
 - b) Jaan ja Juhan riidlevad tihti.
 - c) Jaan ja Juhan on mõnikord erinevatel seisukohtadel.

- 6) Kui kõiki ambitsioone ei suuda saavutada, siis tuleb **latti alla lasta**.
See tähendab, et
- a) tuleb hakata tegelema laskmisega.
 - b) tuleb panna suuremat rõhku spordile.
 - c) tuleb esitada madalamaid nõudmisi.
- 7) Kõikide põhjuste nimetamiseks **ei jätku** isegi **ühe käe sõrmedest**.
See tähendab, et
- a) ühel käel on vähem sõrmi kui teisel.
 - b) põhjuseid on väga palju.
 - c) põhjuste loetlemiseks on vaja käsi.

2. Lugege tekst läbi ning tutvuge autori seisukohaga järgmistes küsimustes:

- 1) Noored ei näe oma tulevikku külas või väiksemas vallas.
- 2) Kohaliku omavalitsuse reformiküsimus on politiseeritud.
- 3) Väiksemad omavalitsused ei suuda neile pandud ülesannetega toime tulla.
- 4) Vajadus on pädevate spetsialistide järele.

3. Arutage rühmas autori seisukohta. Milline on teie rühma seisukoht? Koondage see ning esitage teistele rühmadele.

4. Kasutage õiget sihitise käänet.

- 1) Omavalitsused peavad suutma kavandada (oma valla areng)
- 2) Püüdsin sulle eile õhtul helistada mitu (kord)
- 3) See oli küll väga (väike areng)
- 4) (Eelarve) ei võeta vastu enne märtsi.
- 5) Saatke (uuringu tulemused) kohe osakonna juhatajale.
- 6) Ruumis on umbne, ärge pange (need aknad) kinni!
- 7) Kõik kantseleitarbed on (see osakond) jaoks.
- 8) Ma loen (see seadus) läbi ning panen siis (uksed) kinni.

5. Analüüsiige käänete kasutamist eelmises harjutuses. Pange kokku kääne ja reegel.

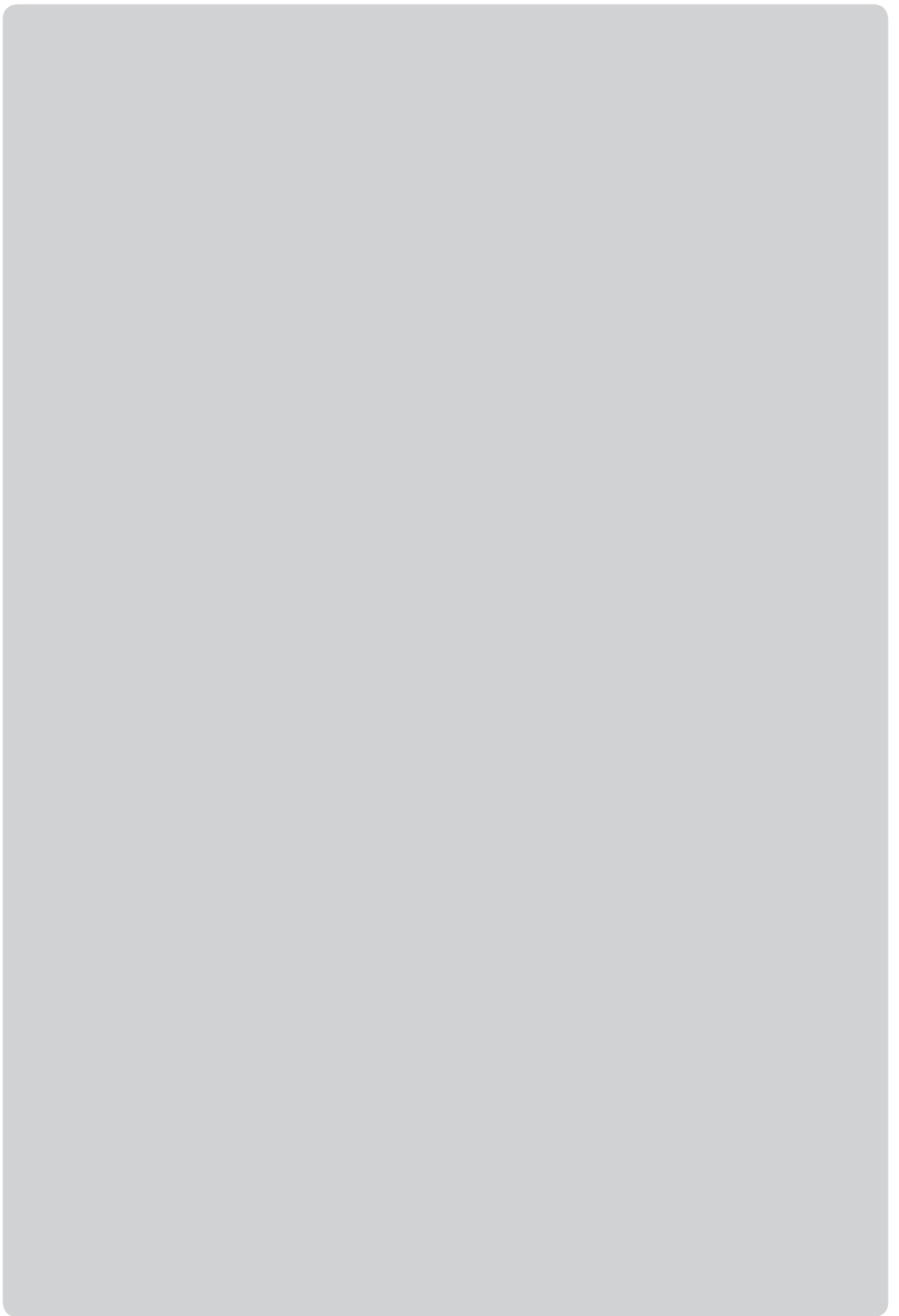

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline esse:

Väikevaldade ja –linnade jätkusuutmatusest noorte inimeste silmis

Väike omavalitsus ei suuda kõikide ülesannetega toime tulla

Haldusreform Eestis on takerdunud parteipoliitilistesse lahkhelidesse

XXVII HALDUSREFORMIST

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Narva 2010

TTÜ Sotsiaalteaduskonna dekaan professor Sulev Mäeltsemees

Küsitlenud ja kirja pannud 2009 kevadel Aet Kiisla, TÜ Narva kolledži avaliku halduse õppejõud

Eesti administratiivterritoriaalsete struktuuride muutmisega alustati juba 90.-te aastate algul koos riigi taasiseseisvumisega. 1. jaanuarist 1990 endised rajoonid, neid oli 15, nimetati maakondadeks. Peeti silmas, et need üksused jäävad edaspidi olulisel määral riikliku juhtimise struktuuriüksusteks, sellepärast nende piiride küsimusega ei tegeldud, nimetati mehaaniliselt ümber maakondadeks.

Tol ajal oli kahetasandiline kohalik omavalitsus ning meil oli siis endisaegse pärandina kuus vabariiklikku linna, endise nimetusega vabariikliku alluvusega linna. Need olid Tallinn, Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve ja Sillamäe; ja need said tol ajal kahetasandilise kohaliku omavalitsuse juures omavalitsusliku staatuse. Esmatasandi üksused – need olid külanõukogud, alevid ja väiksemad linnad, kokku ca 250 üksust – pidid kõik läbi tegema eraldi sellise haldusreformi taktika järgi ettenähtud protseduurid. Nad pidid koostama oma arengukavad, põhimäärused ja kaitsma neid üleriigilise ekspertkomisjoni ees ja siis said nad omavalitsusliku staatuse.

Järgneval perioodil on tagantjärele väga palju arvestatud, et miks need esmatasandi üksused said oma endistes, nõ eelkõige külanõukogude piirides, omavalitsusliku staatuse; et need olid paljuski kunstlikud üksused, kohalike rahvasaadikute nõukogude üksused. Leiti, et piire oleks tulnud muuta juba 90.-te aastate algul. Mina väidan omalt poolt, et kui 90.-te aastate algul oleks ka piirimuutmisega tegelema hakatud – me sisuliselt võtsime vanad piirid aluseks, mis eriti selgelt avaldus rajoonide ümbernimetamisena maakondadeks, aga ka külanõukogude tegemisel valdadeks – siis poleks me kohaliku omavalitsust Eestis võib-olla siia maale taastanud. Me oleks jäänud piiritulpade ümberpaigutamise osas vaidlema, sest praegune elu näitab, et see on äärmiselt keeruline teema. On üksjagu inimesi, kes ütlevad – sealhulgas kõrged riigiametnikud ja lausa põhiseaduslike institutsioonide juhid – et kaua me siin arutame, teeme ometi ükskord midagi ära.

Mina meenutan siin ühte väga kena 70 aasta tagust ütlust. Tolleaegne Tartu Ülikooli professor, hilisem rektor Edgar Kant, kes oli 30.-te lõpul Eesti vallareformi peaideoloog, ütles: „kohalike omavalitsuste reformimine on alati ja kõikjal raskemaid küsimusi valitsemise alal“. Mina arvan, et see professor Kanti väljaöeldud mõte on väga aktuaalne ka tänapäeval ja on äärmiselt lihtsustatud ettekujutus, et teeme midagi jõuga ja läbimõtle mata ära. Praeguses olukorras, kus viimastel kuudel on haldusreformi temaatika jällegi väga aktualiseerunud, eelkõige ettepanekust 15+5 kohaliku omavalitsuse üksust moodustada, on avaldatud eripalgelisi arvamusi. Kahjuks on mulle jäänud mulje, et meedia avaldab neid arvamusi üsna ühesuunaliselt, ja justkui ainult seda 15+5 toetavalt, ilma selle võimalikke ohte üldse nägemata ja analüüsimata. Seesama Kanti väide, et kõige raskem küsimus on kohalike omavalitsuste reformimine, meenub mulle selle juures, kui antakse mõista, et teeme nüüd kiirelt ära.

Teine moment, mida on seoses 15+5 mudeliga väga palju arvestatud, et siia maale on kahetsväärsest Eesti kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise võimalust kasutatud vabatahtliku ühinemisena. Tegelikult on riigi seadusandluses juba 1995.-st aastast Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduses täiesti selgelt kirjas, et vallad-linnad võivad ühineda vabatahtlikult, aga võib kasutada ka riigi keskvoimu, Vabariigi Valitsuse initsiatiivi. Tõsi küll, viimast ei ole selle 14 aasta jooksul, kui seadus on jõus olnud, rakendatud. On olnud vabatahtlik ühinemine, aga selle aja jooksul on ühinenud umbes poolsada üksust ja kohaliku omavalitsuse üksuste arv

on vähenenud pea 30 võrra. Selle aja jooksul on saadud minu arvates suurepärasest kogemust, ka sellest, mis valdade ja linnade ühinemisel tuleb silmas pidada, missugused on soovitud, oodatud, loodetavad järeldused ja millega võib-olla minna. Mina arvan, et me peaksime ette nägema just neid ohte. Kui me tahame midagi ära teha, siis teeme ära hästi, kaalutletult ja arutledes ja analüüsides ohte.

Üks teema, mis minu arvates praegusest ettepanekust välja jookseb, on see, et kui me teeme nüüd 15+5 kohaliku omavalitsuse üksust, siis väheneb ääremaastumine. Et Eestis on praegu niisugune olukord, et on väga palju valdu, mis on võib-olla piirkonna kui mitte ainus, siis üks väheseid tööandjaid. Et see on ebaratsionaalne haldusterritoriaalne struktuur, kui vallamaja annab tööd ja muud ettevõtlust ei ole. Mina küsin vastu: kui me selle vallamaja sealt ära viime, kas sinna tuleb siis mingisugune eraettevõtlus või tulevad sinna välisinvestorid? Ma pigem arvan, et loodus tühja kohta ei salli ja kadunud vallamaja asemele kasvab võsa. On see siis parem Eesti seisukohalt? Ja igal juhul ei toimi see ääremaastumise vastu.

Kui me teeme niiöelda 15+5 üksust, siis statistiliselt me kindlasti saavutame seda, et regionaalsed erinevused Eesti sotsiaalmajanduslikus arengus vähenevad. Lõppkokkuvõttes nullini võib viia erinevused siis, kui Eesti on üks vald. Ka neid rumalaid ettepanekuid on meil tehtud. Aga kui Eesti oleks piltlikult öeldes üks haldusterritoriaalne üksus – riigina ta seda kahtlemata on – ja selle osas tuuakse välja ainult üks majandusnäitaja, nt sisemajanduse kogutoodang ühe inimese kohta või primaarse-sekundaarse-tertsiaarse sektori vahekord või mis iganes, siis võib öelda, et Eesti on täitsa kenal Euroopa keskmisel tasemel. Regionaalsed erinevused on võimalik täiesti maskeerida, kui me hakkame statistikat arvutama ainult viieteistkümne maakonna lõikes või viime absurdini ja teeme ühe 45-tuhande ruutkilomeetrise pindalaga väikeriigi baasil omavalitsusüksuse.

Üks oluline probleem on see, mida selle reformiga väidetakse, et meil on tohutult tihedalt vallapiire markeerivaid liiklusmärke või teeviitasid – mõni kilomeeter ja jälle uus vald. Kui me valdade arvu kümnekordselt vähendaksime, saavutaksime kokkuhoidu valgekraede ametnike arvus. Tegelik statistika on paraku selline, et Eestis on umbes 5500 kohaliku omavalitsuse ametnikku. Nendest umbes 2500 töötavad suuremates linnades, milleks on Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu, Kohtla-Järve. Nende osas selle radikaalse haldusreformi kava osas on öeldud, et need peaks jääma. Nii et mänguruum on ainult 2-3 tuhandes ametnikus. Mina väidan, et tehes suured maakonna baasil vallad või isegi poole maakonna piires vallad, leiab suur osa ametnikest ka uues vallamajas töökoha. Sinna vajatakse kõrgema kvalifikatsiooniga ametnikke, seetõttu võivad mõned nõrgemad ka ära langeda. Igal juhul tuleb ametnikele hakata rohkem palka maksma. Seega, kui keegi arvab, et suurte valdade tegemisega halduskulud Eesti kohalikus omavalitsuses vähenevad, siis minu arvates on see väide alusetu. Igal juhul ei leia ma ise küll mitte mingisuguste mõttekäikudega kinnitust, et see võiks nii olla. Kui 100-200 ametnikku praegusest 5500-st ametnikust peaksid tööta jääma – kas see on mingi nimetamisväärne võit Eesti tööturu jaoks?

Omaette probleem on see, mida on väidetud, et kohaliku omavalitsuse poliitikute arv, volikogude liikmete arv võiks väheneda 2-3 korda. Mina arvan, et meie nõrga demokraatia ja kodanikuühiskonna alles kujunemise tingimustes ei tohiks me küll takistada kohalike poliitikute pealekasvamist, nende arenemist, nende edasist poliitilist teed Riigikokku, Euroopa struktuuridesse, kuhu iganes. Näiteks Rootsis on kohaliku omavalitsuse poliitikuid 1000 elaniku kohta rohkem kui meil. Nii et kui me saavutame kokkuhoidu ja seda me kohalike poliitikute arvus kindlasti saavutame – valdade arvu kümnekordsel vähendamisel – siis see võib hoopis teha karuteene meie kohalikele demokraatiale.

Iga maakond Eestis on erilaadne. Kahtlemata on täiesti erilaadset käsitlemist vajav ka haldusterritoriaalse reformi aspektist pealinn ja pealinnaregioon, eelkõige Harjumaa, aga miks mitte ka osa Raplamaast, kuni Lääne-Virumaani ja Läänemaani välja. Täiesti erilaadne on Hiiumaa ja täiesti erilaadne on ka Ida-Virumaa, kus praeguse seisuga on siiski kavandatud kahel iseseisval üksusel – Narval ja Kohtla-Järvel – alles jääda. See on minu arvates täiesti endast mõistetav. Aga panna kokku kogu ülejäänud Ida-Virumaa on minu arust ka üsnagi kunstlik. Siis tuleks läbi mõelda kogu kohaliku omavalitsuse tulubaas. Me teame, et Ida-Virumaal on valdu, kus olulise osa kohalikust tulust moodustavad loodusvarade kasutustasud – Mäetaguse, Illuka. Need piirkonnad pole võrreldavad teiste Ida-Viru maakonna lääneosa valdadega.

Ühesõnaga, selle 15+5 mudeliga on minu arvates natuke tegutsetud niimoodi, kui on lubatud kulinaarne võrdlus siin tuua, et teeme kõigepealt valmis toidunõu. Kusjuures see toidunõu, mida kavandatakse, oleks mandri-Euroopa suurim kohaliku omavalitsuse üksus – mandri-Euroopas on keskmiselt kuni 6-tuhandelised munitsipaliteedid. Eestis kujuneks 70 tuhat inimest keskmiseks valla-linna suurusel ja kui me arvestame rahvastikutihedust – kümme korda väiksem kui Euroopas – siis on see üsna selge mania grandiosa. Aga tulles tagasi selle toidunõu suuruse ja kuju juurde, siis suuruse olemine kuidagimoodi paika pannud, aga kuju kujuneks maakondade, kuni 90.-teni rajoonide piiridele vastavalt. Me peaksime mõtlema kõigepealt, mida me hakkame sellest toidunõust sööma või jooma. Kas sinna tuleb supp, praad või magustoit või mingisugune jook. Ma tahan öelda, et enne kui panna paika see, et mitu kohaliku omavalitsuse üksust peaks meil olema, peaksime olema lahendanud need põhiprobleemid, mis seonduvad kohaliku omavalitsuse üldise toimimisega. Missugune osa haridusest on kohaliku omavalitsuse funktsioon, kui kõrgele see ulatub? Kas see ulatub gümnaasiumihariduseni välja või piirdub ainult põhiharidusega? Kas kutseharidus kuulub kohaliku omavalitsuse funktsioonide hulka? Või siis tagasi tulles maksude teema juurde – Ida-Virumaa paneme kokku üheks vallaks, aga ressursimaksu senine laekumine ja selle kahjulik toime keskkonnale jne on ainult nendes valdades, kus on põlevkivikaevandused ja -karjäärid. Me peaksime läbi mõtlema kohaliku omavalitsuse toimimise ja kogu majandusliku autonoomia, ka fiskaalautonoomia küsimused. Siis alles saaksime rääkida sellest, kui suurtes piirides ja umbes mitu kohaliku omavalitsuse üksust peaks meil olema.

Kui ühte natuke spetsiifilist teemat siin arendada, see seonduv kohaliku omavalitsuse olemusega, on see, et praeguses projektis 15+5 on välja pakutud, et senised väiksemad vallad ja linnad jääksid osavaldadeks. Minu arvates on see üsna absurdne seisukoht. Meie seadusandlus – ja see tuleneb ka Euroopa kohaliku omavalitsuse hartast – on selline, et vald ise otsustab kui palju ja millistes piirides tal osavaldu saab olema. Seega kui moodustatakse Ida-Viru maakonna baasil üks vald, siis ei ole seal sugugi kindel, et Jõhvi vald, kus hiljaaegu linn ja vald teatavasti ühinesid, moodustaks osavalla või Sillamäe või mõni teine või kolmas üksus.

Üldise kokkuvõttena arvan ma nii, et ilma igasuguse kahtluseta vajab Eesti haldusterritoriaalne struktuur korrastamist. 227 üksust (alates 2009 sügisest 226, toim), sh 194 valda on ilmselgelt liig mis liig. See arv võiks olla 2-3 korda väiksem, aga mitte mingil juhul ühe järsu liigutusega kümme korda väiksemaks tehtud. Seejuures sellise põhimõttega veel, et siis hakkame vaatama, mis hakkab saama ja küll me hakkame siis vigu parandama jne. Ma arvan, et me oma pika talurahvatarkusega peaksime tükkmaad ettevaatlikumad olema. Üheksa korda mõõtma ja üks kord lõikama, tegutsema tundub vanarahva ütluse kohaselt. Selge on aga see, et meie haldusterritoriaalne korraldus vajab muudatusi.

ÜLESANDED

1. Tekst on haldusreformist. Lugege läbi sõnad ning joonige alla need, mis Teie arvates on selle teemaga otseselt seotud.

Territoriaalne, delegeerima, tasandusfond, maksukohustus, majanduslik autonoomia, kaasamine, järelevalve, vältima, töökohapiirang, vald, seadus, ühinemine, piir, areng, omavalitsus, toimetulekutoetus, kuritarvitamine, korruptsioon

2. Lugege tekst läbi. Tekst on jagatud 13 lõiguks. Kirjutage iga lõigu juurde ühe- või kahe-laused kokkuvõtte.

3. Kujutage ette, et haldusterritoriaalse reformi tulemusena on Eestis ainult üks vald. Milliseid muudatusi on vaja hakata tegema? Mis võiks sellises äärmuslikus idees head olla? Mida halba toob kaasa? Arutlege rühmas ning koondage oma mõtted posterile. Esitlege rühmale.

4. Lugege arvsõnad õigesti. Laused on võetud tekstist.

- 1) Eesti administratiivterritoriaalsete struktuuride muutmisega alustati juba 90.-te aastate algul koos riigi taasiseseisvumisega.
- 2) 1. jaanuarist 1990 endised rajoonid, neid oli 15, nimetati maakondadeks.
- 3) Mina väidan omalt poolt, et kui 90.-te aastate algul oleks ka piirimuutmisega tegelema hakatud (...), siis poleks me kohalikku omavalitsust Eestis võib-olla siamaale taastanud.
- 4) Edgar Kant oli 30.-te lõpul Eesti vallareformi peaideoloog.
- 5) Tegelikult on riigi seadusandluses juba 1995. aastast Eesti territooriumi haldusjao-tuse seaduses täiesti selgelt kirjas, et vallad-linnad võivad ühineda vabatahtlikult.
- 6) On olnud vabatahtlik ühinemine, aga selle aja jooksul on ühinenud umbes poolsada üksust ja kohaliku omavalitsuse üksuste arv on vähenenud pea 30 võrra.
- 7) Tegelik statistika on paraku selline, et Eestis on umbes 5500 kohaliku omavalitsuse ametnikku.
- 8) Kui 100-200 ametnikku praegusest 5500 ametnikust peaksid tööta jääma – kas see on mingi nimetamisväärne võit Eesti tööturu jaoks?
- 9) Mandri-Euroopas on keskmiselt kuni 6-tuhandelised munitsipalteedid.
- 10) 227 üksust, sh 194 valda on ilmselgelt liig mis liig.

5. Koostage lihtlausetest liitlaused.

- 1) Haldusreform on raske teema. Haldusreformist räägitakse juba aastakümneid.
- 2) Arutatud on väga kaua. Peab hakkama midagi tegema.

- 3) Edgar Kant oli Tartu Ülikooli professor. Pärast oli ta ka ülikooli rektor.
- 4) Regionaalminister tegi ettepaneku 15+5 kohaliku omavalitsuse üksuse moodustamisest. Sellesse ettepanekusse suhtutakse erinevalt.
- 5) 1995. aastast kehtib Eestis territooriumi haldusjaotuse seadus. Seal on kirjas võimalus valdade-linnade vabatahtlikust ühinemisest.
- 6) Üks teema läbib haldusreformi arutelusid. See teema puudutab ääremaastumise vähenemist.
- 7) Inimestel on erisugused arvamused. Mõnede arvates on ametnike vähenemine positiivne nähtus.
- 8) Teksti autoril on kindel arusaam. Selle arusaama kohaselt on praegune territoriaallüksuste arv liiga suur.

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Eesti haldusterritoriaalne struktuur vajab korrastamist

KOV-te poliitikute (volikogude liikmete) arv võiks oluliselt väheneda

15+5 mudeli plussid ja miinused

XXVII TAGASI 1980-NDATES: EESTI VALIK

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

Mõningaid praeguse kriisi külgi arutatakse elavalt: kui kaua see kestab, kui tõsiseks kujuneb, kui palju Eestit mõjutab? Üks asi on juba kindel: riik on tagasi tulnud.

Riik on naasnud läänemaailma ja jääb sinna mõneks ajaks, sealhulgas majanduselu peategelaseks. Ta on sisuliselt üle võtnud panku ja isegi tööstusettevõtteid ning liigub enamikus riikides juba keinsianismist kaugemale.

Riigi naasmine on tõsiasi ka Eesti jaoks. Kõik sooviksid, et riik teeks oma tööd hästi – gigantset tööd, milleks 1990-ndate ja 2000-ndate riik valmis polnud. Kui keegi juhib majandust ja isegi ettevõtteid, kuid haldab ka finantstelinguid, peab ta suutma seda teha.

Kuid kes on „riik”? Kahtlemata on need riigiametnikud ja praegu oluliste küsimuste mõttes eriti kõrgemad ametnikud. Seistes silmitsi keeruliste ülesannete laaviniga, peavad nad arendama nendega tegelemise võimet. Neile, kellele ei meeldi riik ja ametnikkond – ja selline suhtumine on olnud osa Eesti folkloorist iseseisvuse taastamisest peale –, pole see hea uudis. Isegi ettevõtlussõbralikud parteipoliitikud ei küsinud siiani, kas riigiametnikud teevad innovatsioonile ja majanduskasvule kaasa aitamiseks head tööd, vaid lihtsalt eeldasid, et nad seda ei tee – ei lugenud ka empiirilised tõendid vastupidise kohta.

„Mandariinide” tagasitulek

Isegi need, kes praegugi naudivad sedasorti folkloori, peaksid märkama, et kui Eesti võis seda endale mõne aasta eest lubada, siis nüüd on need päevad möödas. Riik on „tagasi” ja peab tegema head tööd. Ja seda tööd, nagu on avaliku halduse ja juhtimise õpetusest ning praktikast absoluutselt selge, saavad kõige paremini teha kõrgemad riigi-ametnikud, keda on piisavalt, kel on pikaajaline planeerimisvahemik ja vastutus. Nad peavad olema kõrgelt haritud ja ka hästi tasustatud (mitte tegevuse, vaid ametikoha järgi). Nad peavad töötama mitte projektipõhiselt, vaid karjäärilist lähtudes, olema võrdsel tasemel tähtsamate ettevõtete juhtidega, samastama end riigi ja oma tööga ning olema motiveeritud hästi töötama. Selliseid kõrgemaid riigiametnikke nimetatakse keiserliku Hiina karjääriametnike järgi mandariinideks: see oli maailma vanim selline süsteem ja üks aegade tõhusamaid. Seetõttu nimetan ma praegu toimuvat „mandariinide tagasitulekuks”.

See on vastupidine 1980.–1990. aastate avaliku halduse ideoloogiale, mis üritas „mandariinidest” lahti saada. Sellele ideoloogiale meeldis äriprintsipiidest lähtumine ja sektori kulutuste vähendamine, teenuste erastamine ja projektijuhtimine. Lühidalt võib seda nägemust nimetada uueks haldusjuhtimissüsteemiks. Kuid praegu on maailmas jõutud arusaamale: äriprintsipiidest lähtuv uus haldusjuhtimissüsteem on kõikjal haledalt läbi kukkunud. See lõi lihtsalt avaliku sektori, mis maksis rohkem, töötas vähem ja oli umbes sama suur kui varem.

Nostalgiline tagurpidisõit

Paraku näib Eesti käivat teist teed. Justiitsministeeriumis valminud uus avaliku teenistuse seadus lähtub just nn uue haldusjuhtimissüsteemi ideoloogiast. (Eelnõu kaotab mh võimaluse õppelaenu kustutamiseks ja ilma konkursita edutamiseks ning paljud lisatasud (sh staaži eest) ja vähendab koondamis-hüvitisi – toim.) See seadus, mis ei rajane põhjalikul ja sõltumatul uuringul, on tegelikult varjamatu rünnak haldussuutlikkusele ja hästitöötavale ametnikkonnale ning seega kahjulik Eesti heaolule ja konkurentsivõimele. Näiteks kaotab see ühtse riigiteenis-

tuse ja kõik spetsiaalsed riigiteenistujate lisasoodustused, mis tähendab, et Eesti maksumaksja peab maksma parimal juhul samasuguse tegutsemise eest rohkem kui kunagi varem. Nagu Briti avaliku halduse õpetlane lord Richard Burdon Haldane rohkem kui sajandi eest märkis, on kõik riigipoolsed soodustused odavamad, motiveerivamad ja tõhusamad kui konkurentsivõimeliste palgade maksmine – ja just neid ongi praegu vaja.

Buumiajal oleks võinud väita, et Eesti saab endale lubada avaliku teenistuse seaduses sellist nostalgilist tagurpidisõitu 1980-ndatesse ja tollastesse ideedesse. Nüüd õõnestab see tõsiselt Eesti võimet kriisiga toime tulla. On tõsi, et praegune Eesti riigiteenistus on täiuslikkusest kaugel, et personaliga seoses (eriti keskmisel ja madalamal tasemel) on seal palju raiskamist, et senine ametnikkond pole kriisi ajal eriti hästi töötanud ja et hiljutine palgatõus peaks inimestes tekitama tõelist kibedust. Aga sellele vaatamata vajatakse praegu head ametnikkonda, ja seda ei saa tekitada krahhieelse ideoloogia reformimeetmetega.

Jällegi: kes tegelikult lahendab praeguseid probleeme, suhtleb suurettevõtete, rahvusvaheliste organisatsioonide ja teiste riikidega, kui mitte ametnikkond? Ja kui on teada, et vanamoodne 1980. aastate stiilis ideoloogia „vihka riiki, maha avalik haldus!” toimib vajadustele vastupidiselt, kas ei peaks sellest siis kiiresti loobuma? Jah, suur riik toob vältimatult kaasa ka tõsisid probleeme, aga mis puudutab praegust, siis see süsteem on – parafraseerides Churchilli sõnu demokraatia kohta – kõigi teiste seas kõige vähem halb avaliku halduse mudel. Saabuva surutise läbimiseks vajab Eesti kõiki ressursse ja võimekal haldusaparaadil on seejuures võtmetähtsus.

ÜLESANDED

1. Lõpetage lause lähtudes loetud tekstist.

- 1) Riik on „majanduselu peategelane”, sest ...
- 2) „Riigi” all mõistetakse ...
- 3) Autor nimetab mandariinideks ...
- 4) See nimetus tuleb ...
- 5) Autor peab uut avaliku halduse seadust kahjulikuks, sest ...
- 6) Probleemide lahendamiseks vajab riik ...

2. Lugege tekst läbi ning kirjutage välja omadused, mis peavad olema kõrgetel riigiametnikel. Arutage rühmades ning lisage omalt poolt veel vähemalt 5 omadust.

Miks on need omadused tähtsad? Põhjendage oma seisukohta.

3. Autor annab oma seisukoha Eesti haldusjuhtimissüsteemi kohta. Rühmitage, milline on autori vaatenurk sellest, missugune olukord Eestis on ja milline peaks olema.

Olukord Eestis

Milline peaks olukord olema

4. Koostage teemast ja tekstist lähtuvalt 5 küsimust kasutades järgmisi küsisõnu:

Miks? Keda? Mille? Kuidas? Kes?

5. Avage sulud.

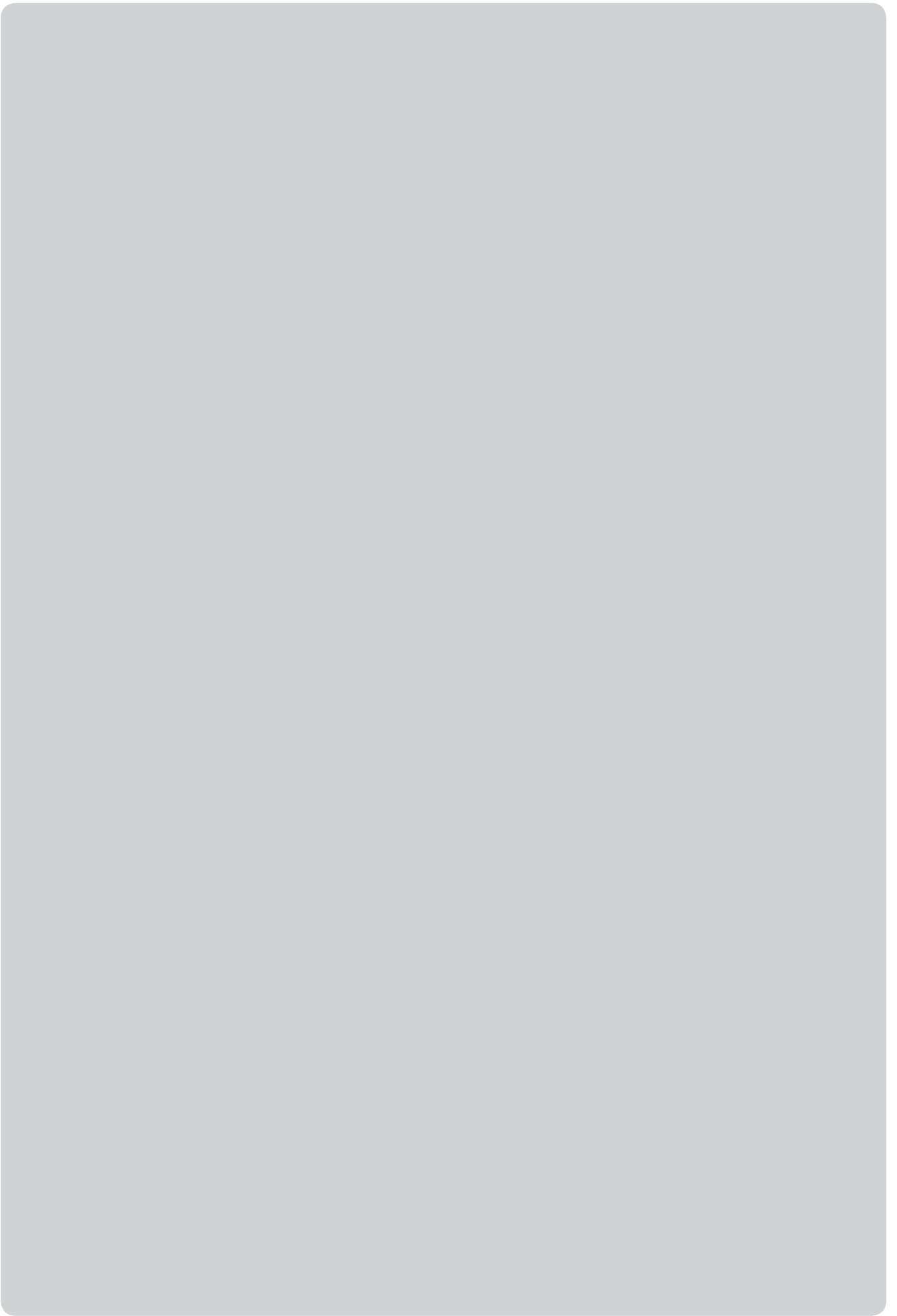
- 1) Tule minuga (ministeerium) õppereisile!
- 2) Vaatamata (hiljutine palgatõus) ei muutunud töö kvaliteedis midagi.
- 3) Praegu tehakse palju (riigipoolsed soodustused)
- 4) Ametkond peab suhtlema oma igapäevatöös ka (erinevad ettevõtted)
- 5) Seistes silmitsi (need probleemid), tuleb leida lahendused operatiivselt.
- 6) Riigi majandusarengule kaasa aitamiseks tuleb teha (hea töö)
- 7) Sellist teguviisi võib nimetada (vastutustundetu)
- 8) Tekkinud probleemi (lahendamine) kutsuti kokku kriisikomisjon.
- 9) Kõikidel ametnikel on selles küsimuses (võtmetähtsus)

6. Kirjutage ühel nendest teemadest vähemalt 250 sõnaline essee:

Kodanikud soovivad, et riik teeks oma tööd hästi

Kõrgemad ametnikud kui riigi nägu

Äripriprintsipidest lähtuv haldusjuhtimissüsteem on kõikjal läbi kukkunud

LISA

TEKSTE JA ÜLESANDEID ERIALASE EESTI KEELE ÕPPEKS TÜ NARVA KOLLEDŽI KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE ERIALA ÜLIÕPILASTELE

Ülesanded koostasid: Diana Maisla ja Urve Aja
Tekstid valis ning katsetas ülesandeid õppetöös: Sirje Annik
Retsensent: Leelo Kingisepp
Projektijuht: Aet Kiisla
Küljendus: Tarmo Käärrik
Veebikeskkond: Pavel Kodotšigov

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Narva 2010

ESSEE HINDAMISKRITEERIUMID

Abiks oli: <http://www.fin.ee/?d=11782>

Esseesid hinnatakse viie kriteeriumi järgi:

1. originaalsus ehk sõnum (loovuse väljendamine)
2. sisu ehk teemakohasus ja teema avatus (oskus kasutada teadmisi, tuua näiteid, teha järeldusi)
3. essee struktuur ehk ülesehitus ning vormistus
4. sõnavara kasutus, lausestus, keele voolavus ja stiililine ühtsus (sh stiilivigade puudumine)
5. keelekasutusõigsus: õigekiri, punktuatsioon, grammatika, sõnajärg

E

1. essee sõnade kohustuslik üldarv on liiga väike
2. essee on mõtteliselt täiesti seostamata, juhuslikult kirjapandud mõtete jada, teksti mõte ei ole arusaadav, ei saa aru, mida autor öelda tahab
3. esineb liiga palju sõnakordusi, sõnatähendusvigu esineb rohkesti, laused on poolikud ja valesti seostatud, halvasti organiseeritud tekst, probleemid vormistusega on ilmselged
4. esineb väga palju hooletus- ja kõiki muid vigu

D

1. essee ei vasta teemale
2. essee ei ole tekstiline tervik, teema areng on limiteeritud
3. sõnavalik on ebasobiv, esineb tõsiseid lausestusraskusi, mõtted on väljendatud ebaselgelt
4. essee sisaldab rohkelt stiilivigu ja üle 20 õigekeelsusvea

C

1. essee ei ole originaalne
2. essee vastab teemale, kuid on üldsõnaline
3. essee ülesehituses on vastuolud, tekst halvasti liigendatud
4. sõnavara on ühekülgne, esineb lausestusraskusi ja stiilivigu
5. essee sisaldab mitte üle 20 õigekeelsusvea

B

1. essee on originaalne
2. essee vastab üldiselt teemale
3. essee ülesehitus on loogiline, kuid esineb liigendusvigu
4. sõnavara on rikas, lauseehitus kohati ühekülgne, esineb stiilikonarusi
5. essee sisaldab mitte üle 10 õigekeelsusvea

A

1. essee on originaalne (mõtted on värsked) ning omab sõnumit, on kirjutatud loovalt; lugejale huvitav
2. essee on teemakohane ja sisukas, teema on põhjalikult avatud
3. essee on loogiliselt ülesehitatud tervik, teksti ülesehitus on nii loogiline ja sujuv, et lugeja ei märkagi seda; vormistus vastab nõuetele, on korrektne
4. sõnavara on rikas, lauseehitus mitmekülgne, on kasutatud palju liitlauseid, essee on stiililiselt ühtne, stiilivead ja sõnatäendusvead puuduvad
5. essee sisaldab üksikuid vigu, kuid mitte üle 5 õigekeelsusvea